

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

Řízení úvěrových rizik segmentu SME

**Vypracoval: Bc. Michal Ježek
Vedoucí práce: Ing. Milan Ulrich**

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Michal Ježek

Podnikání a administrativa

Název práce

Řízení úvěrových rizik segmentu SME

Název anglicky

The Management of Credit Risk SME Segment

Cíle práce

Cílem rešeršní části diplomové práce je popsat teoretická východiska problematiky řízení úvěrových rizik v rámci obchodního bankovníctví. Hlavním cílem práce je analyzovat oblast řízení rizik segmentu SME vybrané finanční instituce.

Metodika

Rešeršní část diplomové práce bude zpracována metodami deskripce a syntézy teoretických poznatků z kaných z odborných zdrojů zabývajících se problematikou bankovního podnikání a zejména řízení bankovních rizik. Hlavním cílem práce je na základě analýzy procesu řízení úvěrového rizika ve vybrané bankě analyzovat podmínky a příčiny vzniku úvěrového rizika v komerčních bankách v segmentu SME, zejména pak živnostníků, malých a středních podnikatelů, zjistit metodami dedukce, empirie a případně komparace problematiká místa a navrhnout případná zlepšení samotného procesu řízení či eliminace úvěrových rizik.

Doporučený rozsah práce
60 – 80 stran

Klíčová slova

Banka, obchodní banka, úvěr, riziko, řízení rizika, úvěrové riziko.

Doporučené zdroje informací

- DVOŘÁK, P. *Komerční bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-164-2.
JÍLEK, J. *Finanční rizika*. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-579-3.
KAFKA, T. *Průvodce pro interní audit a risk management*. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-121-5.
PRICE WATERHOUSE & CO., – VEDLICH, J. F. *Úvod do řízení úvěrového rizika*. Praha: Management Press, 1994. ISBN 80-85603-49-7.
REVENDA, Z. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Praha: Management Press, 2012. ISBN 978-80-7261-240-6.
WANNER, R. *Project risk management : the most important methods and tools for successful projects*. Rolland Wanner: Rolland Wanner, 2013. ISBN 978-1482768442.

Předběžný termín obhajoby
2016/17 ZS – PEF

Vedoucí práce
Ing. Milan Ulrich

Garantující pracoviště
Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 19. 10. 2015

Ing. Helena Čermáková, Ph.D.
vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.
Děkan

V Praze dne 28. 10. 2016

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Řízení úvěrových rizik segmentu SME" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28. 11. 2016

Poděkování:

Děkuji Ing. Milanovi Ulrichovi za vedení této diplomové práce a za cenné rady, které mi během zpracování této práce uděloval.

Řízení úvěrových rizik segmentu SME

Souhrn

Diplomová práce Řízení úvěrových rizik segmentu SME se zabývá úvěrovým procesem v segmentu živnostníků a malých podnikatelů, a také části segmentu veřejného a neziskového sektoru v existující bance působící na českém trhu. V teoretické části jsou nejprve definovány základní přístupy v řízení bankovních rizik a jejich členění. Následuje charakteristika jednotlivých přístupů. Další část se podrobnějším způsobem věnuje úvěrovému riziku. Úvěrové riziko je poté řešeno na úrovni úvěrového případu, vč. analýzy úvěrového schvalovacího procesu. Důraz je kladen také na ratingový proces, kterým schvalování úvěru začíná i končí.

V praktické části je práce zaměřena na analýzu produktového portfolia banky. Práce se zabývá jednotlivými úvěrovými produkty banky v tomto segmentu, a to z hlediska zajištěnosti, delikvence a celkové rizikovosti. V druhé části je provedena analýza portfolia z hlediska jednotlivých odvětví, kde jsou zhodnoceny vybrané rizikové a méně rizikové sektory.

Klíčová slova: banka, riziko, úvěrové riziko, úvěr, řízení úvěrového rizika, úvěrové portfolio, úvěrový proces, analýza úvěrového procesu, úvěrové zajištění, interní rating klienta, delikvence klienta, Basel

The Management of Credit Risk SME Segment

Summary

Diploma thesis Credit risk management of SME segment is engaged in the credit process in the segment of entrepreneurs and small business owners, and also part of the segment of the public and nonprofit sectors in an existing bank operating in the Czech market. In the theoretical part there are defined basic approaches in bank risk management and their divisions. Follows overview of the different approaches. Another part is more detail devoted to credit risk. Credit risk is then solved by the credit case, incl. analysis of the credit approval process. Emphasis is also placed on the rating process by which the credit approval begins and ends.

The practical part of the work is focused on the analysis of product portfolio of the bank. The work deals with various credit products of the banks in this segment, in terms of supportability, delinquency, and overall risk. The second part is an analysis of the portfolio in terms of individual sectors, where are evaluated selected risky and less risky sectors.

Keywords: bank, risk, credit risk, credit, credit risk management, credit portfolio, credit process, credit process analysis, credit collateral, internal rating, default, Basel

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíle práce a metodika	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Definice banky	13
3.2 Základní funkce banky	13
3.3 Bankovní systém	14
3.4 Český bankovní systém.....	14
3.5 Definice rizika.....	15
3.6 Pojetí rizik	15
3.6.1 Pojetí PriceWaterhouseCoopers	16
3.6.2 Pojetí Ing. Půlpánové.....	16
Zdroj: Vlastní zpracování	16
3.6.3 Pojetí prof. Jílka.....	17
3.7 Základní popis jednotlivých rizik dle schématu prof. Jílka	17
3.7.1 Úvěrové riziko (viz kapitola 4).....	17
3.7.2 Tržní riziko	18
3.7.3 Likvidní riziko	19
3.7.4 Operační riziko	19
3.7.5 Obchodní riziko	20
4 Úvěrové riziko (credit risk).....	22
4.1 Členění úvěrového rizika	22
4.1.1 Přímé úvěrové riziko (direct credit risk)	23
4.1.2 Riziko úvěrových ekvivalentů (credit equivalent exposure).....	23
4.1.3 Vypořádací riziko (settlement risk)	23
4.1.4 Riziko úvěrové angažovanosti (large credit exposure risk)	24

4.1.5 Riziko změny úvěrového hodnocení	25
4.2 Systém řízení úvěrového rizika	25
4.2.1 Úvěrová strategie a politika.....	26
4.2.2 Úvěrové riziko a jeho identifikace (oceňování)	27
4.2.3 Úvěrové riziko a jeho měření	29
4.2.4 Zdroje krytí úvěrového rizika.....	31
4.2.5 Úvěrové riziko a jeho zajištění	31
4.2.6 Úvěrové zajištění	31
4.2.7 Sledování úvěrového rizika	32
4.3 Řízení úvěrového rizika v úrovni úvěrového obchodu	33
4.3.1 Úvěrové produkty a jejich základní členění	33
4.3.2 Základní typy poskytovaných podnikatelských produktů	35
4.3.3 Zkouška úvěrové způsobilosti	38
4.4 Úvěrový proces	38
4.4.1 Úvěrový schvalovací proces.....	39
4.5 Kapitálová přiměřenost	44
4.6 Ratingový systém a proces dle přístupu IRB	50
4.6.1 Rating klienta.....	54
5 Vlastní práce	57
5.1 Portfolio banky v segmentu MSE	57
5.2 Rozdělení portfolia dle ratingových stupňů	58
5.3 Diverzifikace portfolia z hlediska úvěrových produktů.....	60
5.4 Zajištění úvěrů v portfoliu MSE	61
5.4.1 Směnka	62
5.4.2 Ručitelství závazek	62
5.4.3 Movitá věc	63

5.4.4 Nemovitost	63
5.4.5 Bankovní záruka ČMZRB	64
5.4.6 Zástava pohledávek z obchodního styku	65
5.4.7 Zástava pohledávek z nájmu	66
5.4.8 Koeficient zajištění	66
5.5 Úvěrové produkty z portfolia z pohledu zajištěnosti a delikvence	67
5.5.1 Investiční úvěr	67
5.5.2 Provozní financování	69
5.5.3 Mikro úvěry	70
5.5.4 Start-up financování	71
5.5.5 Hypotéční financování	72
5.6 Ostatní typy klientů, jejich financování a zajištění jejich obchodů	74
5.6.1 SVJ a BD	75
5.6.2 Municipality	76
5.7 Meziroční vývoj celého portfolia	79
5.8 Diverzifikace portfolia z hlediska odvětví	80
5.8.1 Odvětví s nízkou delikvencí	81
5.8.2 Odvětví s vyšší delikvencí	86
6 Výsledky a diskuse	88
7 Závěr	92
8 Seznam použité literatury	93
Seznam obrázků	95
Seznam grafů	96
Přílohy	98
Příloha 1	98

1 Úvod

V současné době převládá model univerzálního bankovníctví. Jedná se o model, který je založen na tom, že banky mohou poskytovat celou paletu bankovních produktů, tedy jak klasické produkty komerčního bankovníctví (zejména přijímání vkladů, poskytování úvěrů, zprostředkování platebního styku), tak i produkty investičního bankovníctví (zejména emisní obchody, obchody s cennými papíry, depotní obchody, majetkovou správu aktiv, zprostředkování fúzí a akvizic).

V kontextu této diplomové práce, jejímž tématem je řízení úvěrových rizik v segmentu MSE, je důležité právě komerční bankovníctví.

Úvěrové obchodování je pro banku obecně hlavním zdrojem zisku. S tím ovšem souvisí neustálé vystavování se četným rizikům spojeným s touto činností. Globalizace, technologický růst, finanční vývoj, ale v poslední době zejména extrémní nárůst v oblasti boje o zákazníka má vliv na rychlý vývoj systémů a metod řízení zejména úvěrového rizika. Pro banku je tedy důležité se těmto rizikům efektivně bránit a eliminovat je na přijatelnou úroveň. Tedy zejména posouzením bonity klienta a určením pravděpodobnosti, že klient své závazky řádně a včas splatí. K tomu účelu může banka akceptovat i různorodé formy zajištění svých úvěrových obchodů. Složitost řízení úvěrového rizika spočívá v neustále rostoucím počtu nástrojů a služeb. V segmentu MSE je tento trend ještě zřetelnější než u privátního financování. Konkurence a výše úrokových sazeb zvyšuje celkový boj o zákazníka, kdy banka „musí vzít za vděk“ i klientem, který by pro ni byl dříve neakceptovatelný. Pro udržení ziskovosti, také banka musí vyprodukovat daleko vyšší počet úvěrových obchodů, než tomu bylo dříve. Otázkou zůstává, zejména u dlouhodobých úvěrů, co nastane v okamžiku, kdy se úrokové sazby zvýší. Řada klientů je financována na samé hranici jejich ekonomických možností. Zvýšením úrokových sazeb může dojít k poklesu schopnosti splácet úvěrové závazky, zároveň může dojít ke snížení hodnoty zastaveného nemovitého majetku, jelikož vlivem nízkých úrokových sazeb je cena nemovitostí aktuálně nadsazena.

2 Cíle práce a metodika

Hlavním cílem diplomové práce Řízení úvěrových rizik segmentu SME je analyzovat oblast řízení bankových rizik v obchodních bankách, zejména v segmentu živnostníků a malých podnikatelů. Dílčí část práce je pak zaměřena na analýzu úvěrového portfolia banky a vyhodnocení jeho rizikovosti pro banku.

Teoretická část je v práci rozdělena do 3. a 4. kapitoly. Ve 3. kapitole je stručně definována banka a bankovní systém. V další části je věnován prostor riziku v bankovníctví. Nejprve jsou popsána některá základní pojetí rizik a poté na základě pojetí prof. Jílka jsou popsána jednotlivá bankovní rizika.

Ve 4. kapitole je popisováno samostatně úvěrové riziko, které je pro tuto práci stěžejní. Nejprve je uvedeno základní členění a dále charakteristika jednotlivých součástí systému řízení úvěrového rizika – identifikace, měření, zajištění a sledování. Velký prostor je věnován řízení úvěrového rizika na úrovni úvěrového obchodu, zejména úvěrovému procesu. Poslední část teoretické části pojednává o kapitálové přiměřenosti a ratingovému systému IRB.

Praktická část práce je obsažena v 5. kapitole. V jejím úvodu je definován rozdíl mezi SME a MSE. Dále je stručně popsán ratingový systém pro segment v dané bance a na jeho základě je provedena analýza portfolia z hlediska ratingových stupňů. V návaznosti na to je znázorněno dělení portfolia podle jednotlivých úvěrových produktů, a to na základě jednotlivých obchodů a aktuálních poskytnutých objemů. U daných úvěrových produktů je zhodnoceno jejich zajištění a meziroční vývoj delikvence. Pro jednotlivé zajišťovací instrumenty je uvedena jejich charakteristika a jejich hodnota z pohledu banky. V závěru praktické části je uvedena analýza portfolia z pohledu jednotlivých odvětví, kterým banka své úvěrové produkty poskytuje. V kontextu jednotlivých zjištěných dat, je vyjádřen aktuální přístup banky ke snižování úvěrového rizika při financování segmentu živnostníků a malých podnikatelů a též neziskového sektoru.

3 Teoretická východiska

3.1 Definice banky¹

Banka je v podstatě podnikem. Avšak na rozdíl od podniků v jiných sektorech ekonomiky se vyznačuje řadou specifických rysů, což se projevuje v jejich postavení a významu v ekonomice. Činnost banky je také na rozdíl od obecného podnikání upravena přísnějšími pravidly. Musí tedy existovat zcela jednoznačné právní vymezení banky, které je obsaženo ve speciálním zákoně o bankovníctví. Náš zákon o bankách (zákon č. 21/1992 o bankách), vycházející při definici banky z příslušné směrnice EU (směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES z 20. března 2000 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu), stanoví, že banky musí splňovat čtyři základní podmínky:

- jde o *právnícké osoby se sídlem v České republice, založené jako akciové společnosti,*
- *přijímají vklady od veřejnosti,*
- *poskytují úvěry,*
- k výkonu bankovních činností mají *bankovní licenci*, kterou uděluje Česká národní banka.

3.2 Základní funkce banky

Za základní funkce bank jsou považovány:

- *Finanční zprostředkování* – to je prováděno s cílem dosažení **zisku** (při dané míře **rizika**)
- *Emise bezhotovostních peněz* – výhradní institucí, která může ve státě emitovat hotové peníze je centrální banka
- *Provádění bezhotovostního platebního styku* – za nejzákladnější funkci banky lze považovat vedení účtů pro své klienty a provádění vzájemných plateb bezhotovostním způsobem bez potřeby hotovostních peněz
- Někdy se můžeme setkat i s další funkcí, a tou je *zprostředkování finančního investování*², kdy banky pro své klienty zabezpečují jednak emisi cenných papírů, na druhé straně pak i jejich nákupy pro své klienty

¹ REVENDA, Z., MANDEL, M., KODERA, J., MUSÍLEK, P., DVOŘÁK, P.: Peněžní ekonomie a bankovníctví, 2012, str. 86

3.3 Bankovní systém

Současné bankovní systémy jsou založeny na dvoustupňovém modelu, který spočívá v oddělení makroekonomické funkce, kterou vykonává centrální banky, a mikroekonomické funkce, která je zabezpečována komerčními bankami.

Historicky se vyskytoval model jednostupňový, kde všechny činnosti byly realizovány prostřednictvím komerčních bank, a ve kterém tedy neexistovala funkce centrální banky.

V dnešních bankovních systémech zcela převládá model univerzálního bankovníctví. Je založen na tom, že banky mohou poskytovat celou paletu bankovních produktů, to znamená jak klasické produkty komerčního bankovníctví (zejména přijímání vkladů, poskytování úvěrů, zprostředkování platebního styku), tak i produkty investičního bankovníctví (zejména emisní obchody, obchody s cennými papíry, depotní obchody, majetkovou správu aktiv, zprostředkování fúzí a akvizic.³

3.4 Český bankovní systém

Český bankovní systém jako členské země EU je vymezen principy, které jsou obsaženy ve směrniciích EU, které upravují v rámci EU činnost a regulaci bank.

V prosinci 2015 působilo na českém bankovním trhu celkem 46 bank a poboček zahraničních bank, 14 zastoupení zahraničních bank. K tomuto datu mělo oprávnění poskytovat své služby na území ČR (Zahraníční finanční nebo úvěrové instituce a pobočky zahraničních finančních nebo úvěrových institucí poskytující přeshraniční služby v ČR) celkem 385 bank z členských států EU.⁴

Vedle tradičních bank působí na trhu v ČR i specializované banky – stavební spořitelny, jejichž činnost je omezena na poskytování stavebního spoření a souvisejících produktů.

Na trhu v ČR působí i dvě specificky zaměřené banky se státní účastí. Jednou je *Česká exportní banka* specializovaná na podporu vývozu prostřednictvím zvýhodněného financování, druhou je *Českomoravská záruční a rozvojová banka – ČMZRB*⁵, která se zaměřuje na podporu malých a středních podniků především pomocí poskytování

² REVENDA, Z., MANDEL, M., KODERA, J., MUSÍLEK, P., DVOŘÁK, P: Peněžní ekonomie a bankovníctví, 2012, str. 87

³ Tamtéž, str. 88

⁴ zdroj ČNB

⁵ významný poskytovatel zajištění při zajišťování úvěrů v rámci segmentu malých a středních podnikatelů

zvýhodněných záruk za úvěry, které jsou poskytovány komerčními bankami. Taktéž je zprostředkovatelem řady státních programů na podporu malých a středních podnikatelů. Příkladem může být program *Inostart* pro začínající podnikatele. Cílem programu je umožnit pomocí zvýhodněných záruk získání úvěrů k realizaci inovativních projektů začínajících malých a středních podnikatelů realizovaných na území České republiky a podpora udržitelnosti podpořených inovativních projektů částečnou úhradou nákladů na poradenství zajišťované Českou spořitelnou, a.s. v případě zájmu ze strany příjemce podpory.⁶

V neposlední řadě je potřeba za součást bankovního systému považovat i spořitelni a úvěrová družstva, která však legislativa ČR za banky nepovažuje, protože podléhají speciálnímu zákonu.⁷

3.5 Definice rizika

Jako riziko lze obecně chápat nebezpečí vzniku škody, zničení nebo ztráty. Těmto rizikům jsou při realizaci své činnosti vystavovány jak podnikatelské subjekty, tak samozřejmě i banky. Taková rizika mohou mít negativní vliv na hospodaření banky, na druhou stranu se těmto rizikům banky záměrně vystavují s cílem maximalizovat v dlouhodobém horizontu svůj zisk. Výnos je přímo spojen s podstoupením rizika. Čím větší riziko banka podstupuje, tím větší výnos může očekávat. Proto jednou z nejdůležitějších podmínek pro efektivní fungování banky ve snaze dosáhnout vytyčených podnikatelských cílů je správná identifikace možných rizik, jejich měření a řízení. Upřednostňování nerizikových obchodů (resp. činnosti směřující k úplnému vyloučení rizik) by se rychle projevil v nedostatečné ziskovosti banky.⁸

3.6 Pojetí rizik

Existuje celá řada pojetí rizik, ale neexistuje žádné, které by bylo možno označit za jednotné. Lze tak usuzovat, jelikož řada rizik je vzájemně provázána a nelze je jednoduše oddělit. Zatímco pojetí PriceWaterhouseCoopers pracuje s relativně jednoduchým schématem, pojetí Ing. Půlpánové obsahuje daleko širší paletu bankovních rizik a konečně prof. Jílek pracuje s komplexní systematizací rizik.

⁶ www.cmzrb.cz

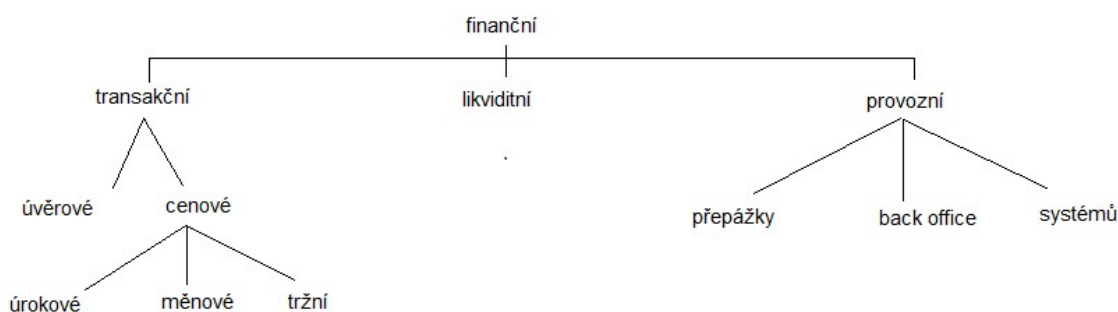
⁷ č. 87/1995 Sb. + č. 333/2014 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 87/1995 Sb

⁸ ULRICH, M., PFEIFEROVÁ, D.: Bankovníctví, 2005, str. 81

3.6.1 Pojetí PriceWaterhouseCoopers

Jako výchozí kategorie je v tomto pojetí bráno riziko finanční, jež se dále člení na transakční, likviditní a provozní. Pojetí PWC ne zcela koresponduje s bankovní praxí v České republice, kde je transakční riziko bráno jako podmnožina operačního rizika, které v pojetí PWC odpovídá provoznímu riziku. Operační riziko se pak v české bankovní praxi dělí na systémové riziko a riziko selhání lidského faktoru, které se skládá právě z rizika transakčního a rizika selhání kontroly operací. Zde lze najít jistou analogii k riziku přepážky a back office z níže uvedeného schématu.

Obrázek 1: Pojetí PriceWaterhouseCoopers

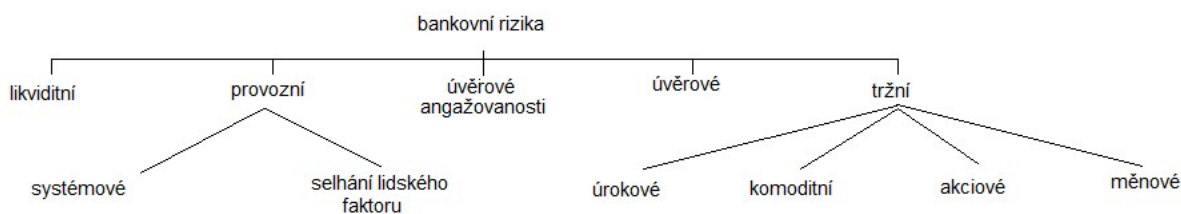

Zdroj: Vlastní zpracování

3.6.2 Pojetí Ing. Půlpánové⁹

Pojetí dle Ing. Půlpánové je odlišné od PWC. Zatímco PWC dělí finanční rizika na transakční, provozní a likviditní, Ing. Půlpánová považuje za hlavní riziko likviditní, provozní, úvěrové angažovanosti, úvěrové a tržní. Je patrné, že cenové riziko, s nímž Ing. Půlpánová pracuje, je vlastně rizikem tržním, zatímco riziko tržní dle jejího pojetí odpovídá spíše riziku komoditnímu a akciovému.

Obrázek 2: Pojetí Ing. Půlpánové

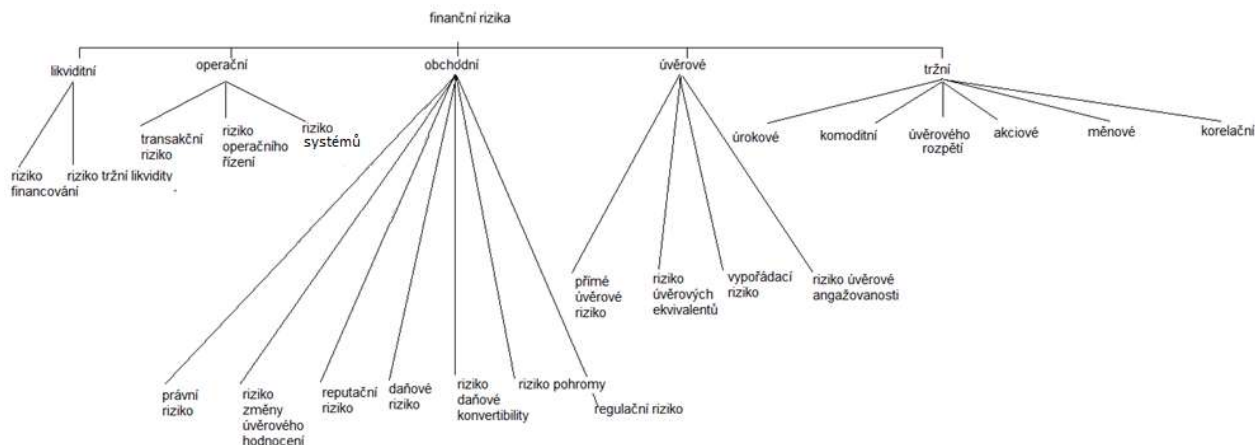
Zdroj: Vlastní zpracování

⁹ PŮPLPÁNOVÁ, S.: Vývoj řízení rizik v českých bankách, 2000

3.6.3 Pojetí prof. Jílka ¹⁰

Ze schémat rozdělení rizik uvedených v této diplomové práci, je v tomto pojetí patrný největší vývoj. Jednotlivá rizika jsou řazena do co možno nejužších skupin. Tedy zatímco PWC rozděluje finanční riziko na transakční, likviditní a provozní, Ing. Půlpánová jako hlavní rizika uvádí riziko úvěrové, riziko úvěrové angažovanosti, provozní, likviditní a tržní, prof. Jílek dělí rizika trochu jinak. Stejná zůstávají rizika úvěrové, tržní, likviditní, ale riziko úvěrové angažovanosti přiřazuje prof. Jílek jako podmnožinu úvěrového rizika a provozní riziko označuje jako riziko operační. Nově zavádí termín *obchodní riziko*, kam řadí právní riziko, riziko změny úvěrového hodnocení, reputační riziko, daňové riziko, riziko daňové konvertibility, riziko pohromy a regulační riziko.

Obrázek 3: Pojetí prof. Jílka

Zdroj: Vlastní zpracování

U pojetí prof. Jílka je podrobněji uveden význam jednotlivých rizik ve schématu.

3.7 Základní popis jednotlivých rizik dle schématu prof. Jílka

3.7.1 Úvěrové riziko (viz kapitola 4)

- **Přímé úvěrové riziko** – riziko ztráty ze selhání partnera u tradičních rozvahových položek v plné nebo částečné hodnotě, tj. u úvěrů, půjček, směnek apod.

¹⁰ JÍLEK, J.: Finanční rizika, 2000, str. 16-17

- **Riziko úvěrových ekvivalentů** – riziko ztráty ze selhání partnera u podrozvahových položek, tj. u poskytnutých úvěrových příslibů, poskytnutých záruk apod.
- **Vypořádací riziko** – riziko ztráty selhání transakcí v procesu vypořádání.
- **Riziko úvěrové angažovanosti** – riziko ztráty z angažovanosti vůči určitému partnerovi, zemi, ekonomickému sektoru

3.7.2 Tržní riziko

- **Úrokové riziko** – Úrokové riziko vyplývá ze změn tržních úrokových sazeb a jejich negativního dopadu na zisk (respektive čistou hodnotu vlastního jmění) banky čili na čisté úrokové výnosy banky¹¹. Úrokové riziko¹² bance vzniká ze změn tržních úrokových sazeb a projevuje se negativním dopadem těchto změn na změnu úrokového výnosu nebo do tržní hodnoty kapitálu banky.

Řízení úrokového rizika představuje činnost, jejímž cílem je minimalizace úrokového rizika při současném zajištění dostatečného úrokového výnosu. Úrokový výnos se většinou vyjadřuje pomocí čistého úrokového výnosu nebo pomocí čisté úrokové marže.

Čistý úrokový výnos (NII, Net Interest Income) je definován jako rozdíl mezi úroky, které jsou generovány na aktivní straně bilance, a úroky na pasivní straně bilance, tedy rozdíl mezi úroky vydělanými na aktivech a úroky zaplacenými za pasiva.

$$\text{NII} = \text{úrokové výnosy} - \text{úrokové náklady}$$

Pokud je tento rozdíl vyjádřen v procentech z úročených aktiv, jde o tzv. čistou úrokovou marži. Čistá úroková marže (NIM, Net Interest Margin) je tedy podíl čistého úrokového výnosu a úročených aktiv.

$$\text{NIM} = \text{NII} / \text{úročená aktiva}$$

- **Akciové riziko** – Riziko zde plyne ze změny cen akcií. Akcie jsou jedním z nejvíce rizikových druhů aktiv, což je dáno tím, že zde může docházet k velice prudkým pohybům v ceně. Banky se obecně brání tomuto riziku z důvodu, že nederží akcie vůbec nebo jen ve velmi malém množství a se zaměřením na solidní emitenty

¹¹ ULRICH, M., PFEIFEROVÁ, D: Bankovníctví, 2005, str. 85

¹² KAŠPAROVSKÁ, V. a kol.: Řízení obchodních bank, 2006, str. 91

- **Komoditní riziko** – riziko ze změn cen nástrojů citlivých na ceny komodit, např. mezi spotovými a forwardovými cenami komodit
- **Měnové riziko** - Měnové riziko vyplývá ze změn měnových kurzů jednotlivých měn. Ve své podstatě je blízké úvěrovému riziku. Jeho výše závisí na struktuře aktiv a pasiv banky, ale z hlediska měnového. Je možno konstatovat, že měnové riziko je o tolik vyšší, o kolik vyšší je část aktiv refinancovaná pasivy v jiné než domácí měně. Řízení tohoto rizika je analogické jako u řízení úvěrového rizika
- **Korelační riziko** – riziko ztráty z porušení historické korelace mezi rizikovými kategoriemi, nástroji, produkty, měnami a trhy
- **Riziko úvěrového rozpětí** – riziko ze ztráty ze změn rozpětí u cenných papírů různého úvěrového hodnocení

3.7.3 Likvidní riziko

- **Riziko financování** – Riziko financování vyjadřuje riziko ztráty v případě momentální platební neschopnosti. Tedy nedostatečné schopnosti zajistit dostatečné množství hotovosti na portfolio aktiv a pasiv o konkrétních splatnostech a úrokových mírách.
- **Riziko tržní likvidity** – týká se neschopnosti dostatečně rychle zlikvidovat finanční nástroje v adekvátním objemu a za adekvátní cenu. Existuje tedy riziko, že dojde k poklesu likvidity nástrojů, a na trhu nebude k dispozici odpovídající cena. Rozpětí mezi cenami poptávky a nabídky se rozšíří natolik, že účastník trhu nebude schopen prodat nebo nakoupit nástroj, aby uzavřel své pozice. Přestože se banka může domnívat, že má dané portfolio hodnotu, tím, že na trhu chybí likvidita, je způsobeno, že o nástroje portfolia nemusí být na trhu zájem

3.7.4 Operační riziko

Operační riziko souvisí s uspořádáním banky a fungováním jejích interních systémů. Z operačního rizika můžou plynout podvody zaměstnanců, externí podvody, chyby interních operačních systémů. Existuje zde úzká souvislost s úvěrovým rizikem. Důležitá je především schopnost banky dodržovat předepsané procedury předcházející poskytnutí úvěru, především ve fázi jeho schvalování. Ve fázi života úvěrového obchodu je taktéž potřeba

dodržovat schválené procesy monitoringu klienta, a včasné provádění příslušných opatření v situaci, kdy vývoj neprobíhá podle očekávání, a smluvní ujednání nejsou plněna

- **Transakční riziko** – je rizikem ztráty z provádění operací v důsledku chyb provedení operací, chyb vyplývajících ze složitosti produktů a neschopnosti současných systémů je provádět, chyb v zaúčtování obchodů, chyb ve vypořádání obchodů, nezáměrné poskytnutí či přijetí komodit a v neadekvátní právní dokumentaci
- **Riziko operačního řízení** – je rizikem ze ztráty z chyb v řízení aktivit ve front, middle a back office, jedná se o neidentifikovatelné obchody nad limit, neautorizované obchodování jednotlivými obchodníky, podvodné operace vztahující se k obchodování a zpracování včetně chybného zaúčtování a padělání peněz, praní peněz, neautorizovaný přístup k systému a modelům, závislost na omezeném počtu osob personálu a o nedostatek kontroly při zpracování obchodů
- **Riziko systémů** – je rizikem ze ztráty z chyb v systémech podpory, jedná se o chyby v počítačových programech, o chyby v matematických vztazích modelů, o nesprávné a opožděné podávání informací vedení, o chyby v jednom nebo více podpůrných systémech, o chyby při přenosu dat o nesprávné plánování nahodilých událostí v případě systému nebo přenosu dat

3.7.5 Obchodní riziko¹³

- **Právní riziko** – riziko ztráty z porušení právních požadavků partnera nebo z právní neprosaditelnosti kontraktů; Vzniká v důsledku toho, že vztahy mezi bankou, jejími klienty a obchodními partnery mají smluvní základ. To může mít při vší obezřetnosti značné následky. Právní riziko je tak staré, jak staré jsou kontrakty. V některých případech je pro snížení právního rizika třeba provést změny v legislativním mechanismu.

¹³ JÍLEK, J.: Finanční rizika, 2000, str. 16-17

Právní riziko se týká: *nesolventnosti a uzavíracího započtení, dokumentace, právní způsobilosti subjektů sjednávat kontrakty, legality a prosaditelnosti kontraktů*

- ***Riziko změny úvěrového hodnocení*** – riziko ztráty ze ztížení možnosti získat peněžní prostředky za přijatelné náklady
- ***Reputační riziko*** – riziko ztráty z poklesu reputace na trzích
- ***Daňové riziko*** – riziko ztráty ze změny daňových zákonů nebo nepředvídaného zdanění
- ***Riziko měnové konvertibility*** – riziko ztráty z nemožnosti konvertovat měnu na jinou měnu jako následek změny politické nebo ekonomické situace
- ***Riziko pohromy*** – riziko ztráty z přírodních katastrof, války, krachu apod.
- ***Regulační riziko*** – riziko ztráty z nemožnosti splnit regulační opatření a z chyb v předvídání budoucích regulačních opatření

4 Úvěrové riziko (credit risk)

Úvěrové riziko je staré jako úvěrování samo. Jedná se o nejzákladnější a největší riziko, s nímž se může obchodní banka setkat, a plyne z něho i většina bankovních ztrát.

Úvěrové riziko bylo vždy definováno jako pravděpodobnost, že dlužník nebude plnit finanční závazky v souladu s podmínkami, nebo naopak pravděpodobnost, že bude v prodlení z tohoto závazku. Pravděpodobnost, že dlužník nebude splácet své povinnosti věřiteli, se obecně rovná pravděpodobnosti, že věřitel utrpí ztrátu. Tato definice úvěrového rizika a riziko selhání jsou v podstatě synonyma.¹⁴

V definici úvěrového rizika se v podstatě shoduje i řada autorů. Prof. Jílek úvěrové riziko definuje jako ztrátu ze selhání partnera tím, že nedostojí svým závazkům podle podmínek kontraktu, a tím způsobí držiteli pohledávky (věřiteli) ztrátu. Tyto závazky vznikají z úvěrových aktivit, obchodních a investičních aktivit, z platebního styku a vypořádání cenných papírů při obchodování na vlastní i cizí účet.¹⁵ Podobně k úvěrovému riziku přistupují např. Ing. Dvořák¹⁶ nebo Ing. Kašparovská¹⁷, podle kterých spočívá riziko v tom, že protistrana nedodrží smluvně sjednané podmínky a bance tím vznikne ztráta.

4.1 Členění úvěrového rizika

Úvěrové riziko se jako takové můžeme rozčlenit na několik skupin:

- Přímé úvěrové riziko
- Riziko úvěrových ekvivalentů
- Vypořádací riziko
- Riziko úvěrové angažovanosti¹⁸
- Riziko změny úvěrového hodnocení¹⁹

¹⁴ GLOBAL ASSOCIATION OF RISK PROFESSIONALS: Financial Risk Manager (FRM) Part II: Credit Risk Measurement and Management, 2014, str. 23

¹⁵ JÍLEK, J.: Finanční rizika, 2000, str. 15

¹⁶ DVORÁK, P.: Komerční bankovníctví pro bankéře a klienty, 1999, str. 417

¹⁷ KAŠPAROVSKÁ, V. a kol.: Řízení obchodních bank, 2006, str. 73

¹⁸ JÍLEK, J.: Finanční rizika, 2000, str. 16-17

¹⁹ ONDER, Š.: Úvěrové riziko a redukované modely (disertační práce) 2004, str. 16

4.1.1 Přímé úvěrové riziko (direct credit risk)

Jedná se o nejstarší finanční riziko, které je stále nejdůležitějším rizikem finančního trhu. Jedná se o typické riziko ztráty ze selhání partnera u daných rozvahových položek (úvěry, půjčky, vklady, směnky atd.). Prof. Jílek taktéž uvádí, že někdy se v rámci přímého úvěrového rizika vyčleňuje tzv. *suverénní riziko*, tedy riziko selhání zahraniční vlády či agentury podporované vládou v *plné víře a úvěru*²⁰. Platí, že suverénní národy neselhávají, ale mohou odmítnout zaplatit věřitelské bance. Suverénního dlužníka lze soudit pouze s jeho souhlasem.

4.1.2 Riziko úvěrových ekvivalentů (credit equivalent exposure)

Zde se jedná o riziko ztráty ze selhání partnera u podrozvahových položek (úvěrové přísliby, bankovní záruky, akreditivy). Měření úvěrového rizika u podrozvahových operací je založeno na výpočtu úvěrových ekvivalentů. Úvěrový ekvivalent se stanoví jako součin konverzního faktoru a jmenovité hodnoty transakce nebo jako součet reálné hodnoty derivátu a potenciální expozice, která se rovná součinu jmenovité hodnoty a konverzního faktoru. Jmenovitá hodnota se vždy rovná podrozvahové pohledávce.²¹

4.1.3 Vypořádací riziko (settlement risk)

Jedná se o riziko, které plyne ze selhání transakcí ve fázi dodání, a to především v situaci, kdy partnerovi bylo plněno, ale plnění od partnera ještě není k dispozici nebo kdy partner je schopen a ochoten plnění provést, ale z technických důvodů to není možné.

- *Měnové vypořádací riziko (foreign exchange settlement risk)*

Jedná se o riziko poskytnutí jedné měny, ale bez toho, že by došlo k přijetí měny druhé. Takové riziko je způsobeno časovými rozdíly nebo termíny konečnosti plateb.

- *Vypořádací riziko cenných papírů*

Obdobně jako u měnového vypořádacího rizika se jedná o situaci, kdy prodávající CP dodá CP, ale neobdrží za ně příslušnou platbu, případně kdy kupující provede platbu za CP, ale dodávku CP neobdrží. Obecně riziko jistiny u clearingových

²⁰ představuje ručení národní, státní či místní vlády daněmi a nedaňovými příjmy za platbu jistiny a úroků z dluhopisů

²¹ JÍLEK, J.: Finanční rizika, 2000, str. 42

systemů se považuje za největší možný zdroj systémového rizika, tedy kdy neschopnost jedné instituce plnit své závazky způsobí, že jiná instituce nesplní své závazky, což by mohlo v krajním případě ohrozit platební a finanční systém.

4.1.4 Riziko úvěrové angažovanosti (large credit exposure risk)²²

Jedná se o riziko ztráty, vyplývající z nadměrné úvěrové angažovanosti (též riziko koncentrace) zaměřené jen vůči určitým obchodním partnerům, skupinám obchodních partnerů, zemím (riziko země, dle členění PWC), ekonomickým sektorům apod.

V tomto směru dnes existují poměrně dobré metody, jak stanovit důvěryhodnost partnera. V bankách se tak děje prostřednictvím stanovení úvěrového limitu (neboli kreditní linky) vůči jednotlivým partnerům, tak aby se vyhnula nadměrné úvěrové angažovanosti. Pravidelně dochází k měření úvěrové expozice a ta je porovnávána se stanoveným úvěrovým limitem. Tyto limity vůči svým partnerům si banky nastavují na základě svých vlastních vnitřních úvěrových analýz. Limity jsou aplikovány na všechny operace, které mohou generovat úvěrové riziko (cenné papíry, úvěry, akreditivy apod.) Přičemž banka může určit různé sublimity na splatnost úvěrů.

Banky mající větší množství poboček na různých místech světa, které zároveň nemají možnost monitorování v čase, určují limity nebo sublimity i pro jednotlivé pobočky a na decentralizovaném základě je monitorují. Tím si zaručují, že úvěrové riziko zůstává na přijatelné úrovni. Banka se musí zajímat o celkové úvěrové riziko vůči každému partnerovi. Také musí mít banka stanovena jasná pravidla schvalování pro případ překročení limitů.

Prof. Jílek ještě zmiňuje u řízení úvěrového rizika *kvalitativní* a *kvantitativní* aspekty. Kvalitativní aspekt je daný důvěryhodností partnerů. Kvantitativní aspekt spočívá v měření úvěrových angažovaností vůči partnerům. Úvěrovou

²² JÍLEK, J.: Finanční rizika, 2000, str. 74-75

angažovaností se rozumí *momentální úvěrová angažovanost* a *potenciální úvěrová angažovanost*.

4.1.5 Riziko změny úvěrového hodnocení²³

Jedná se o riziko ztráty plynoucí ze ztížených možností získat peněžní prostředky za přijatelné prostředky.

4.2 Systém řízení úvěrového rizika

Cílem řízení rizik je zajistit, aby obchodování, zaujímání pozic a operační aktivity nevystavily instituci ztrátám, ohrožujícím její životaschopnost. Schopnost instituce vydržet ekonomické a tržní změny odpovídá stupni vývoje systému řízení rizik.

Řízení rizik musí obsahovat pečlivou a stálou identifikaci možných událostí nebo změn na trhu, které mohou mít značný dopad na banku. V bankách je do monitorování rizik zaangażováno zejména oddělení řízení úvěrových rizik a dále jednotlivá obchodní oddělení, vnitřní audit a finanční a operační skupiny. Tato oddělení se zajímají o rizika z různých úhlů pohledu a zajišťují, že obchodování probíhá v rámci stanovené politiky a limitů. Nové produkty a změny stávajícího obchodování podléhají analýze, která má za úkol ubezpečit vedení, že všechna významná rizika jsou podchycena a že byly zavedeny odpovídající řídicí procedury pro nabídku nových produktů.

Úvěrové riziko je jedním ze základních rizik bank, které plyne ze základní a převažující funkce banky, a to jest úvěrování. I na základě toho, že úvěrování patřilo vždy mezi tradiční funkce banky, má řízení tohoto rizika na rozdíl od řízení jiných rizik poměrně dlouhou historii. Tak jak se mění struktura klientů a poptávka po úvěrových produktech, doznalo řízení úvěrových rizik četných změn. To se týká i výrazného technologického vývoje ve vybavení bank. Přesto doposud neexistuje žádný jednotný systém, metoda či koncepce, která by byla uznávána ve finančních a akademických kruzích.

K minimalizaci úvěrového rizika je třeba v rámci banky stanovit celou řadu opatření v metodice, analýzách, personálním zajištění a určit podmínky pro kvalifikované řízení úvěrového rizika.

²³ ONDER, Š.: Úvěrové riziko a redukované modely (disertační práce) 2004, str. 16

Komplexní systém řízení úvěrového rizika představuje proces zahrnující čtyři základní prvky.²⁴

- Identifikace – kde a jak riziko vzniká
- Měření – kvantifikace vznikajícího rizika
- Zajištění – způsob omezení rizika pomocí limitů, prevence
- Sledování – porovnávání skutečné velikosti s velikostí požadovanou, resp. max. povolenou

Žádný z výše uvedených prvků procesu řízení úvěrových rizik nelze podceňovat, jelikož to by mohlo mít za následek zvyšující se pravděpodobnost ztráty z úvěrových obchodů. Úroveň přístupu k řízení úvěrového rizika může zásadní měrou ovlivnit, ať už pozitivně nebo negativně hospodářský výsledek banky.

4.2.1 Úvěrová strategie a politika

Odpovědnost za úvěrovou strategii nese představenstvo banky. Představenstvo musí rozhodnout, na které produkty, zákazníky, trhy apod. se zaměřit, aby banka byla v rámci bankovního trhu konkurenceschopná. Po stanovení strategie a posouzení mechanismů lze stanovit úvěrovou politiku a z ní vyplývající postupy. Realizace a následná kontrola úvěrové politiky je svěřena nejčastěji úvěrovému výboru. Při realizaci úvěrové politiky je nezbytné dodržovat pokyny vydané managementem banky, případně regulací vyhlášených ČNB.

Příklad: Úvěrová politika ČS zahrnuje:²⁵

- Pravidla obezřetného úvěrového procesu včetně pravidel pro předcházení praní špinavých peněz a podvodných jednání
- Obecná pravidla přijatelnosti zákaznických segmentů vzhledem k jejich hlavním aktivitám, zeměpisným oblastem, maximální lhůtě splatnosti, produktu a účelu úvěru
- Základní rámec systému hodnocení (ratingu), stanovení a revize ratingu dlužníka

²⁴ PETRJÁNOŠOVÁ, B.: Bankovní management, 2002, str. 50

²⁵ Výroční zpráva ČS 2014 str. 45

- Základní principy systému limitů a struktury schvalovacích úrovní
- Pravidla pro řízení zajištění úvěrů
- Strukturu základních produktových kategorií
- Metodiku výpočtu opravných položek a rizikově vážených aktiv

Příklad: Strategie řízení rizik u ČS²⁶

Řízení rizik je klíčovou funkcí každé banky, která umožňuje přistupovat k rizikům uvědomělým a selektivním způsobem a řídit tato rizika profesionálním způsobem. Cílem strategie řízení rizik skupiny České spořitelny je dosáhnout optimálně vyváženého poměru mezi riziky a výnosy za účelem dosažení trvale udržitelné vysoké návratnosti vlastního kapitálu. Česká spořitelna používá systém kontroly a řízení rizik, který je aktivní a přesně odpovídá profilu její činnosti a jejích rizik. Vychází z jasné strategie řízení rizik, která je konzistentní s obchodní strategií a zaměřuje se na včasnou identifikaci a řízení rizik a trendů. Kromě plnění interního cíle, kterým je efektivní řízení rizik, jsou systémy kontroly a řízení rizik České spořitelny nastaveny tak, aby plnily externí, především pak regulatorní požadavky. Vzhledem k obchodní strategii skupiny České spořitelny patří mezi klíčová rizika z hlediska Erste Group úvěrové riziko, tržní riziko, riziko likvidity a provozní riziko. Nejvýznamnějším rizikem je úvěrové riziko. Investiční portfolio skupiny je dále vystaveno úrokovému riziku a riziku likvidity. V případě obchodního portfolia se sledují tržní rizika, tedy riziko měnové, úrokové, komoditní a akciové, v případě obchodování se složitějšími nástroji pak další rizika. Veškeré finanční transakce a ostatní bankovní činnosti také podléhají operačnímu riziku.

4.2.2 Úvěrové riziko a jeho identifikace (oceňování)²⁷

Identifikace rizika úvěrových obchodů a jeho zdrojů je základem pro ocenění rizika a pro vytvoření pravidel jeho řízení.

Oceňování rizika úvěrových obchodů zahrnuje několik kroků. Jde o jeho ocenění z hlediska:

- *Subjektu* – z hlediska subjektu se za nejméně rizikové považují ty subjekty, které vykazují dlouhodobě stabilní příjmy nezávislé pouze na jednom zdroji, mají za sebou

²⁶ Výroční zpráva ČS 2014 str. 208

²⁷ PAVELKA, F., BARDOVÁ, D., OPLTOVÁ, R.: Úvěrové obchody, 2008, str. 169-171

dlouhodobější úspěšnou historii a je u nich jen malá pravděpodobnost, že zbankrotují nebo se stanou platebně neschopnými z jiných příčin. Za **nejméně rizikové** se z tohoto hlediska obvykle považují stát a případné nižší samosprávné celky, obce (municipality), banky, penzijní fondy a pojišťovny. Za **středně rizikové** je považováno obyvatelstvo s příjmy z pracovního poměru, bytová družstva apod. nebo ti, kteří sice podnikají, ale v oblasti, u níž je zřejmé, že konkurence je omezena podmínkami podnikání (např. zubní lékaři, advokáti – obecně svobodná povolání), a kde je zřejmé, že poptávka po jejich výkonech je trvalá, ne-li rostoucí. U osob v zaměstnaneckém poměru je nutno ještě rozlišovat podle toho, zda jsou zaměstnané ve sférách s předpokladem relativní stálosti zaměstnání (státní správa), anebo zda jde o osoby pracující v oborech, kde v důsledku útlumu hrozí nezaměstnanost či je jejich zaměstnání vysoce rizikové. **Nejrizikovější skupinou** jsou nepochybně začínající podnikatelé – bez zázemí, bez tradice, historie, bez ekonomických výsledků, bez obchodní sítě apod. (start-up).

- *Objektu* – z tohoto hlediska se míra rizikovosti úvěrového obchodu oceňuje podle míry pravděpodobnosti úspěchu či neúspěchu podnikatelského záměru a míry závislosti návratnosti úvěru na úspěchu či neúspěchu podnikatelského záměru. Významným prvkem rizikovosti z hlediska objektu je i míra závislosti splacení úvěru a zaplacení úroku na úspěšnosti realizace podnikatelského záměru. Má-li dlužník ještě jiné příjmy nebo zdroje, které v případě neúspěchu podnikatelského záměru může ke splacení úvěru použít, lze míru rizikovosti takového úvěrového obchodu ohodnotit podstatně příznivěji než v opačném případě. Proto se např. u start-up financování zohledňují právě stávající příjmy.
- *Zajištění úvěrového obchodu* – důležitým prvkem oceňování míry rizika úvěrového obchodu je kvalita jeho zajištění. Zajištěním úvěrového obchodu si banka vlastně hledá a pojišťuje alternativní zdroje pro splacení úvěru (jiné než příjmy úvěrovaného podnikatelského záměru nebo celkové příjmy samotného dlužníka). Čím vyšší je kvalita zajištění úvěrovaného obchodu, tím vyšší je možný výnos z realizace tohoto zajištění, a tím je riziko ztráty z úvěrovaného obchodu nižší (u MSE je upřednostňována nemovitost).
- *Pravděpodobné výše ztráty* – posledním krokem při oceňování rizika úvěrového obchodu je určení pravděpodobné výše možné ztráty z tohoto obchodu. Vychází se při

tom jednak z ocenění pravděpodobnosti, že obchod se stane ztrátovým, jednak z ocenění pravděpodobné relace mezi ztrátou a velikostí hodnoty, resp. celkové pohledávky z úvěrového obchodu.

Ocenění rizika lze pro banku chápat jako základ pro:²⁸

- *Stanovení rizikové tolerance* - míra schopnosti banky finančně unést ztráty z neúspěšných úvěrových obchodů. Každá banka, má-li být úspěšná, musí umět posoudit, jak vysokou ztrátu ze svých úvěrových obchodů je schopna unést, a podle toho stanovit svou obchodní politiku. Maximum takové ztráty tvoří úhrn: vlastního jmění banky a opravných položek a rezerv k poskytnutým úvěrům. Výše vlastního jmění banky je omezena ochotou akcionářů investovat peníze, popř. hospodářskými výsledky banky, tvorba opravných položek je mj. limitována možnostmi, které bance dává výše úrokové sazby.
- *Tvorbu systému řízení úvěrového rizika* – mimo stanovení obchodní strategie a výběru segmentů, na něž bude banka zaměřovat své úvěrové obchody, má na minimalizaci rizika význam i systém řízení rizika – risk management.

Systém řízení rizik se opírá o:

- Stanovení kompetencí a odpovědností jednotlivých pracovníků a jednotlivých stupňů řízení v bance
- O určení limitů, ve kterých se kompetence pohybují
- O vytvoření soustavy vnitřních zejména metodických předpisů upravujících postupy při realizaci úvěrových obchodů a jejich správě
- O pravidla komunikace mezi pracovníky banky navzájem a mezi pracovníky banky a klientem

4.2.3 Úvěrové riziko a jeho měření²⁹

Banka měří úvěrové riziko, aby byla schopna vyčíslit možné ztráty z úvěrových obchodů. Pomocí kvantifikace možných ztrát, banka provádí rozhodnutí o realizaci obchodu, o výši úrokové sazby, způsobu zajištění, tvorbě rezerv a opravných položek a o variantách dalšího sledování rizika.

²⁸ PAVELKA, F., BARDOVÁ, D., OPLTOVÁ, R, R.: Úvěrové obchody, 2008, str. 171

²⁹ PETRJÁNOŠOVÁ, B.: Bankovní management, 2002, str. 58

Metody založené na absolutní pozici v úvěrovém riziku – tyto metody jsou v podstatě neměnná a definují, jaký je podíl bilančních aktiv vystavený úvěrovému riziku. Když je klientovi poskytnut úvěr, je úvěrovým rizikem myšlena celá hodnota úvěru včetně úroků a poplatků, kdy toto riziko může být do jisté míry eliminováno kvalitním zajištěním. Při aplikaci této metody banka k těmto úvěrům netvoří rezervy ani opravné položky. K těmto krokům přistoupí až ve chvíli, kdy dojde k porušení úvěrových podmínek, a tedy pravděpodobnosti ztráty.

Metody založené na očekávané míře nesplácení úvěrové pohledávky – se snaží ztrátu předpokládat a odhadnout i její pravděpodobnost. Banka hned na začátku úvěrového vztahu klasifikuje daný úvěr příslušnou rizikovou kategorií a rizikovou váhou. Riziková kategorie pak ovlivní reálnou výši úvěru, výši úrokové sazby či výši rezerv a opravných položek.

V rámci metody založené na očekávané míře nesplácení úvěrové pohledávky může být úvěrové riziko tvořeno dvěma základními složkami (dle PWC)³⁰

- **Riziko nesplnění závazku druhou stranou**, které obsahuje *riziko klienta, riziko země, riziko transferu, riziko koncentrace (nedostatečné diverzifikace aktiv)*; je dáno určením pravděpodobnosti vzniku ztráty
- **Inherentní riziko**, které obsahuje *riziko z jistiny, riziko z úroku, riziko náhradního obchodu, platební riziko, riziko zajištění*; je dáno určením výše ztráty, která nastane v důsledku nesplnění závazku druhou stranou.

V konečném důsledku tedy představuje úvěrové riziko z úvěrového obchodu možnou ztrátu z obchodu, jejíž výše je v kontextu uvedeného dána vztahem.³¹

Inherentní riziko produktu X riziko nesplnění závazku druhou stranou

³⁰ PRICE WATERHOUSE COOPERS: Zásady řízení úvěrů, 1994, str. 30

³¹ KAŠPAROVSKÁ, V. a kol.: Řízení obchodních bank, 2006, str. 74

4.2.4 Zdroje krytí úvěrového rizika³²

V případě, že banka nemá své pohledávky stoprocentně zajištěny, vyplývá bance z úvěrového rizika finanční ztráta. Pro ty případy musí banka vytvářet zdroje, které ji umožní odepsat nedobytné pohledávky.

- **Opravné položky** – jsou vytvářeny na vrub nákladů banky účelově k jednotlivým úvěrovým pohledávkám
- **Rezervy** – jsou součástí pasiv a jsou vytvářeny jako všeobecné rezervy k celkovému úvěrovému portfoliu banky
- **Tiché rezervy** – nejsou jako takové v rozvaze banky přímo uváděny, ale vyplývají z rozdílu mezi účetním oceněním určitých druhů aktiv v rozvaze banky a jejich skutečnou tržní cenou
- **Rezervní fond** – je vytvářen ze zdaněného zisku a způsob jeho požití je stejný jako u rezerv

4.2.5 Úvěrové riziko a jeho zajištění

Banka se musí chránit před nepříznivými důsledky vyplývajícími pro ni z úvěrových rizik. Úvěrové riziko spočívá v tom, že dlužník nesplatí bance poskytnutý úvěr a neuhradí smluvený úrok a výlohy. Nebezpečí úvěrových rizik se zvyšuje úměrně s trváním lhůt splatnosti úvěru. Je proto tedy větší u dlouhodobých úvěrů než u krátkodobých. Podobně jsou úvěrová rizika spjata s některými zákazníky více než s jinými, například možnost nesplacení úvěru je větší u podniků s podprůměrnými zisky a s občasnými platebními potížemi nebo u podniků nově založených bez stabilní ekonomiky.

Úvěrová rizika trvají celou dobu úvěrového vztahu. V období projednání nového úvěru se dostává do popředí preventivní posuzování dnešní a budoucí bonity klienta. Po poskytnutí úvěru vyplývají pro banku rizika z případného zhoršení obchodní a finanční situace klienta a z porušování smluvních vztahů.³³

4.2.6 Úvěrové zajištění

Zkouška úvěrové způsobilosti, limitování úvěru a soustavná úvěrová kontrola banky jsou preventivní opatření. I když jsou prováděna profesionálně a s nejvyšší pečlivostí (a rating

³² ULRICH, M., PFEIFEROVÁ, D: Bankovníctví, 2005, str. 84

³³ POLIDAR, V., Management bank a bankovních obchodů, 1999, str. 212

podnikatele by byl velmi dobrý), není splacení úvěrové pohledávky zajištěno úplně. Hospodářská a platební situace dlužníka se může podstatně změnit z různých příčin.

Banka proto činí v rámci platných právních předpisů další opatření, která jí umožňují předejít ztrátám i v těchto případech. Tuto úlohu plní úvěrové zajištění. Úvěrové zajištění tvoří různá dodatečná opatření, která bance umožňují uplatnit úspěšně nároky vůči dlužníkovi nebo vůči třetí osobě a dosáhnout úhradu úvěrové a úrokové pohledávky. Jestliže dlužník neplní své smluvní závazky, uvádějí se tato dodatečná opatření v platnost z iniciativy věřitele. Jejich využitím banka předchází ztrátám, které by jinak byly neodvratné.³⁴

Potřeba zajištění úvěru vyplývá také z potřeby limitovat úvěrové podmínky.

Úvěrové zajištění lze třídit nejlépe dle uvedeného schématu.

Obrázek 6: schéma zajištění

Zdroj: Vlastní zpracování

Jednotlivým zajišťovacím prostředkům se práce věnuje v rámci praktické části.

4.2.7 Sledování úvěrového rizika³⁵

Důležitým prvkem účinnosti systému řízení úvěrového rizika je jeho monitorování, sledování a vyhodnocování. Banka si na skutečných případech svých nebo jiných bank ověřuje, zda kompetence, limity a regulátory má správně nastaveny a zda jsou skutečně účinné.

Příčiny vzniku problémového úvěru mohou být na straně dlužníka, ať již zaviněně nebo nezaviněně, ale též na straně banky. O příčinách vzniku problémového úvěru na straně

³⁴ POLIDAR, V., Management bank a bankovních obchodů, 1999, str. 228

³⁵ PAVELKA, F., BARDOVÁ, D., OPLTOVÁ, R.: Úvěrové obchody, 2008, str. 174

úvěrující banky hovoříme tehdy, kdy při procesu schvalování a zejména pak čerpání úvěru nebyla dodržena metodika banky, kompetence a limity a kdy banka umožnila čerpání úvěru, i když nebyly splněny všechny dohodnuté podmínky anebo nebyla provedena kontrola míry neplnění těchto podmínek.

Monitorování rizika úvěrových obchodů se zaměřuje na:

- Identifikaci příčin vzniku rizikových úvěrů a ztrát s nimi spojených
- Intenzitu vzniku problémových úvěrů
- Výši škod a ztrát z problémových úvěrů
- Porovnání rizikové tolerance banky s oceněním velikosti rizika
- Zjištění, zda riziko je v rámci tolerančních limitů a předkládány návrhů na změny

Nedílnou součástí monitorování rizik je i testování systému řízení rizik a úvěrových produktů. Nezastupitelnou roli zde hraje interní a externí audit dohlížející na rozvoj vhodných standardů, postupů a procedur.

4.3 Řízení úvěrového rizika v úrovni úvěrového obchodu

Vzhledem k množství úvěrů, které jsou denně v bankách uzavřeny, není řízení úvěrového rizika na této úrovni pro banky zrovna jednoduché. Z tohoto důvodu má každá banka pro tento účel vyhotoveny vlastní metodiky a předpisy, které musí pracovníci v bankách dodržovat při realizaci úvěrových produktů. Základem každého úvěrového obchodu je zejména jeho návratnost ve sjednané lhůtě, a to včetně úroků a s tím související výnosnost z čistého úrokového výnosu.

4.3.1 Úvěrové produkty a jejich základní členění

Banky poskytují svým klientům financování prostřednictvím celé škály úvěrových produktů.

Dle splatnosti se úvěry člení na:

- **Krátkodobé** (nejčastěji kontokorentní úvěr a revolvingový úvěr) se splatností do jednoho roku. Obvykle se tyto úvěry obnovují na další období
- **Střednědobé** (provozní úvěr, kratší investiční úvěry) se splatností 1-5 let.

- **Dlouhodobé** (delší investiční úvěry, hypoteční úvěry) se splatností nad 5 let (horní hranice dle standardních podmínek je nejčastěji 20 let).

Dle účelu se úvěry člení na:

- **Účelové** – u nichž je smluvně určen účel použití, buď *konkrétní záměr* (např. pořízení konkrétní nemovitosti, stroje, financování konkrétní investiční akce) - standardně *investiční úvěry, hypoteční úvěry*, nebo *rámcově*, kdy je sjednáno využití např. na financování provozních potřeb, jejichž účelovost je poté sledována na základě podnikatelské činnosti firmy – standardně *revolvingové úvěry*. Obecně se jedná o bezpečnější úvěry, jelikož banka určuje, na co bude financování použito a při čerpání úvěru tuto účelovost kontroluje, nicméně ani zde nelze zcela eliminovat využití mimo schválený úvěr, jedná se například o situace, kdy je fakturováno v rámci společností ekonomicky spjaté skupiny
- **Neúčelové** – standardně kontokorentní úvěr (krátkodobý), či neúčelový úvěr (střednědobý) se stanovenou splátkou. U těchto úvěrů se účel nesleduje. Obecně více rizikové financování

Dle zajištění se úvěry člení na:

- **Nezajištěné** – s nezajištěnými úvěry se lze nejčastěji setkat u provozních úvěrů, tedy kontokorentů a revolvingových úvěrů. Jedná se o úvěry, jejichž rámec není zajištěn jiným než standardně vyžadovaným zajištěním. Standardně vyžadovaným zajištěním je zde blankosměnka, případně blankosměnka s avalem a zástava pohledávek z běžného účtu. Běžný účet musí být až na výjimky zřízen vždy při žádosti o úvěrový produkt a zajištěny jsou pohledávky z něho. Nezajištěné úvěry jsou poskytovány primárně stávajícím klientům, kde dalším předpokladem jsou bezproblémové ekonomické výsledky, případně bezproblémová dlouhodobá

- spolupráce prosta negativních záznamů v bankovních registrech. Do omezené výše jsou nezajištěné úvěry poskytovány i novým klientům
- **Zajištěné** – za zajištěný úvěr lze považovat ten, jenž je zajištěn jinak než standardně vyžadovaným zajištěním. Zajištění je vyžadováno vždy, kdy existuje vyšší riziko ze strany klienta, tedy zhoršená nebo nikoliv nadstandardní ekonomika, zhoršený rating, vyšší úvěrová angažovanost nebo riziko plynoucí z financovaného záměru. To se týká všech úvěrových produktů. Standardně je pak zajištění vyžadováno u hypotečních úvěrů, téměř standardně u investičních úvěrů. Zajištěním může být řada instrumentů. Za nejvýhodnější lze považovat vinkulaci finančních prostředků, kde je okamžitá likvidita v dané hodnotě. Tento prostředek je ale využíván spíše výjimečně, častěji u bankovních záruk, které jsou ovšem prakticky bezrizikové. Nejčastěji je bankou akceptováno zajištění provozní nebo ještě lépe privátní nemovitostí příp. půdou u zemědělců. U investičních úvěrů se pak často zajišťují financované movité či nemovité věci. Posledním hlavním typem zajištění je bankovní záruka ČMZRB

4.3.2 Základní typy poskytovaných podnikatelských produktů

Úvěrové produkty mají především provozní a investiční charakter.

Mezi základní úvěrové produkty patří:

Kontokorentní úvěr (KTK)

Kontokorentní úvěr je úvěr poskytovaný na kontokorentním (běžném) účtu tak, že zůstatek účtu může přecházet do debetu. Klient může čerpat úvěr zcela automaticky tím, že může platit ze svého účtu i v případě, kdy na něm nemá dostatečné prostředky. Z povahy kontokorentního úvěru plyne, že se velmi často mění jeho stav. Maximální výše kontokorentního úvěru je dána dohodnutým úvěrovým rámcem. Úvěrový rámec určuje maximálně přípustný debet na kontokorentním účtu.³⁶

³⁶ DVOŘÁK, P., Bankovníctví pro bankéře a klienty, 2005, str. 522

Výše úvěru může být při sjednání smluvně stanovena jako pevná částka dostupná po celou dobu platnosti úvěru nebo může být jeho limit snižován v dohodnuté částce. Tento princip může být uplatněn v případě, že limit je poskytnut v nadstandardní výši vzhledem např. ke klientovým tržbám z důvodu např. předfinancování zakázky nebo dotace, poté je limit snižován buď měsíčně, kvartálně nebo jednorázově.

Splatnost úvěru je standardně 1 rok, ale může být sjednána splatnost kratší, opět např. při předfinancování dotace, kdy klient nadále financování nevyžaduje. Delší splatnost se nesjednává, kontokorent ale může být opakovaně prolongován. V rámci prolongace může být opět aplikován princip snižování limitu.

KTK může být poskytován jako zajištěný i nezajištěný, uplatněny mohou být všechny formy zajištění.

Pro klienta plyne výhoda z možnosti okamžitého využití prostředků bez sledování účelu. Za to ale platí daň v podobě vyššího úrokového zatížení. Pro banku je naopak produkt výhodný z hlediska vyššího úročení, ale pro změnu nemá přehled, k jakému účelu klient prostředky využívá. Právě z tohoto důvodu musí banka prokázat obezřetnost při jeho poskytnutí, jelikož z úvěrových produktů poskytovaných v rámci segmentu vykazuje nejvyšší rizikovitost i z důvodu časté nezajištěnosti.

Doporučené pravidlo pro poskytnutí je, že limit KTK by měl činit max. 25 % ročních tržeb klienta a dle EBITDA by měla být angažovanost splatná do 5 let, tedy u KTK 1 mil. Kč by EBITDA měla optimálně činit min. 200 tis. Kč.

Revolvingový úvěr (RVG)³⁷

Představuje jednu z modernějších forem provozního úvěrování.

RVG lze charakterizovat jako úvěr, u kterého banka stanovuje maximální výši jeho čerpání, tzv. úvěrový rámec, a termín, k němuž bude úvěr po splnění předem dohodnutých podmínek opět obnoven.

Revolvingové úvěry bývají poskytovány nejčastěji na dobu do jednoho roku. Úvěrový rámec je opakovaně obnovován, a to buď ve stejné, nebo v jiné výši (umožňují-li to

³⁷ PAVELKA, F., BARDOVÁ, D., OPLTOVÁ, R., Úvěrové obchody, 2008, str. 69

ekonomické podmínky žadatele). Konstantní typ úvěrového rámce je obvykle využíván tehdy, jde-li o výrobu nebo služby, jejichž proces reprodukce má relativně stálý charakter. Proměnlivý typ úvěrového rámce se používá nejvíc tam, kde má proces reprodukce má výrazně proměnlivý, zejména sezónní charakter.

V době platnosti úvěrového rámce je pak – z hlediska posílení kontroly banky nad využíváním revolvingového úvěru – vhodné organizovat čerpání a splácení úvěru tak, aby úvěr byl čerpán plynule proti předkládaným fakturám, nejvýše však do sjednané výše maximálního limitu, a zároveň plynule splácen podle dohodnutých pravidel.

Z pohledu banky se tedy jedná o bezpečnější formu provozního financování klienta. Na rozdíl od KTK je zde čerpáno proti doloženým účetním dokladům a banka tedy má pod kontrolou účelovost čerpání. Před každým čerpáním je ověřena i pravost faktur, dále je zkontrolováno, zda se klient případně i dodavatel nebo disponent na běžném účtu nenachází ve stavu platební neschopnosti. Oproti KTK je zde ve větší míře uplatňováno snižování limitu, který je možno využít. Snižování limitu je aplikováno stejným principem jako u KTK.

Doporučené pravidlo pro poskytnutí je, že limit by měl stejně jako u KTK činit max. 25 % ročních tržeb klienta a dle EBITDA by měla být angažovanost splatná do 5 let, tedy u RVG 1 mil. Kč by EBITDA měla optimálně činit min. 200 tis. Kč.

Kreditní karta

Jedná se o schválený úvěrový rámec, který má FO nebo PO. Limit je čerpán stejně jako u KTK bez dokládání účelu. Oproti KTK jsou sjednávány limity výrazně nižší, zpracování výrazně jednodušší a limit je vždy bez zajištění. Většinou je využíván spíše drobnější klientelou.

Investiční úvěr

Jedná se o nejrozšířenější neprovozní úvěr, využitelný napříč celým segmentem, vč. SVJ/BD a VNS. Slouží k financování veškerých investičních potřeb klienta od nákupu dopravních prostředků, strojů, až po rekonstrukci a pořízení budov nebo refinancování jiných investičních úvěrů. Investiční úvěr se většinou poskytuje jako zajištěný. Max. splatnost úvěru je 8 let (výjimečně 10 let). Vlastní zdroje se stanovují podle aktuálního ratingu klienta a skutečnosti, zda jde o klienta banky či nikoliv. Jejich výše se pohybuje od

min. 15 % do min. 40 %. Výjimkou je sektor zemědělců nebo svobodných povolání, kdy financování může být i ve výši 100 %. Čerpání je vždy účelové a je buď jednorázové, nebo v tranších. Splácení může být měsíční, čtvrtletní, roční, jednorázové, s mimořádnými splátkami.

Komerční hypotéka

Produkt na pomezí běžné hypotéky a investičního úvěru. Jedná se o produkt komerčního bankovníctví, jehož účelem je financování nemovitostí za účelem podnikání, případně financování SVJ a BD. Ke stanovení prostředků ke splácení úvěru se vychází ze stávajících příjmů z podnikatelské činnosti nebo v případě SVJ nebo BD z příspěvků do fondu oprav. I přesto může být jako vodítko brána výnosová hodnota nemovitosti. Výše vlastních zdrojů se bere podle účelu podnikání a osciluje mezi 20 % - 40 %. Splatnost je max. 15 let a musí být vždy zajištěna nemovitostí.

4.3.3 Zkouška úvěrové způsobilosti³⁸

Zkouška úvěrové způsobilosti je součástí projednávání každé žádosti o úvěr a předchází poskytnutí úvěru. Jejím účelem je komplexně posoudit veškerá rizika, která vznikají pro banku se vznikem a trváním úvěrového obchodu ze strany žadatele o úvěr. Na základě výsledků zkoušky úvěrové způsobilosti se banka rozhodne, jestli a za jakých podmínek (v případě kladného stanoviska) úvěr poskytne.

Zkouška úvěrové způsobilosti zahrnuje:

- Zkoušku právních poměrů žadatele
- Zkoušku osobní důvěryhodnosti (spíše u osobních úvěrů)
- Zkoušku hospodářské a finanční situace klienta

4.4 Úvěrový proces

Úvěrovým procesem lze chápat sled kroků, které na sebe navazují od prvního kontaktu s klientem, přes analýzu jeho potřeb a bonity, přidělení interního ratingu, schvalovací proces, monitoring klienta během úvěrového vztahu, až po doplacení úvěru a vyvázání zajišťovacích prostředků. Součástí úvěrového procesu mohou být dále mnohé změny úvěrových podmínek, kterými se mění zejména zajištění, vlastnická struktura, lhůta čerpání, případně za určitých podmínek i splatnost apod. Během úvěrového procesu se

³⁸ POLIDAR, V., Management bank a bankovních obchodů, 1999, str. 213

klient může dostat i do defaultu, což je pro banku samozřejmě pro banku nežádoucí stav. V takovém případě je klient řešen buď restrukturalizací, nebo v horším případě vymáháním pohledávky. Zjednodušeně lze říci, že každý krok úvěrového procesu v sobě zahrnuje řadu dalších činností a dílčích kroků.

Obrázek 4: Zjednodušené schéma úvěrového procesu

Zdroj: Vlastní zpracování

4.4.1 Úvěrový schvalovací proces

Z pohledu úvěrového rizika je nejzásadnějším krokem úvěrového procesu právě schvalovací proces. Řízením úvěrových rizik se v bance zabývá celá řada oddělení a celá řada procesů, významný podíl na eliminaci úvěrového rizika má proces schvalování úvěrů. Během tohoto procesu je potřeba důkladně posoudit klienta (primárně mu přidělit rating na základě ratingového procesu), posoudit a zhodnotit jeho ekonomiku, financovaný záměr, zajištěnost celého případu, v neposlední řadě stanovit podmínky a závazky úvěrového obchodu. Především znalosti, zkušenosti a odhad schvalovatele úvěru tak rozhodují o tom, zda klientovi bude úvěr poskytnut či nikoliv.

Analýza klienta a jeho záměru

V tomto kroku schvalovatel zjistí především: základní identifikaci klienta, případně spoludlužníků, místo podnikání, podnikatelskou činnost a zda je případně již klientem banky. Zásadní je samozřejmě posouzení financovaného záměru, je potřeba posoudit jeho oprávněnost, reálnost, rizikovost a návratnost. Důležitý je také poměr financování záměru z hlediska vlastních zdrojů klienta a zajištění. Schvalovatel se musí řídit platnou metodikou banky zejména vlastním úsudkem. V neposlední řadě, je potřeba ověřit klienta v bankovních a nebankovních registrech (CRÚ, CCB, ISIR), ověřit případné exekuce nebo záznamy o podvodných jednáních.

Jednou z nejdůležitějších posuzovaných součástí v rámci schvalovacího procesu je ekonomika klienta. Klient standardně předkládá daňová přiznání za 2 poslední ukončené účetní období a s tím související rozvahu a výkaz zisků a ztrát, a dále výsledky průběžné. Je potřeba posoudit jaká je stabilita hospodaření firmy, a zda výsledky a cash-flow jsou dostatečné pro krytí dluhu. Také je nutné zhodnotit, kvalitu aktiv, celkové zadlužení a trendy v poměrových ukazatelích. Důležitá je ziskovost, poměr vlastního kapitálu a cizích zdrojů, likvidita a EBITDA.

EBITDA

Čistý zisk (EAT) = výsledek hospodaření za účetní období

+ daň z příjmu za běžnou činnost

+ daň z příjmu za mimořádnou činnost

= **Zisk před zdaněním (EBT)**

+ nákladové úroky

= **zisk před úroky a zdaněním (EBIT)**

+ odpisy

= **zisk před úroky, zdaněním a odpisy (EBITDA)**

V rámci hodnocení likvidity se zkoumá, v jakém časovém úseku se může firma dostat k hotovostním prostředkům – obrátka zásob, pohledávek a závazků. Tyto údaje mívá banka k dispozici v ucelených přehledech usnadňující orientaci v nich.

Obrátka zásob

Ukazatel udává, jak dlouho trvá jeden obrat, tj. doba nutná k tomu, aby peněžní fondy přešly přes výrobky a zboží znovu do peněžní formy (průměrný stav zásob/tržby x 360).

Obrátka pohledávek

Doba obratu pohledávek je dobou existence kapitálu ve formě pohledávek. Ukazuje, jak dlouho musí podnik čekat, než obdrží platby od svých odběratelů (průměrný stav pohledávek/tržby x 360).

Obrátka závazků

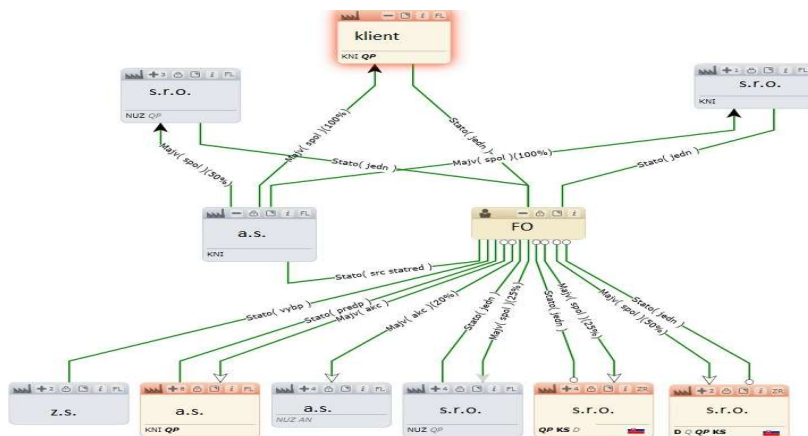
Ukazatel ukazuje dobu obratu od vzniku závazku do jeho úhrady. Tento ukazatel by měl dosáhnout alespoň doby obratu pohledávek (krátkodobé závazky/tržby x 360)³⁹

Důležitou součástí, kterou je potřeba důkladně posoudit, je podrobný přehled úvěrové angažovanosti klienta a ekonomicky spjaté skupiny, vč. angažovanosti u jiných subjektů. Je nutné posoudit hlavně druh závazku, původní výši, aktuální zůstatek, počet a výše splátek, datum poskytnutí a splatnosti, zajištění angažovanosti a procento zajištění.

Ekonomicky spjatá skupina – Jedná se o skupinu fyzických osob, fyzických osob podnikajících a právnických osob, které mezi sebou mají ekonomické a vlastnické vazby. Banka musí vždy prověřit i členy této skupiny, a to alespoň v základních registrech (CCB, CRÚ, ISIR), zda nedošlo v nedávné době ke změně vlastnictví či zda nedochází k častým změnám ve vlastnické struktuře (takové jednání je varováním), a zkontrolovat jednotlivé vazby. U významných vazeb, kde existují dominantní vlastnické podíly, se vyžadují i aktuální ekonomické výkazy takového subjektu. Z těchto výkazů lze zjistit, zda přes úvěrovaný subjekt nedochází ke skrytému financování některého jiného člena skupiny, který je v ekonomických potížích, případně, zda se nejedná o klienta, který segmentačně nespadá do segmentu. V případě složitějších skupin může dojít k nesprávnému stanovení úvěrové angažovanosti, a tudíž nesprávnému stanovení schvalovací kompetence.

³⁹ KNÁPKOVÁ, A., PAVELKOVÁ, D., ŠTEKER, K. Finanční analýza, komplexní průvodce s příklady, 2. rozšířené vydání, 2013, str. 44, 104

Obrázek 5: Příklad schématu ekonomicky spjaté skupiny

Zdroj: Vlastní zpracování – systém Cribis

Hrubá úvěrová angažovanost

Jedná se o součet veškeré aktuálně poskytnuté úvěrové angažovanosti v rámci finanční skupiny banky u všech členů ekonomicky spjaté skupiny. Pro její správné stanovení je potřeba znát celou takovou ekonomickou vazbu. Do této angažovanosti se počítají jak úvěry právnických osob, fyzických osob podnikajících, tak i fyzických osob nepodnikatelů, tedy soukromé hypotéky, kontokorenty a spotřebitelské úvěry. Do hrubé úvěrové angažovanosti se započítávají i firemní leasingy poskytnuté v rámci finanční skupiny banky.

Limity angažovanosti

Limity angažovanosti jsou stanoveny jako maximální přípustná výše angažovanosti banky vůči jednotlivému klientovi nebo skupině ekonomicky spjatých osob. Systém je nastaven tak, aby chránil výnosy a kapitál banky před koncentrací rizika.

Z pohledu schválení úvěru jsou důležité zejména správně nastavené:

- **Podmínky čerpání** – obsahují standardní podmínky a podmínky specifické, standardní podmínky jsou uvedeny v katalogu podmínek banky a schvalovatel je může modifikovat. Schvalovatel taktéž

může požadovat podmínku zcela nestandardní, pro daný konkrétní případ

- **Závazky** – stejně jako podmínky lze rozdělit na standardní a specifické, některé závazky navazují na podmínky, zejména ty související se zajištěním. I zde může schvalovatel specifikovat konkrétní podmínky, příp. lhůty jejich splnění
- **Nastavení zajištění** – zde se stanoví, jakými konkrétními zajišťovacími prostředky bude úvěr zajištěn

Výsledkem schvalovacího procesu je buď schválení či zamítnutí úvěru. Schválení úvěru je doprovázeno i schválením ratingového stupně, vyjadřujícím rizikovost daného úvěrového obchodu. Schválení i zamítnutí probíhá vždy v rámci určité schvalovací kompetence.

Systém schvalovacích kompetencí

Banky využívají při schvalování úvěrů strukturu schvalovacích kompetencí. Nejvyšší schvalovací pravomoci má úvěrový výbor dozorčí rady a úvěrový výbor představenstva. Nižší schvalovací pravomoci jsou odstupňovány podle seniority pracovníků úseků řízení úvěrových rizik, případně podle jeho vedoucí pozice. Každá kompetence má pravomoc schválit úvěr do určité výše. Přičemž rozhodující je celková úvěrová angažovanost v ekonomicky spjaté skupině po poskytnutí schvalovaného úvěru. U úvěrů, které jsou v režimu obnovy (KTK, RVG) se kompetence může zvýšit o jeden stupeň. V případě, že schvalovatel obdrží případ ve vyšší kompetenci, než je jeho vlastní, případ posoudí a vyhodnotí, vyhotoví stanovisko schvalování a případ doporučí nebo nedoporučí a postoupí případ ke schválení odpovídající kompetenci nebo vyšší.

Obrázek 6: Příklad schématu schvalovacích kompetencí

kompetence	nová angažovanost	nová angažovanost v IR8 - R	obnova	změna podmínek, roční revize
RMR3	5	1	10	15
RMR2	10	5	15	30
RMR1	15	10	20	50
RM	20	15	30	100
MRM	30	20	50	200
SRM	50	50	100	400
1BM	200	200	200	500
*v mil. Kč				

Zdroj: Vlastní zpracování – dle rozdělení v konkrétní bance

Monitorování klienta – Annual (credit) review

Poslední fází úvěrového procesu, v případě schválení úvěru je monitorování klienta a jeho dodržování podmínek a závazků sjednaných v úvěrové smlouvě. Kontroluje se, zda klient plní svoje závazky řádně a včas. Součástí monitoringu klienta je i průběžné sledování jeho hospodaření, splácení úvěru, hodnota zajištění. Zkontrolovány by měly být i registry (CRÚ, CCB, ISIR) a to i u ekonomicky spjatých osob. Jakýkoliv negativní faktor může být signálem případného nepříznivého vývoje a banka může včas zahájit řešení vzniklého problému. Toto monitorování prochází napříč portfoliem a týká se všech skupin vč. SVJ a municipalit. Monitoring by měl probíhat nejméně jednou ročně, v jeho rámci dojde i k revizi přiřazeného ratingu. V případě neplnění podmínek nebo zjištění negativního faktoru, dochází ke snížení ratingu klienta.

4.5 Kapitálová přiměřenost⁴⁰

Finanční rizika každé banky musejí nést v první řadě akcionáři této instituce, neboť mají rozhodující vliv na její chod. Akcionáři chtějí co nejlevnější zdroje, vkladatelé naopak co nejvyšší úroky. Pokud by akcionáři působili na banku s vidinou svých dividend a dlouhodobé perspektivy banky, pak by vše bylo v pořádku. Akcionáři však podléhají pokušení vypůjčit si „své“ peníze za výhodnějších podmínek než běžní klienti. I splátková morálka těchto klientů pak bývá nižší než u ostatních klientů. Aby k takovým situacím nedocházelo, tak ve všech zemích reguluje aktivitu bankovních institucí bankovní dohled. Hlavním úkolem regulátora je chránit zájmy klientů včetně vkladatelů.

Tlaky vkladatelů na omezení rizika bank nahrazuje koncepce kapitálové přiměřenosti. Její smysl se opírá o předpoklad, že čím více má banka kapitálu, tím více prostředků do ní vložili nebo nahospodařili akcionáři a tím větší mají zájem na správném chodu společnosti, aby tyto prostředky neztratili, ale naopak je maximálně zhodnotili. Kapitálovou přiměřeností se celosvětově řeší problematika výše kapitálu.

Na první pohled se může zdát, že pojem kapitálové přiměřenosti je zbytečný, a že vlastní kapitál banky je dostatečným nástrojem, který vyjadřuje finanční sílu instituce. Podstata obou pojmů je ale zcela jiná. Vlastní kapitál zachycuje současnou hodnotu a kapitálová přiměřenost si klade za cíl ohodnocení perspektivy banky v budoucnosti.

⁴⁰ JÍLEK, J., Finanční rizika, 2000, str. 224

Podstatou koncepce kapitálové přiměřenosti je změření rizik daného subjektu a stanovení odpovídající minimální úrovně kapitálu. Kapitál je pak určitým nárazníkem pro případ ztrát z těchto rizik. Spočtená hodnota kapitálu má být tak velká, aby pokryla potenciální ztráty v budoucnosti z dnešních rizik subjektu.

Problém související s kapitálovou přiměřeností vychází i z toho, že jednotlivé produkty banky vykazují různou míru rizika. Různou míru rizika vykazují i klienti a zajištění úvěrů.

Porušení limitu kapitálové přiměřenosti je považováno za významný signál problémů banky. To, že je kapitálové přiměřenosti přikládána velká váha, svědčí fakt, že podle zákona č. 21/1992 (zákon o bankách) v §26 stanoví, že ČNB bance uloží ve správním řízení jedno či více opatření k nápravě, jestliže kapitálová přiměřenost je 2/3 pod limitem stanoveným ČNB.

Tak jak docházelo ke globalizaci národních finančních trhů a zvyšoval se konkurenční tlak, byl v průběhu 80. let 20. století zaznamenán výrazný trend k poklesu kapitálové vybavenosti bank. Toto vedlo k tomu, že Banka pro mezinárodní platby se sídlem v Basileji a Basilejský výbor bankovního dohledu, jež mají výsadní postavení v oblasti bankovní regulace a dohledu, představily koncept kapitálové přiměřenosti známý pod názvem BASEL.

BASEL I⁴¹

Basilejský výbor vydal v červenci 1988 pro mezinárodně aktivní banky pravidla kapitálové přiměřenosti pod názvem BASEL I. Jedná se o první mezinárodní dokument pro regulatorní měření finančních rizik a dokument o pokrytí tohoto rizika kapitálem. Zavedením se sledovalo několik cílů:

- Posílit zdraví a stabilitu mezinárodního bankovního systému (zvýšit kapitál)
- Snížit konkurenční nerovnost
- Zabránit bankám zaujímat nadměrná bankovní rizika
- Zohlednit podrozvahové aktivity
- Zvýšit motivaci pro držení likvidních a nízkorizikových aktiv

⁴¹ JÍLEK, J., Finanční rizika, 2000, str. 230

BASEL I rozlišuje kapitál ve formě *tier 1 a tier 2*. Obě tyto formy kapitálu mají pokrýt běžné ztráty, přičemž banka pokračuje v chodu. Ke každému aktivu náleží určitá riziková váha ve smyslu úvěrového rizika. Váhy se přiřazují i podrozvahovým aktivům, které se však nejprve konvertují na úvěrové ekvivalenty, tj. na hypotetická rozvahová aktiva. **Kapitálová přiměřenost se definuje jako poměr kapitálu k rizikově váženým aktivům.**

BASEL II⁴²

BASEL II byla podepsána v červnu roku 2004. Zásadním důvodem pro vznik tohoto nového konceptu byla snaha o zvýšení stability a bezpečnosti finančních systémů a též možnost využívat komplexnější přístupy k řízení rizik v bankách.

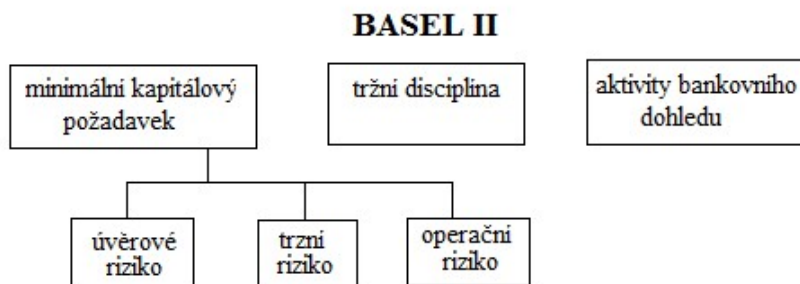
Pravidla v rámci nové koncepce tvoří rozsáhlý systém, který měl zlepšit možnosti měření rizika v bankovním podnikání. Jde zejména o změnu přístupu k měření a řízení úvěrového rizika. Koncept se též nově zabývá také operačními riziky bank. K žádným změnám nedošlo u vymezení kapitálu a výpočtu kapitálového požadavku vůči tržnímu riziku. Stejně jako u BASEL I zůstává zachována úroveň 8 % kapitálu ve vztahu k rizikově váženým úvěrům a dalším aktivům.

Hlavní cíle dohody BASEL II:

- Podpora bezpečnosti a stability finančního sektoru
- Kapitálové požadavky odpovídající rizikům
- Zohlednění všech rizik
- Uznání interních bankovních metod hodnocení rizika
- Posílení bankovního dohledu a trhu

⁴² http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/BaselIII_final_cj.pdf

Obrázek 7: Koncept BASEL II princip tří pilířů

Zdroj: Vlastní zpracování

1. Pilíř – kapitálový požadavek
 - a. Úvěrové riziko – se bezprostředně týká klientů a jejich financování
 - b. Tržní rizika – vznikají v důsledku kolísání úrokových sazeb, směnných kurzů, kurzů akcií nebo komodit. Týkají se jak obchodních transakcí s denní tvorbou, tak i tradičního bankovního obchodu.
 - c. Operační riziko – je podle BASEL II definováno jako riziko ztrát, ke kterým dochází v důsledku nepřiměřenosti nebo selhání interních mechanismů, lidí a systémů nebo externích událostí.
2. Pilíř – aktivity bankovního dohledu – tato úprava definuje práva a povinnosti národních regulátorů – ČNB, která je vybavena množstvím informačních práv, regulačních a sankčních pravomocí. Jedním z nejvíce důležitých úkolů bankovního dohledu je kontrola spolehlivosti a prediktivní účinnosti interních bankovních metod měření rizika.
3. Pilíř – tržní disciplína – tržní disciplínou je možno chápat zveřejňování relevantních ukazatelů rizik. Všechny banky (dle BASEL II) budou v budoucnu povinny informovat a dokumentovat, jak měří svá rizika, jak jejich rizikový profil detailně vypadá a kolik vlastního kapitálu v poměru k přijatým rizikům drží v rezervě. Tato požadovaná transparentnost by se ve střednědobém výhledu měla projevit i v oblasti hospodářské soutěže. Banky by měly implementovat moderní systémy řízení rizik.

Přístupy k metodám měření rizika

Dle BASEL II je možno kapitálový požadavek vypočítat buď podle standardního přístupu BASEL či dle typu IRB – tedy metody založené na interním ratingu.

Standardní přístup

Při zjišťování rizikové váhy se používají výhradně ratingy ratingových agentur (např. Moody's). Ti příjemci obchodů, kteří nedisponují externím ratingem, jsou ohodnoceni rizikovou váhou 100 %, což odpovídá kapitálovému požadavku ve výši 8 %.

$\text{Kapitálový požadavek} = \text{výše úvěru} \times \text{riziková váha} \times \text{kapitálová přiměřenost} = 8 \%$

V ČR má externí rating je malé množství firem. Pro většinu firem to znamená rizikovou váhu ve výši 100 %. Rozlišení bonity příjemců je tedy nedostatečné a v podstatě nelze vypočítat kapitálovou rezervu, která by odpovídala individuálnímu rizikovému profilu banky. Od předpisů BASEL I se tedy výpočet kapitálového požadavku liší jen nepatrně.

Přístupy IRB (internal rating based)

Základní i pokročilý – umožňují bankám statisticky změřit dané riziko konkrétního financování. Dosáhne-li banka kvalitního úvěrového portfolia, tedy stavu, kdy klienti jsou bonitní a úvěrová angažovanost zajištěná, plyne z toho pro banku potřeba nižšího kapitálového požadavku ve srovnání se standardním přístupem.

BASEL II předpokládá klasifikaci do **5 tříd**:

- *Retail* – privátní klienti, OSVČ, malé podniky se závazkem vůči bance do 2 mil. EUR
- *Corporates* – větší a velké podniky a speciální financování (specialized lending)
- *Institutions* – zejména banky
- *Sovereigns* – zejména státy
- *Equity* – podílníci podniků

Klient musí být vždy zařazen do správné třídy. Vychází se z toho, že pro úvěrovou angažovanost ve třídě Retailu je potřeba držet v rezervě méně kapitálu než pro podnikové úvěry. Vyplývá to z faktu, že v Retailu je obecně riziko chápáno jako nižší, z důvodu větší

diverzifikace a nižší výše poskytovaných úvěrů. V určitých případech mohou banky na malé a střední podniky se závazkem nižším než 2 mil. EUR pro účely kapitálové přiměřenosti pohlížet jako na soukromé osoby, a tak mohou tak na úvěry pro segment SME (MSE) udržovat nižší kapitálové rezervy.

BASEL II také rozšiřuje oblast uznatelného zajištění snižování úvěrového rizika.

Zajištění úvěru je důležitým faktorem ke stanovení rizika banky při poskytování úvěrů. Ocenění zajištění se provádí na základě interních kritérií banky a podle výsledku ocenění snižuje riziko a tím také základ pro výpočet kapitálové přiměřenosti. Podle BASEL II je zajištění (na základě měření dle standardního přístupu nebo IRB) akceptováno v různém rozsahu.

Při standardním přístupu jsou akceptovány tyto typy zajištění:

- Vklady v hotovosti
- Státní a bankovní cenné papíry
- Akcie zahrnuté do hlavních burzovních indexů
- Zlato
- Rezidenční nemovitosti

Při IRB jsou akceptovány tyto typy zajištění:

- Zajištění akceptované dle standardního přístupu
- Komerční nemovitosti
- Movité věci, akcie mimo hlavní burzovní indexy
- Pohledávky z obchodního styku

Při pokročilém přístupu typu IRB:

- Veškeré typy zajištění působící trvale na snížení rizika

BASEL III

Komplexní soubor reformních opatření, jejichž cílem je zlepšení regulace, dohledu a řízení rizik v rámci bankovního sektoru. Basilejský výbor pro bankovní dohled vydal první verzi BASEL III na konci roku 2009, což bankám dalo přibližně tři roky, aby splnili všechny požadavky. Časový náběh byl naplánován postupně od roku 2013 do roku 2019. Především

v reakci na finanční krizi, musí banky zachovat správný pákový poměr a splňovat určité kapitálové požadavky. Pákovým poměrem (leverage ratio) se rozumí alternativa ke kapitálové přiměřenosti, která zamezuje velkému nárůstu bilance a podrozvahy. V ideálním případě by pak pákový poměr měl hrát doplňkovou roli ke kapitálové přiměřenosti.

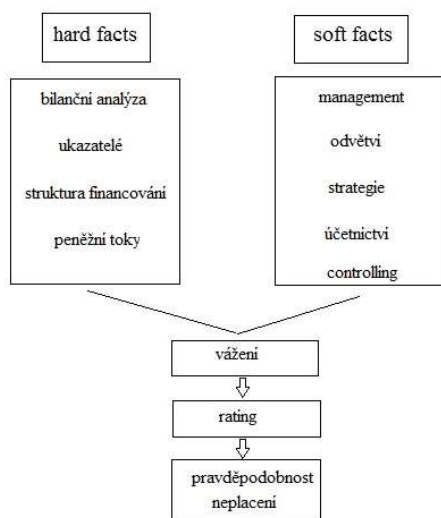
4.6 Ratingový systém a proces dle přístupu IRB

Většina bank na českém trhu používá dnes přístup typu IRB. Banky při něm používají vlastní interní metody k měření úvěrového rizika a parametry rizik si zjišťují samy. Podmínkou jsou podrobná data za nejméně tři roky. Na základě požadavků BASEL II procházejí ratingové nástroje bank pravidelnou roční validací prováděnou většinou úsekem kontrolingu úvěrového rizika a interním auditem.

Při realizaci ratingového procesu dochází systematickým způsobem ke zpracování jak informací ohledně podnikatelského vývoje v minulosti, tak i perspektivy do budoucna. Taktéž dochází k zohlednění kritérií, jako je velikost firmy, odvětví, a skutečnosti o relevantních trzích (např. rozdílné účetní předpisy ve středoevropských zemích).

Zajištění není v rámci ratingového procesu zohledňováno. Samotný *ratingový systém* slouží výhradně k zjišťování bonity klienta. Zejména u ratingu v rámci segmentu SME (MSE) se rozlišují kvantitativní (finanční rating = hard facts) a kvalitativní kritéria (kvalitativní rating = soft facts).

Obrázek 8: Schéma ratingového procesu

Zdroj: Vlastní zpracování

Ve vážení hard facts je možno ve srovnání se soft facts vycházet z následujících faktů: Čím je firma větší, tím větší význam se připisuje hard facts, tzn. podnikohospodářským ukazatelům. Čím je firma menší, tím silnější bude vliv soft facts. V malých podnicích mají zvláštní význam informace týkající se osobnosti podnikatele, neboť s ní je často spojen pozitivní ekonomický vývoj podniku.

Hard facts (finanční rating)

Rozumí se tím finanční ukazatele, které představují základ pro interní rating. Tyto ukazatele se zjišťují z posledních tří až pěti ročních účetních uzávěrek, meziročních finančních dat a plánování, přičemž jsou analýze podrobovány především roční uzávěrky a čtvrtletní výsledky, které jsou aktuálně k dispozici. Zjištěné ukazatele popisují finančně-ekonomický stav podniku a jsou vyjádřeny *indikátorem bilanční bonity*.

Důležitý význam mají tyto ukazatele:

- podíl vlastního kapitálu na celkové bilanční sumě
- doba trvání splácení dluhů
- rentabilita kapitálu
- cash flow

Tyto ukazatele umožňují získat celkový přehled o hospodářské situaci podniku. Poskytují spolehlivou výpověď o finanční stabilitě (podílu vlastních prostředků a době trvání splácení dluhů), ale také o rentabilitě podniku (celkové kapitálové rentabilitě a čisté míře cash flow). Poskytují maximální empirickou kvalitu prognózy ohledně budoucího nesplácení. Při hodnocení a vážení těchto ukazatelů jsou jako dodatečná kritéria zahrnuty mj. velikost podniku, odvětví a místo podnikání. Zjištěné dosažené hodnoty z hodnocení ukazatelů jsou nakonec kombinovány a podle své významnosti převedeny do interní ratingové škály. Tato hodnota pak slouží jako finanční rating.

Soft facts (kvalitativní rating)

Na rozdíl od hard facts se v případě soft facts dostávají do popředí zájmu *budoucí aspekty*. Ty znázorňují potenciály, šance a rizika, u kterých se předpokládá, že se dříve nebo později odrazí též v účetních uzávěrkách.

Důležité je analyzovat následující faktory:

o Management

- Logičnost dlouhodobé spolupráce podniku

Je důležité, zda existuje písemně zakotvená strategie podniku, ve které jsou konkrétně stanoveny plány a cíle pro úspěšné působení na trhu. Klient v případě, že žádá o úvěr, uvádí informace o svém podniku a záměru do zestručněného podnikatelského záměru a také do tzv. klientské části úvěrového návrhu, kde je uvedeno, co podnik doposud vykonal (významné zakázky, patenty, ISO normy apod.) a především co podnik plánuje do budoucna. Z uvedeného je třeba posoudit, zda plán podniku bude pro klienta rozvíjející, zda má podnik pouze udržet, případně v nejhorším případě, zda plán nebude pro klienta, a tedy pro banku ohrožující

- Úprava nástupnictví/zastupování

Sleduje se, do jaké míry je zaručeno hladké další vedení podniku. Posuzuje se struktura vedení podniku, zda je podnik schopen své existence, a tedy dostát svým závazkům i např. v případě smrti společníka. Je potřeba dbát opatrnosti u podniků s jedním společníkem, bez zajištěného nástupnictví, tedy i v případě financování živnostníků

- Ochota poskytovat informace

Je potřeba monitorovat, zda jsou roční účetní uzávěrky a ostatní výkazy předkládány včas a zda jsou včas a správně poskytovány všechny odpovídající informace o chodu firmy. Podnik předkládá své účetní výkazy vždy při sjednávání nového úvěru a taktéž každoročně při tzv. *ročním monitoringu*

o Účetnictví

- Kvalita účetnictví

Ověřuje se, zda jsou k dispozici auditované a potvrzené roční uzávěrky

- *Kvalita plánování*
Zde je potřeba posoudit do jaké míry je plánování realistické a plány dodržovány (srovnání plánů se skutečností) a zda je kvalita plánování pro řízení podniku dostatečná

- **Produkty a místo podnikání**
 - *Kvalita produktů*
Důležité je posoudit kvalitu produktů, služeb, možné substituty
 - *Kvalita místa podnikání*
Je potřeba zjistit, zda z místa podnikání plynou výhody nebo spíše rizika

- **Trh a jeho vývoj**
 - *Vývoj odvětví*
Potřeba analyzovat možný vývoj trhu v dané oblasti
 - *Pozice na trhu*
Analýza postavení podniku na trhu, zda má klient významný podíl nebo marginální význam. Tržní podíl nemusí mít v segmentu SME (MSE) žádný zvláštní význam pro míru rizika. Spíše zde dochází k situacím, kdy podnik nebo živnostník s lokálním působením vykazuje menší míru rizika, díky stabilnímu okruhu klientů než podnik s celorepublikovým působením
 - *Závislost na zákaznících a dodavatelích*
Významný ukazatel při hodnocení klienta coby žadatele o úvěr. Velké negativum může znamenat malá diverzifikace na straně odběratelů i dodavatelů. Zejména majoritní odběratel s podílem nad 80 % signalizuje velké riziko. Míru rizika v případě majoritních odběratelů může snižovat fakt, kdy se jedná o významného zákazníka a je ověřena dlouhodobá spolupráce (opakovaná prolongace smluv o spolupráci, dohledatelná spolupráce např. prostřednictvím webových stránek, uzavřená rámcová smlouva). Podobná hlediska platí i o vztahu s dodavateli, ovšem v menší míře

- **Speciální rizika**

- *Ekologická rizika*
- *Právní spory*

- **Platební chování**

- *Obsluha účtu*

Zásadní parametr rizikového chování. Sleduje se, jakým způsobem se klient chová na účtu, míra využívání, zůstatky, obraty, schopnost z účtu hradit své úvěrové závazky.

- **Varovné signály**

Jako varovné signály jsou zaznamenávány všechny okolnosti, které v krátkodobém výhledu ohrožují stav podniku. Mohou to být například opožděné platby, hromadící se zpoždění dodávek nebo vlastnické spory. Výskyt těchto signálů svědčí o zvýšeném riziku nesplácení.

Banky vychází při řízení úvěrového rizika z informací ze svého vlastního portfolia i z informací z portfolií dalších členů finančních skupin. Banky dále využívají informací z externích informačních zdrojů, například z CCB, z CRÚ, nebo využívají ratingů renomovaných ratingových agentur. Rozsáhlá datová základna, která je pro účely řízení úvěrového rizika k dispozici, slouží jako základ pro modelování úvěrového rizika a jako podpora při vymáhání pohledávek, oceňování pohledávek a kalkulaci ztrát.

4.6.1 Rating klienta

Rating je základní ukazatel hodnocení úvěrového rizika žadatele/dlužníka a jeho hodnota vyjadřuje pravděpodobnost defaultu (PD) žadatele/dlužníka. Hodnota pravděpodobnosti defaultu (PD) vstupuje do vzorců pro výpočet rizikově vážených aktiv (RWA), z nichž jsou pak odvozeny za celou banku povinné kapitálové požadavky (dle vyhlášky ČNB č. 163/2014 Sb.).

Rating klienta je prováděn na základě rizikové události. Mezi tyto události patří:

- Žádost o úvěr nového klienta
- Žádost o úvěr stávajícího klienta

- Pravidelná revize ratingu
- Revize ratingu na základě nové informace a při změnách smluvních podmínek

Přiřazení ratingového stupně dlužníkovi je podkladem pro:

- Systém schvalovacích pravomocí
- Stanovení potřebné výše rezerv a opravných položek
- Řízení úvěrového portfolia
- Hodnocení a monitorování zajištění úvěrového obchodu
- Stanovení hodnoty pravděpodobnosti selhání dlužníka
- Stanovení výše rizikové přírážky (expected risk premium)

Ratingové systémy

Ratingový systém zahrnuje veškeré metody, procesy, kontrolní mechanismy, sběr dat a IT systémy, které podporují hodnocení úvěrového rizika, zařazování expozic do ratingových stupňů a kvantifikaci rizikových parametrů pro konkrétní typy expozic.

Ratingový nástroj

Ratingový nástroj se používá pro stanovení ratingu dlužníka. Dlužníkovi je přidělen ratingový nástroj, kterému je přiřazena konkrétní ratingová metoda, na základě které je spočítán rating. Banky mají pro různé typy dlužníků různé typy ratingových nástrojů.

Expertní rating

Expertním ratingem se hodnotí klienti, kteří jsou zařazeni do segmentu fyzických osob a žádají o produkt korporátní povahy, klient je tedy monitorován individuálně a rating je klientovi nastaven ručně. Taktéž se expertní rating použije u klientů, kteří nemají v bance vhodný ratingový nástroj, např. nadace, školy, nemocnice, církve, odborové organizace atd. Nežádoucí je využití expertního ratingu u klientů, kterým se zhoršil standardní rating, např. tím, že se dostali několik dní do prodlení se splátkou, ať již na firemním úvěru klienta nebo některého ze společníků. V takovém případě by měl zůstat zachovaný

standardní rating, jelikož jen ten je schopný reflektovat nejen ekonomickou schopnost klienta, ale i jeho splátkovou morálku.

5 Vlastní práce

Hlavním cílem praktické části je analyzovat současné úvěrové portfolio segmentu MSE z pohledu rizikovosti a kvality.

Na úvod by měla být upřesněna problematika v terminologii pojmů MSE a SME. Segmentem SME – Small Medium Enterprise se obecně rozumí oblast, do které spadají živnostníci, podnikatelé, firmy, korporace (s tržbami od cca 60 mil. Kč do 2 mld. Kč ročně) a neziskový sektor. V některých bankách se ovšem vyskytuje i segment MSE – Micro Small Enterprise, do kterého spadají právě živnostníci a malí podnikatelé, průsečík je tedy v oblasti Small – malí podnikatelé (s tržbami do 60 mil. Kč ročně), neziskový sektor a obce do zhruba 20 tis. obyvatel. V jiných bankách je tato skupina podnikatelů a institucí dělena mezi retail a SME.

Banka má v segmentu MSE dlouhodobě stabilní a silnou pozici. Od roku 2011 do 2015 se objem portfolia pohybuje mezi 55 mld. Kč a 60 mld. Kč. V současné době banka drží v segmentu MSE na trhu 30 % podíl.

5.1 Portfolio banky v segmentu MSE

Banka v MSE segmentu poskytuje financování fyzickým osobám podnikatelům (FOP), právnickým osobám (především s.r.o., menší a.s. do výše tržeb 60 mil. Kč ročně a HUA 25 mil. Kč), neziskovému sektoru (obce a města do 20 tis. obyvatel, o.p.s., z.s.). Banka poskytuje především provozní financování (KTK a RVG), drobné financování prostřednictvím mikro úvěrů, investiční úvěry a hypotéky. Další činností je poskytování bankovních záruk. Jak je uvedeno výše, v analyzované bance se jedná o segment, který se v oblasti malých podnikatelů prolíná se segmentem SME. Z toho vyplývá, že výše tržeb a HUA ohraničující segmentaci není vždy dodržena a segmentačně sem pronikají klienti s tržbami až kolem 200 mil. Kč a HUA přes 50 mil. Kč. Často se jedná o klienty, kteří dříve náleželi do nižšího segmentu a postupem času a vlivem ekonomického růstu se přesunuli o segment výše, nicméně z důvodu zvyklostí setrvávají v obsluze segmentu nižšího, případně se může jednat naopak o klienty, kteří sestoupili z vyššího segmentu níže, většinou z nezájmu další spolupráce ze strany korporátních center.

5.2 Rozdělení portfolia dle ratingových stupňů

Ratingové systémy berou v úvahu ztrátové charakteristiky dlužníka a transakce.

Ratingové systémy mají ratingovou škálu dlužníka, která odráží výlučně kvantifikovatelná rizika selhání dlužníka. Ratingová škála pro fyzické osoby nepodnikatele (důležité u vlastníků, společníků) má 8 stupňů pro dlužníky, kteří nejsou v selhání a 5 stupňů pro dlužníky v selhání. Pro všechny ostatní klienty (tedy i segment MSE) je ratingová škála 13stupňová pro dlužníky, kteří nejsou v selhání a 5stupňů pro dlužníky v selhání.

Pro klienty, kteří nejsou v selhání, jsou stupně v rámci ratingové škály navrženy tak, aby každý stupeň měl vyšší pravděpodobnost defaultu než stupeň předcházející. Dlužníci jsou zařazováni do stupňů na základě konkrétních ratingových kritérií, z nichž jsou odvozovány odhady pravděpodobnosti defaultu.

Zároveň jsou ratingové stupně navrženy tak, aby se zabránilo nadměrné koncentraci dlužníků v jednom stupni. Významné koncentrace v jednom stupni musí být podpořeny přesvědčivými empirickými důkazy, že stupeň pokrývá přiměřeně úzké pásmo pravděpodobnosti defaultu a riziko selhání představované všemi dlužníky ve stupni spadající do tohoto pásma.

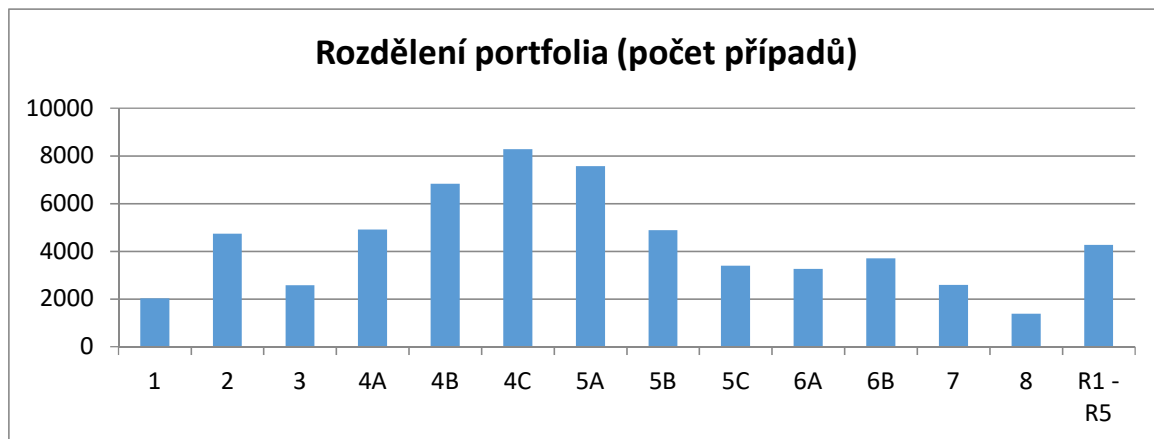
Při přiřazování ratingového stupně dlužníkovi se berou v úvahu zejména tyto informace:

- Finanční situace klienta
- Dluhová služba
- Nefinanční informace (vlastnická struktura, kvalita managementu, kvalita účetnictví, velikost trhu, konkurenční pozice, případné soudní spory atd.)
- Materialita defaultu
- Stáří ratingu či stáří finančních výkazů, na základě kterých je kalkulován rating klienta

Graf 1 znázorňuje rozdělení portfolia MSE dle jednotlivých ratingových stupňů a počtu případů k danému datu. Je zde patrné, že nejvíce úvěrů je poskytnuto klientům v ratingových stupních 4c a 5a, tedy v zásadě „zdravým“ klientům, u nichž nelze v období 1 roku očekávat zásadní negativní změny. Případy v ratingu 8 jsou povětšinou obnovované limity a restrukturalizovaní klienti. Znatelně vysoký počet případů v defaultním ratingu R

je zkrácen dlouhodobými pohledávkami nad 180 a především nad 360 dní. Stav těchto pohledávek se bance daří průběžně snižovat. **Ratingová škála banky je v příloze 1**

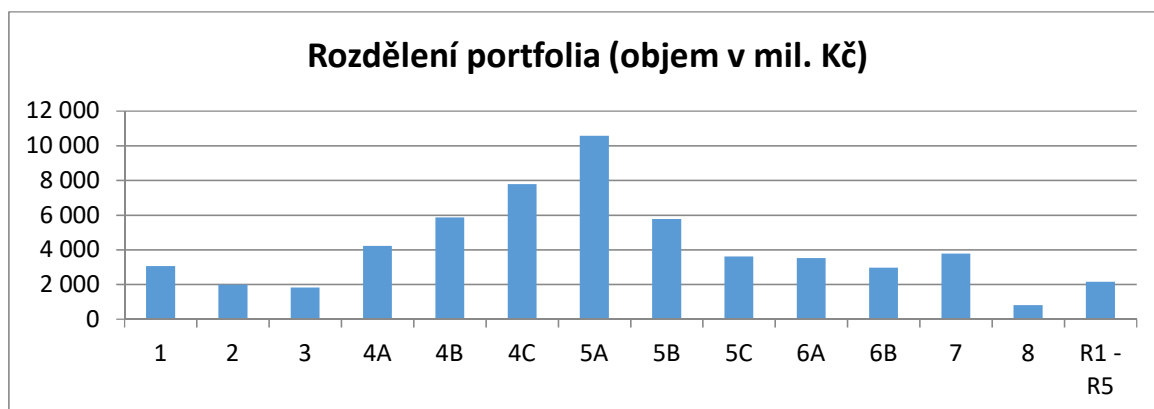
Graf 1: rozdělení portfolia (podle počtu případů)

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

V následujícím grafu je znázorněno rozdělení portfolia podle objemu v mil. Kč. Zde je zřetelně patrná převaha prostředků poskytnutých v ratingu 5a. Z toho plyne, že v ratingu 5a jsou poskytovány větší úvěrové angažovanosti. Při srovnání počtu případů a objemů úvěrů v ratingu R, je zřejmé, že do defaultu se dostávají ve větší míře úvěry s nižší poskytnutou výší, tedy typicky start-up a mikro úvěry, které co do počtu tvoří 52,8 % portfolia segmentu, ovšem co do objemu pouze 4,5 %.

Graf 2: rozdělení portfolia (objem v mil. Kč)

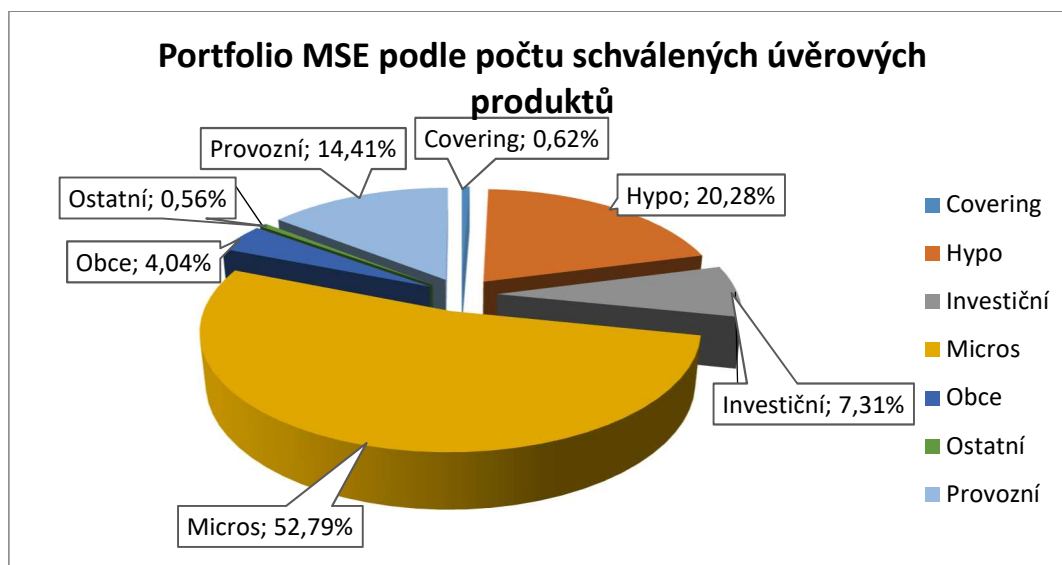
Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

5.3 Diverzifikace portfolia z hlediska úvěrových produktů

Pro snížení úvěrového rizika je potřeba mít dostatečně diverzifikované portfolio, a to nejen z hlediska produktů, ale i z hlediska odvětví. Dalším nástrojem ke snížení úvěrového rizika je zajištění úvěrových pohledávek. Kromě celkového objemu zajištěných úvěrů, je podstatná taky kvalita zajištění a rychlost s jakou je zajištění realizováno v případě úpadku klienta.

V níže uvedených grafech je znázorněna struktura financování segmentu dle počtu poskytnutých produktů a dle výše poskytnuté úvěrové angažovanosti. Celkové portfolio tvoří k 9/16 60,5 tis. jednotek poskytnutých úvěrů. Z grafu se může zdát, že diverzifikace není zcela rovnoměrná, a že banka zaměřuje své financování především do produktu mikro financování, kdy tento tvoří téměř 53 % poskytnutých úvěrů, tedy 32 tis. jednotek, avšak je třeba vzít do úvahy průměrný objem prostředků poskytnutý na jeden úvěr (zejména kreditní karty a kontokorenty). Při tomto úhlu pohledu už se portfolio jeví jako dostatečně diverzifikované. Co do počtu úvěrů následují hypotéky s přibližně 20 % a provozní financování s necelými 14,5 %.

Graf 3: portfolio podle počtu schválených úvěrových produktů

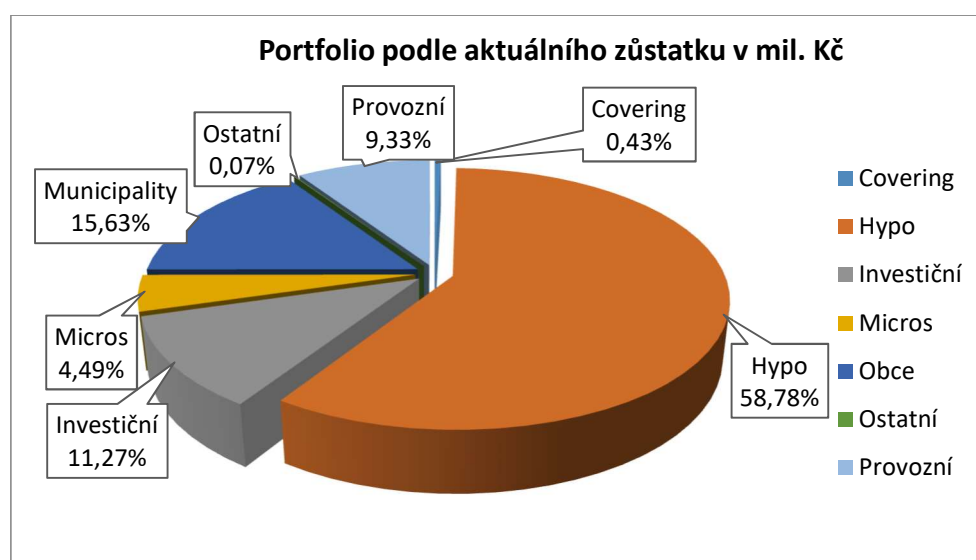

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Z pohledu rizikovosti úvěrového portfolia je ovšem důležitější celkový podíl z hlediska objemu poskytnutých prostředků. Celkový objem prostředků poskytnutých k 9/16 činí 58,3

mld. Kč. Z tohoto hodnocení je tak zřejmé (graf 4), že na vysoký počet poskytnutých, z větší nezajištěných mikro úvěrů připadá co do objemu pouze necelých 4,5 % celku, tedy 2,62 mld. Kč. Naopak největší podíl téměř 59 % (34,27 mld. Kč) připadá na hypoteční financování, kam spadá i financování společenství vlastníků jednotek (SVJ) a bytových družstev, tedy produkt, který je buď z velké části zajištěný nebo je poskytován relativně nízkorizikovým odvětvím. Druhý největší podíl připadá na sektor municipalit. Z tohoto hlediska vychází rizikovost portfolia jako dobře ošetřená, neboť 74,4 % z celkové expozice připadá na produkty s nízkou celkovou delikvencí.

Graf 4: portfolio podle aktuálního zůstatku v mil. Kč

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

5.4 Zajištění úvěrů v portfoliu MSE

Zajišťováním svých pohledávek se banka snaží zabezpečit co největší návratnost svých prostředků v případě defaultu klienta. Zároveň se v některých případech jedná o způsob osobní zodpovědnosti klienta, který do zajištění poskytuje svůj majetek. Z tohoto pohledu banka pokládá při zajištění úvěru za cennější např. zastavení nemovitostí oproti např. bankovní záruce.

Zatímco při zajišťování úvěrů poskytovaných fyzickým osobám nepodnikatelům se nejčastěji (je-li vůbec sjednáváno) využívá zajištění formou ručení nebo v případě hypotečních úvěrů, zástavou nemovitostí (ať už financovanou nebo nefinancovanou), u poskytování podnikatelských úvěrů v segmentu MSE existuje celá řada dalších

zajišťovacích prostředků, které se využívají různým způsobem dle typu klienta a úvěru, případně se kombinují.

Nejčastější zajišťovací instrumenty a jejich zhodnocení

5.4.1 Směnka

Směnečné zajištění je založeno na vlastnosti směnky. Pro směnku je charakteristické, že směnečná pohledávka může být majitelem směnky vymáhána s větší jistotou než jiné pohledávky. K zajištění úvěru slouží tzv. depotní směnka. Taková směnka nebývá ani zastavována ani eskontována, ale je deponována u banky jako zajištění úvěru. Jistící využití je primární. Jakmile dlužník uhradí svůj závazek, je mu směnka vrácena zpět. Jestliže svůj závazek neuhradí, je směnka použita jako nástroj vymáhání pohledávky vůči dlužníkovi.⁴³ V Bance se při zajišťování úvěrů MSE využívá směnka až na výjimky (vyplývající většinou z dlouhodobých, obchodních vztahů) standardně. Schvalovatel tak může dle svého uvážení udělit výjimku. Aby směnka měla větší váhu, využívá se častěji směnka s avalem/y. Ve většině případů se jedná o společníky firmy, manžela/ku, jednatele nebo vlastníci společnost. Dle dlouhodobých zkušeností oddělení vymáhání pohledávek je u obchodních společností směnka bez avalu prakticky bezcenná a její vymahatelnost je velmi nízká a omezená. Není-li tedy úvěr zajištěn ještě jiným zajišťovacím prostředkem, měl by aval na směnce být vždy vyžadován, což ovšem v dnešním konkurenčním prostředí není, zejména u ekonomicky silnějších klientů vždy jednoduché. K posouzení hodnoty avalu je možné využít například výpis z katastru nemovitostí avalisty.

5.4.2 Ručitelský závazek

Méně častou variantou osobního ručení, které do určité míry může nahradit směnku, je ručitelský závazek. Ručením na sebe přejímá daná osoba závazek, že uspokojí nároky Banky, pokud tak neučiní dlužník. Ručitel se tak stává vedlejším dlužníkem, který nastupuje tehdy, kdy neplní hlavní dlužník. Ručitelský závazek má písemnou formu ručitelského prohlášení. Ručitelský závazek se častěji používá při žádosti o úvěr ze strany FOP, kdy se ručiteli stávají např. rodiče nebo sourozenci žadatele, příp. v rámci segmentu

⁴³ POLIDAR, V., Management bank a bankovních obchodů, 1999, str. 230

VNS se může jednat o ručitelský závazek zřizovatele – obce, u subjektů zřízených obcemi jako jsou například nemocnice nebo technické služby města.

5.4.3 Movitá věc

Zajištění movitých věcí se ve většině případů využívá při financování jich samotných prostřednictvím investičního úvěru. Často je toto zajištění aplikováno při financování zemědělské techniky, strojního vybavení provozů, technologií nebo osobních a nákladních automobilů a autobusů. Využívají se 2 základní způsoby. Prvním je zajišťovací převod vlastnického práva (častější, pro klienta levnější, z pohledu rizika méně jisté zajištění – banka nemá nad zajištěním plnou kontrolu). Až do splnění pohledávky je na věřitele převedeno právo dlužníka, po splnění je právo převedeno zpět. Druhým je zástavní právo (dražší, formou notářského zápisu). Nedílnou součástí by měla být i zástava pohledávek z pojistného plnění. Samotné pojištění ovšem někteří klienti vnímají jako zbytečnou ekonomickou zátěž. Jak z důvodu možného znehodnocení, tak z důvodu možného odcizení by pojištění z pohledu obou smluvních stran mělo být povinnou součástí zajištění. Nevýhodou u movitých věcí je rychlejší pokles hodnoty proti nemovitostem. Stejně jako u zajištění nemovitostí se používá systém koeficientů, jimiž se snižuje NHZ na RHZ. Jedná se o to, že zpeněžení zástavy pro banku probíhá vždy ve výrazně nižších částkách, než je skutečná hodnota zástavy, a právě i z důvodu poklesu ceny v průběhu obchodu. Banka tak již od začátku bere zástavu do zajištění v částce, za jakou je v případě nutnosti zpeněžitelná. Pro výpočet RHZ je brána buď pořizovací cena movité věci (v případě jejího financování) nebo znalecký posudek v případě zajištění movitou věcí pro jiný účel. Zatímco zemědělské stroje jako jsou traktory, sklízecí mlátičky, nákladní a osobní automobily nebo například i stavební lešení jsou zpeněžitelné relativně snadno, obtížně prodejné mohou být některé zcela specifická zařízení, jako např. jednoúčelové CNC stroje. Toto zajištění je obecně vhodné spíše jako doplňkové nebo pro klienty s dobrou ekonomikou.

5.4.4 Nemovitost

Jedná se o nejrozšířenější zajišťovací prostředek v segmentu MSE. Jeho výhodou je relativní cenová stabilita v čase a relativně dobrá zpeněžitelnost. Také z psychologického hlediska klade tento typ zástavy na dlužníka větší odpovědnost vůči bance. Standardně se zastavují bytové a nebytové jednotky, provozní nemovitosti a zemědělská půda.

Nemovitost se musí vždy nacházet na území České republiky. Před akceptací nemovitosti jako zástavy, musí nejprve schvalovatel posoudit na základě znaleckého posudku. Znalecký posudek by měl být při žádosti o nový úvěr vyhotoven smluvním znalcem banky a starý max. 6 měsíců. Posudek vyhotovený pro jinou banku nebo za účelem jiného účelu, než je poskytnutí úvěru, případně výrazně starší, než je stanoveno, lze akceptovat pouze na výjimku a vždy musí být supervizován bankou. Nedílnou součástí musí být aktuální výpis z katastru nemovitostí. Současně s nemovitostí banka zastavuje i pohledávky z pojistného plnění. Na rozdíl od movitých věcí je pojištění vyžadováno v naprosté většině případů, výjimkou je zemědělská půda, případně v rámci areálů stavby bez hodnoty (přístřešky, kolny apod.). Pojistná hodnota musí být vždy na reprodukční hodnotu, tedy na hodnotu, za kterou lze obdobnou nemovitost znovu postavit v daném místě a čase. Výjimečně lze akceptovat i podpojištěnou nemovitost, a to v případě, kdy hodnota zajištění výrazně přesahuje výši samotného úvěru. Jednu nemovitost lze zastavit i pro více úvěrů v rámci banky. Nikoliv však pro jiný subjekt. Banka vyžaduje, aby její zástavní právo bylo v prvním pořadí. Druhé pořadí lze výjimečně akceptovat pouze dočasně, případně jako dozajištění nebo u klientů s velmi dobrou ekonomikou. Dokonce i po vyčerpání realizovatelné hodnoty nemovitosti (RHZ) lze nemovitost zastavit s nulovou hodnotou.

U zajištění nemovitostí se může vyskytnout riziko, kdy i smluvní znalec banky může při oceňování nemovitosti přizpůsobit hodnotu nemovitosti, výnosovou hodnotu nebo náklady na rekonstrukci potřebám klienta, potažmo úvěru. V krajním případě může dojít k zamlčení např. stavebních nebo právních nedostatků. Posudek, ve kterém schvalovatel shledá některou z uvedených nejasností je potřeba nechat projít supervizí. Možným řešením by bylo nahradit smluvní odhadce, znalci v zaměstnaneckém poměru, kdy by takové jednání mělo být eliminováno a efektivněji by se daly řešit i případné nesrovnalosti nebo nejasnosti ve znaleckém posudku.

5.4.5 Bankovní záruka ČMZRB

Bankovní záruka je poměrně rozšířený zajišťovací instrument. V rámci segmentu se využívá nejčastěji tzv. M-záruka (portfoliová). Jde použít pro zajištění investičních úvěrů pro financování nákupu a rekonstrukce dlouhodobého hmotného majetku, popř. nákupu zásob, tedy na zajištění provozního RVG (u KTK tohoto zajištění využít nelze). Při uzavření bankovní záruky klient platí ČMZRB procentuální poplatek z výše poskytnuté

záruky, ta v případě jeho selhání plní věřiteli. Kromě omezení typem úvěru, je zde omezení v podobě maximální výše zaručovaného úvěru na 4 mil. Kč a do výše 70 % jistiny zaručovaného úvěru. Maximální doba ručení je 5 let. U KTK a RVG je tak možno využít záruky i v případě obnovy. V tom případě, musí obnova proběhnout formou dodatku. Dodatek je nutno vystavit i k bankovní záruce. Po 4 letech se limit zajištění snižuje na 56 %.

Z pohledu Banky jsou zde 2 výhody:

- Snížení požadavku na regulatorní kapitál – v oblasti komerčního bankovníctví jsou záruky jako jedna z mála forem zajištění brány jako tzv. uznatelné zajištění z pohledu Basel II. To znamená, že na rozdíl od zajištění formou komerční nemovitosti nebo většiny movitých zástav, využití záruk výrazně nesnižuje požadavek na krytí aktivního úvěrového obchodu vlastním kapitálem
- Pozitivní vliv na ROE obchodu – lepší ROE v důsledku nižšího požadavku na kapitálu.

Přes výše uvedená pozitiva, však pro schvalovatele nepředstavuje bankovní záruka jednoznačné pozitivum. Při posuzování zajištění úvěru je totiž brán zřetel na tzv. osobní ruční, tzn. větší váhu má zajištění, jehož případná ztráta by měla pro klienta osobní dopad. Ideálním případem je v tomto případě kombinace zástavy nemovitostí a bankovní záruky. Nepopíratelnou výhodou bankovní záruky je likvidita. U úvěrů je ovšem nutné pečlivě hlídat jejich využití. V případě, že by klient využil úvěr na jiný účel, než je smluvně sjednán, mohla by ČMZRB v případě klientova defaultu odmítnout plnění. Stejná situace může nastat, když by se ta část úvěrového portfolia zajištěná ČMZRB stala příliš delikventní.

5.4.6 Zástava pohledávek z obchodního styku

Tento prostředek se využívá např. při úvěrování provozního financování či financování konkrétní zakázky. Také lze využít jako dodatečné zajištění u klientů se slabšími ekonomickými výsledky. U tohoto zajištění je v případě neplnění ze strany dlužníka povinen plnit poddlužník. Stejně jako u zástavy pohledávek z nájmu se používá tichá

a otevřená cese. U otevřené poddlužník o zastavení pohledávek ví a podepisuje zástavní smlouvu, u tiché podepisuje zástavní smlouvu pouze dlužník.

5.4.7 Zástava pohledávek z nájmu

Tento zajišťovací prostředek se využívá vždy, je-li předmětem financování koupě nemovitosti za účelem pronájmu. Typickým příkladem tak je především privátní business hypotéka, případně komerční hypotéka. U tohoto zajištění je vyžadováno, aby nájmy byly hrazeny na účet vedený u banky. Jedná se o poměrně likvidní zajištění, za předpokladu, že je nájemné řádně hrazeno. V případě, že je nájemné pouze o málo vyšší než splátka úvěru a vztah je závislý na malém počtu nájemníků, to ovšem může znamenat problém. Z toho důvodu je nájemné z nájmních smluv kráceno koeficientem 0,5 a výnosová hodnota koeficientem 0,7. Stejně jako u zástavy pohledávek z obchodního styku se používá tichá a otevřená cese. U otevřené poddlužník o zastavení pohledávek z nájmu ví a podepisuje zástavní smlouvu, u tiché podepisuje zástavní smlouvu pouze dlužník. Tento nástroj se od 1. 12. 2016 z důvodu platnosti nového zákona o spotřebitelském úvěru přestává používat.

5.4.8 Koeficient zajištění

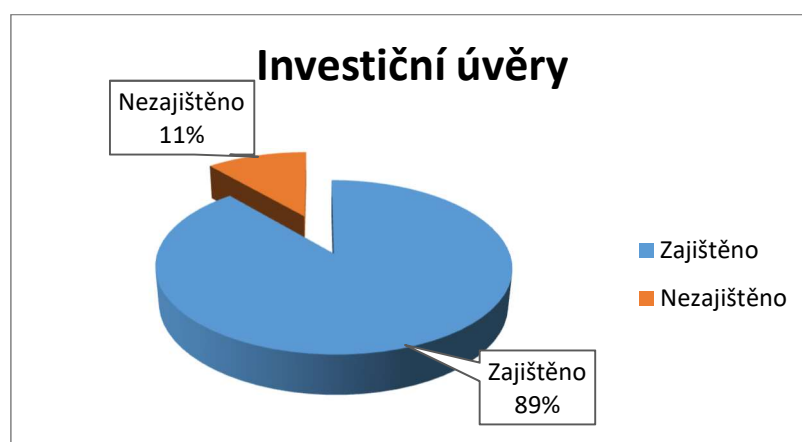
Zajištění je uváděno ve dvou hodnotách – NHZ (nominální hodnota zajištění) a RHZ (realizovatelná hodnota zajištění). Zatímco NHZ se rozumí cena obvyklá (tedy prodejní nebo odhadní), RHZ se rozumí $NHZ \times \text{koeficient dle číselníku zajištění}$. Ke každému zajišťovacímu prostředku je tedy přiřazen určitý koeficient zajištění. Koeficientem se stanovuje hodnota zástavy pro banku. Vinkulace peněžitého vkladu na účtu banky má tedy koeficient 1, blankosměnka má koeficient 0. Koeficientem lze také upravit např. hodnotu nemovitosti podle stavu. Koeficienty ovšem ne vždy zcela reflektují realitu. Stejný koeficient upravuje hodnotu bytové jednotky nebo rodinného domu ať se nachází v odlehlé obci nebo v centru velkoměsta nebo luxusní vilové čtvrti. U areálů se může jednat o nový areál v průmyslové zóně s napojením na dálniční síť nebo neudržovaný areál ve špatně dostupné lokalitě.

5.5 Úvěrové produkty z portfolia z pohledu zajištěnosti a delikvence

Banka přistupuje k zajišťování svých úvěrů, s výjimkou privátních business hypoték, spíše individuálně. Zásadní roli hraje ekonomika klienta a jeho úvěrová historie. Má-li banka s klientem pozitivní zkušenost a jeho ekonomika je příznivá, akceptuje banka nezajištěný úvěr spíše než u nového klienta nebo u klienta s negativními úvěrovými záznamy. V následující části je zanalyzován přístup banky k zajištění jednotlivých úvěrových produktů a zhodnocení jejich delikvence v meziročním období ve vztahu k průměru portfolia.

5.5.1 Investiční úvěr

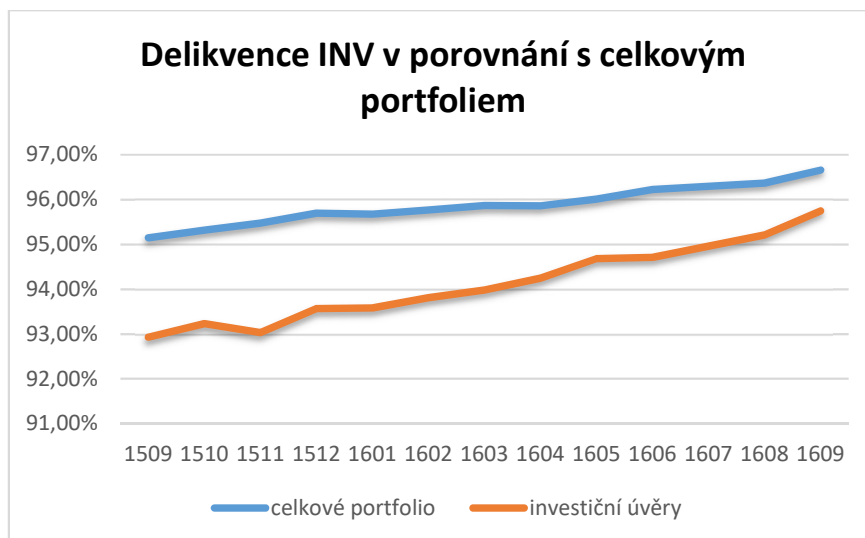
Graf 5: zajištěnost investičních úvěrů

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Graf zobrazuje zajištěnost investičních úvěrů v rámci portfolia, poskytnutých FO a PO (vyjma municipalit) a to z pohledu poskytnutého objemu. Z tohoto znázornění je vidět, že se jedná o typicky zajišťovaný nehypoteční úvěr. Nezajištěnou část tvoří buď čistě nezajištěné angažovanosti, kterých je však vzhledem k charakteru úvěru méně, nebo částečně zajištěné úvěry, a to zejména obvyklými zajišťovacími nástroji, jako jsou movité věci, nemovitost nebo bankovní záruka ČMZRB. Jako na nezajištěný úvěr se pohlíží i na úvěry jištěné např. nemovitostmi bez znaleckého posudku. Z titulu zajištění se tedy jedná o relativně dobře zabezpečený produkt.

Graf 6: delikvence investičních úvěrů v porovnání s celkovým portfoliem

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

V grafu 6 je znázorněn meziroční vývoj investičních úvěrů bez delikvence v porovnání se stavem celého portfolia MSE. Z toho je patrné, že samotné zajištění úvěru nezabezpečí jeho řádné splácení. Spíše naopak je právě míra delikvence produktu důvodem pro vysoký poměr zajištění. V rámci portfolia patří tedy investiční úvěry k více rizikovým, když se stav úvěrů bez delikvence pohybuje 1,5-2 % pod úrovní průměru, nicméně je zřejmý pozitivní vývoj v rámci celého období. Tento vývoj je o to více příznivý s přihlédnutím k růstu celkového objemu poskytnutých investičních úvěrů, konkrétně z 6008 mil. Kč na 6289 mil. Kč. Výrazně se meziročně snížil podíl ztrátových úvěrů 180+ dní po splatnosti z 5,59 % na 3,10 %, což svědčí jednak o zlepšující se kvalitě úvěrů, tak i o aktuální schopnosti banky řešit své dlouhodobě delikventní pohledávky.

5.5.2 Provozní financování

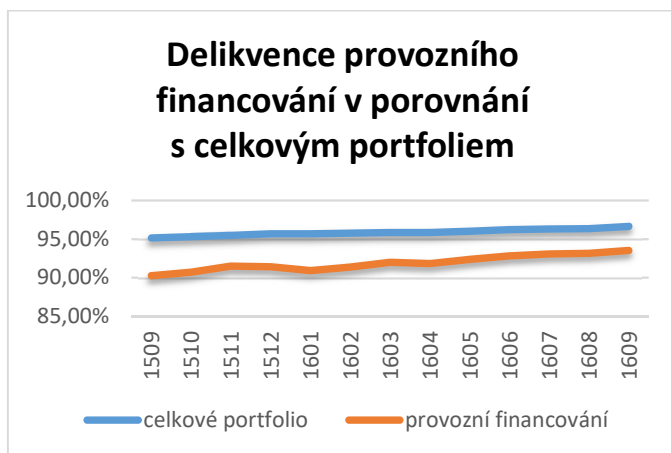
Graf 7: zajištěnost provozního financování

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Codo objemu, tvoří provozní financování přes 9 % celkového portfolia. Ačkoliv se nejedná o typicky zajišťované úvěry (jako investiční úvěr a hypotéka), procento zajištění je stále relativně vysoké, pouze 28 % standardně schvalovaného provozního financování je nezajištěno. Banka tak má poměrně vysokou pravděpodobnost, že se v případě defaultu klienta dostane ke své pohledávce. Nejčastěji je provozní financování zajištěno nemovitostí (movité věci se pro zajištění využívají minimálně) nebo bankovní zárukou ČMZRB. Banka sice může stanovit určité limity, které je ochotna poskytnout bez zajištění, avšak aby banka takový nezajištěný provozní úvěr poskytla, musí klient opět prokázat velmi dobrou ekonomiku a optimálně i dlouhodobý vztah s bankou a status výhradního klienta, příp. se musí jednat o přiměřeně nízkou částku vzhledem k ekonomice žadatele.

Graf 8: delikvence provozního financování v porovnání s celkovým portfoliem

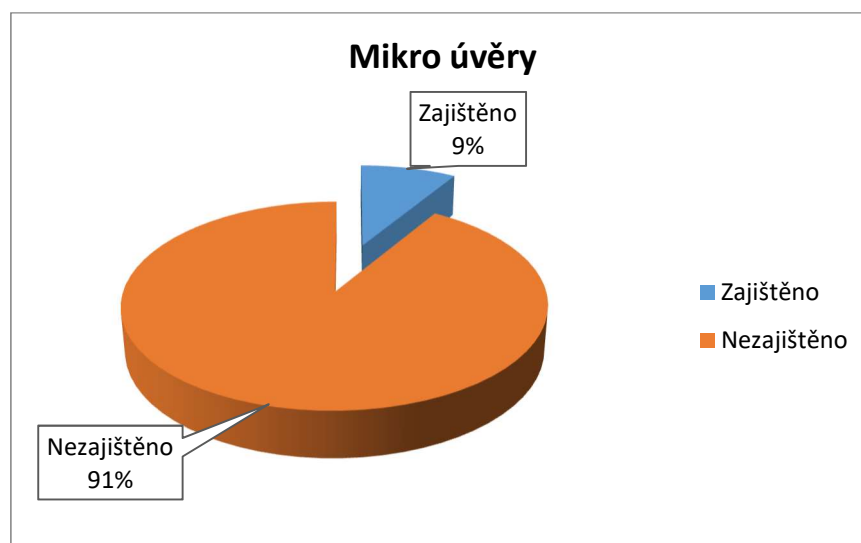

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Portfolio provozních úvěrů je ze své podstaty ve srovnání s celkovým portfoliem ještě více rizikové než investiční úvěry. Jednak je zde vyšší poměr nezajištěnosti, dále se jedná o to, že jde často o nesplátkované úvěry (úvěry mají stanovenou jednorázovou splátku na konci úvěrového období) a také neúčelové úvěry. Klient tak vyčerpá schválený limit, ale již nevygeneruje finanční prostředky na splacení pohledávky. Z grafu 8 je patrné, že delikvence se k období 09/15 pohybovala na úrovni 9,7 %, k 09/16 se pohybuje na úrovni 6,5 %. I zde došlo ke snížení delikvence přes současný růst poskytnutých objemů, kdy se meziročně stav z 3347 mil. Kč na 4218 mil. Kč. Procento úvěrů po splatnosti 180+ dní se snížilo ze 7,71 % na 4,71 %. Banka by měla být nadále obezřetná zejména při provozním financování rizikových odvětví, a to i pokud se jedná o obecně nižší úvěrové částky.

5.5.3 Mikro úvěry

Graf 9: zajištění mikro úvěrů

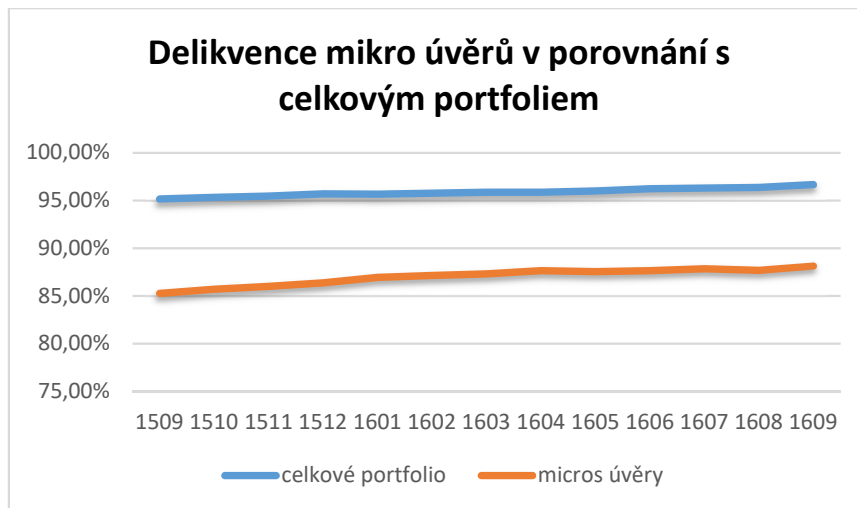

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Jde o neúčelové nezajištěné financování. Schvalování je na rozdíl od běžného provozního financování nebo investičního úvěru řešeno v rámci zrychleného (z části automatizovaného) úvěrového procesu, ve kterém dochází k selekci úvěrových případů. Financování je poskytováno nejčastěji prostřednictvím kontokorentního úvěru nebo kreditní karty, příp. neúčelového úvěru. Dřívější limit byl max. 500 tis. Kč, nyní lze však úvěr nezajištěně a neúčelově poskytnout až do výše 2700 tis. Kč. Tento limit se týká

skupiny tzv. svobodných povolání. Zajištěnost 9 % u jinak nezajišťovaných úvěrů vyplývá ze skutečnosti, že do celku je započteno start-up financování, které je aktuálně zajištěno 80 % bankovní zárukou.

Graf 10: delikvence mikro úvěrů v porovnání s celkovým portfoliem

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

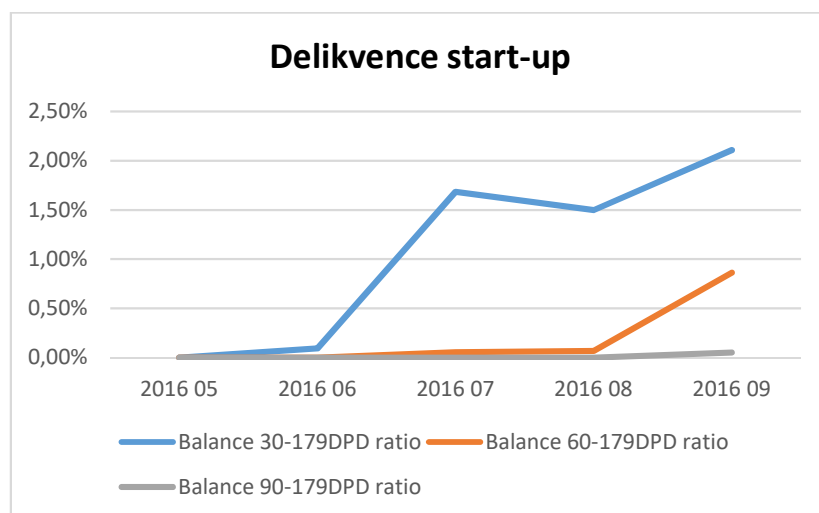
Graf 10 názorně zobrazuje delikvenci tohoto specifického financování, která je v průměru ještě o přibližně 5 % vyšší než u standardního provozního financování. Kvalita portfolia se mírně zvyšuje, i když zůstává hluboko pod průměrem a nepřesahuje ani hranici 90 %. Jak bylo uvedeno u přehledu celkového portfolia, činí co do počtu úvěrů mikro financování přibližně 53 %. Jelikož však průměrná výše úvěru na jeden případ dosahuje necelých 82 tis. Kč, činí celkový objem pouze 2618 mil. Kč. V absolutních číslech však objem úvěrů po splatnosti dosahuje o bezmála 38 mil. Kč více než u provozních úvěrů, které však mají více než dvojnásobnou expozici. Procento úvěrů po splatnosti 180+ dní se meziročně snížilo z 11,26 % na 8,81 %.

5.5.4 Start-up financování

Z hlediska oceňování úvěrového rizika je financování sektoru začínajících podnikatelů start-up vnímáno jako vůbec nejrizikovější. V rámci tohoto úvěrování může klient získat na začátek svého podnikání až 650 tis. Kč, bez prokazování ekonomických výsledků na základě předloženého podnikatelského záměru. Pro aktuální program start-up financování má banka k dispozici prostředky, které jsou v objemu 550 mil. Kč podpořeny EIF (Evropským investičním fondem) na období do 05/2017, a který se zároveň bude dělit o případná rizika. Toto financování je zajištěno 80 % EIF bankovní zárukou. Do

současnosti je vyčerpáno cca 200 mil. Kč (09/2016). Samotná rizikovitost vyplývá z faktu, že klient dokládá pouze výpis z BÚ za posledních 6 měsíců. Tento způsob úvěrování je aktuálně doprovázen rozsáhlou reklamní kampaní, což může následně znamenat negativní vliv na delikvenci.

Graf 11: delikvence start-up financování

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

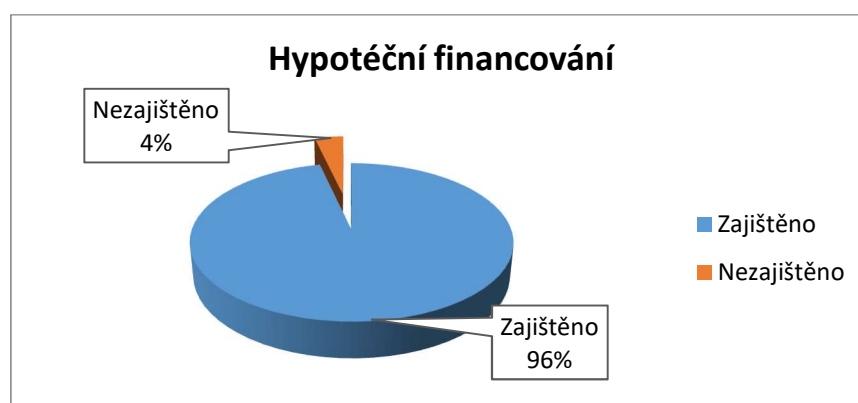
Od 05/16 do 09/16 bylo evidováno 911 nových uzavřených účtů s průměrnou výší 220 tis. Kč. Graf 11 zobrazuje vývoj delikvence od počátku, kdy ta za pouhých 5 měsíců dosahuje úrovně 2,11 %, což je aktuálně cca 5000 tis. Kč. Co do počtu případů se jedná o 41 úvěrů. Vzhledem k charakteru úvěru a s přihlédnutím k tomu, že program se ještě nenachází v polovině svého období, se dá předpokládat, že delikvence bude narůstat. Pozitivem je, že na riziku se s bankou bude spolupodílet právě EIF. Úvěry jsou zajištěny 80 % bankovní zárukou, k jejímu uplatnění je však potřeba, aby banka udržela určitou úroveň delikvence daného portfolia, jinak hrozí, že by EIF mohl odmítnout převzít ručení za tyto defaultní úvěry.

5.5.5 Hypotéční financování

Ze samé podstaty tohoto typu financování je zřejmé, že nezajištěnost je minimální. Do tohoto grafu jsou započteny jak komerční hypotéky, kdy schopnost splácet vychází zejména z ekonomických předpokladů žadatele, tak privátní business hypotéky, kde se schopnost splácet posuzuje na základě výnosové hodnoty nemovitosti, příp. ze stávajících či budoucích nájemních smluv. Základem je, že jakákoliv hypotéka je vždy zajištěná

nemovitostí a vždy by měla být zajištěna na 100 %. Nezajištěnost 4 % je důsledkem schválených výjimek a tato nezajištěnost nepředstavuje pro banku zásadní riziko. Což ostatně dokazuje i nízká delikvence v tomto segmentu. Výjimku lze udělit, jedná-li se o bonitního klienta s dlouhodobě velmi dobrou ekonomikou, s prověřenou úvěrovou historií příp. je úvěr zajištěn bonitní nemovitostí nebo je nezajištěná část v řádu jednotek procent.

Graf 12: zajištění hypotečních úvěrů

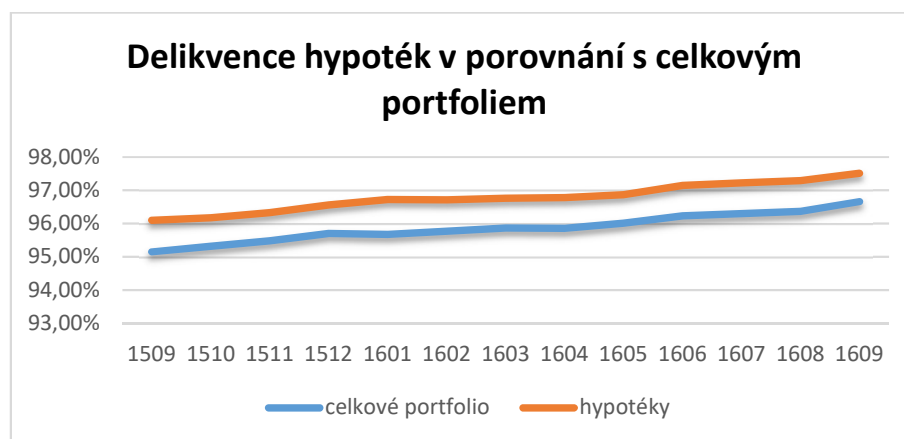

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

5.5.6 Privátní business hypotéka – úvěrový produkt na pomezí privátní občanské hypotéky a firemního úvěru. Jedná se o specifický úvěrový produkt, který je poskytovaný na rodné číslo klienta a slouží k financování nákupu nemovitosti k vlastnímu podnikání nebo k pronájmu. Elementárním kritériem u tohoto produktu je tzv. samofinancovatelnost. To znamená, že nemovitost musí generovat takové příjmy, aby splácení hypotéky bylo možné pouze z příjmů z pronájmu bez zásahu vlastních disponibilních příjmů klienta. Při poskytování se tedy posuzuje především nemovitost samotná – její technický stav, lokalita, právní stav apod. Základním údajem je v posudku nemovitosti uváděná výnosová hodnota nemovitosti. Ta vychází z hrubého udržitelného nájemného, které je očištěno o částky na údržbu a opravy, pojištění a daně. Tato částka se z důvodu rizika násobí koeficientem 0,7 (ve velkých městech až 0,9) a dělí 12. Výsledná hodnota musí být vždy adekvátně vyšší než anuitní splátka. Pozitivem jsou dlouhodobě fungující stávající nájemní smlouvy. V případě, kdy není k dispozici výnosová hodnota, ale pouze nájemní smlouvy, počítá se výše nájemného v koeficientu 0,5. Tyto nájemní smlouvy musí vykazat jistou dlouhodobost a stabilitu. Banka se tímto kryje pro případ rizika výpadku nájemce.

Hypotéka business je poskytována max. na 20 let, a klient musí vždy disponovat vlastními zdroji, jejichž výše se odvíjí od klientova ratingu a skutečnosti, zda jde o klienta banky či nikoliv. Obchod musí být vždy zajištěn nemovitostí a v tomto ohledu se neliší od privátní hypotéky pro občany.

Graf 13: delikvence hypoték v porovnání s celkovým portfoliem

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

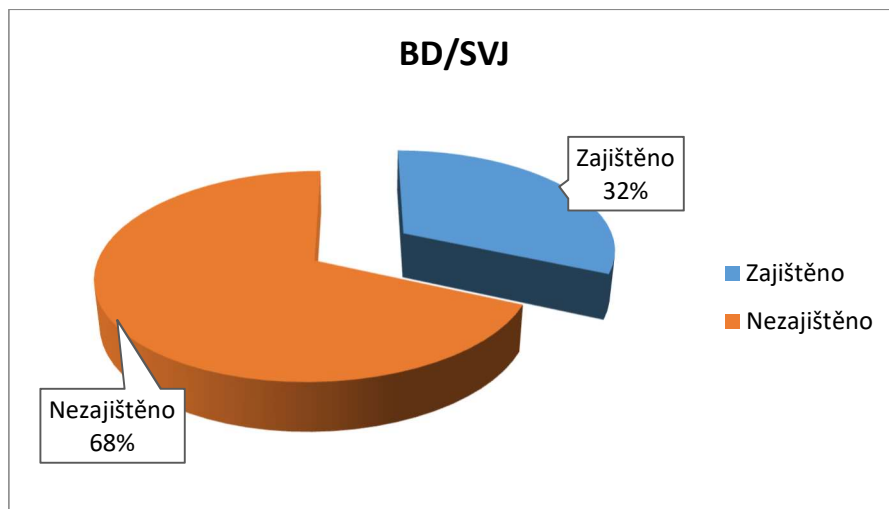
Kvalita hypotečního financování v segmentu je v rámci portfolia nadprůměrná. Z grafu 13 je patrné, že se počet úvěrů bez delikvence meziročně pohybuje v průměru 1 % nad průměrem portfolia. A patrný je i zlepšující se stav, i přesto že objem poskytnutých úvěrů se meziročně zvýšil z 11515 mil. Kč na 12270 mil. Kč. Pokles rizikovosti má ovšem, stejně jako u ostatních produktů na svědomí zejména postupné snižování stavu pohledávek 180+ dní po splatnosti. Další zlepšení kvality pravděpodobně vyplyne z připravované změny v důsledku novely spotřebitelského zákona. Banka bude přísněji posuzovat zejména příjmy ze závislé činnosti příp. podnikání a také výdaje domácnosti vč. povinných splátek. To bude mít za následek objemový pokles produktu, který je pro banku jeden z nejvýznamnějších.

5.6 Ostatní typy klientů, jejich financování a zajištění jejich obchodů

Banka v rámci segmentu poskytuje financování i specifickým nepodnikatelským subjektům. Těmi jsou společenství vlastníků jednotek, bytová družstva a veřejný a neziskový sektor – municipality. Přestože financování probíhá prostřednictvím běžných, výše uvedených prostředků, banka je vykazuje jako separátní produkty.

5.6.1 SVJ a BD

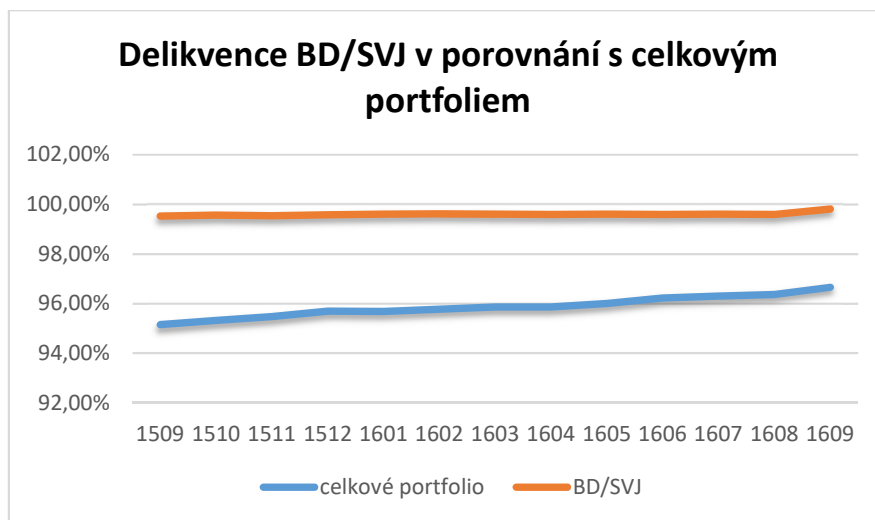
Graf 14: zajištění BD/SVJ

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Jedná se o specifickou skupinu klientů. Za standardních okolností ji lze označit jako nízkorizikovou. Poskytovaná úvěrová angažovanost je zde především na privatizaci bytového domu, jeho rekonstrukci příp. refinancování jiného úvěru. Nejčastěji poskytovaným úvěrem je investiční úvěr a komerční hypotéka. Úvěrová angažovanost se poskytuje z velké části bez zajištění nemovitostí (výše úvěru na 1 jednotku 250-300 tis. Kč), pouze se zajištěním pohledávek z běžného účtu, příp. se směnkou. Se zajištěním nemovitostí se lze setkat u rizikovějších obchodů, zejména když výše úvěru na jednotku přesáhne uvedený rámec. V případě zajištění nemovitostí u SVJ musí být zastaveny vždy jednotlivé bytové jednotky. Základním sledovaným faktorem je výše fondu oprav a výše splátky úvěru. Výše měsíčních prostředků vkládaných do fondu oprav musí být vždy adekvátně vyšší než kalkulovaná splátka. SVJ a BD může fond oprav navýšit, avšak takové navýšení nesmí být razantní, aby nezpůsobilo nárůst počtu možných neplatičů do fondu oprav. Delikvence ve splátkách do fondu oprav je druhým hlavním sledovaným kritériem. Je-li delikvence příliš vysoká nebo dlouhodobá, jedná se o k.o. kritérium. Riziko může představovat situace, kdy BD přijme úvěr, a poté bez vědomí banky jsou jednotlivé jednotky, jež jsou vymezeny prohlášením vlastníka převáděny do vlastnictví v rámci SVJ a bytový dům, který je zastaven jako celek, pak zůstává pouze jakousi prázdnou schránkou.

Graf 15: delikvence BD/SVJ v porovnání s celkovým portfoliem

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Delikvence je extrémně nízká a pohybuje se do 0,5 %. Její křivka je takřka úplně plochá. Z celkového počtu poskytnutého objemu 19077 mil. Kč činí aktuální delikvence pouze přijatelných 35 mil. Kč.

5.6.2 Municipality

Veřejným a neziskovým sektorem se v rámci segmentu MSE rozumí především obce a města do 20 tis. obyvatel a dále společnosti a organizace městy a obcemi zřízené, jako jsou nemocnice, technické služby apod. Jedná se zcela jednoznačně o nejméně rizikový segment. Nízkorizikový je z toho důvodu, jelikož hospodaření obcí je povětšinou stabilní (základní příjmy plynou z RUD – rozpočtové určení daní)⁴⁴ a výsledky může narušit pouze vysoká investice, popř. vyšší úvěrové zatížení. Stejně jako u jiných produktů může

⁴⁴ Rozpočtové určení daní v České republice neboli daňové určení stanovuje do jakého rozpočtu příslušná daň nebo její část plyne. Daňové příjmy (a tedy i RUD) sehrávají rozhodující úlohu na příjmové straně obecních rozpočtů a mají značný vliv na jejich finanční stabilitu a také autonomii. Rovněž platí, že tyto příjmy nejsou nijak účelově vázány.

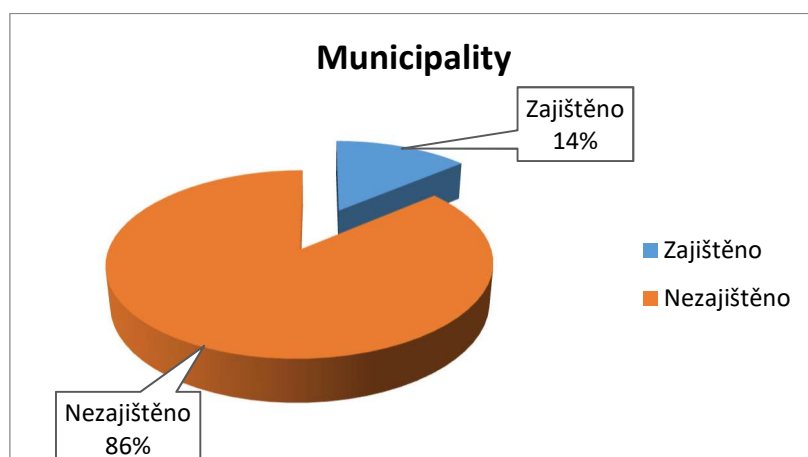
Z hlediska obce je významné zejména členění daní na daně svěřené a daně sdílené. Jako daně svěřené se označují ty daně, jejichž výnos plyne do rozpočtu té obce, na jejímž území byl tento výnos vybrán. Obec může ovlivňovat výši výnosu například tím, že bude usilovat o zvýšení počtu poplatníků takovýchto daní. Mezi daně svěřené v současnosti můžeme zařadit - [daň z nemovitých věcí](#)

Významnější část daňových příjmů však představují daně sdílené. Stát u tohoto typu daní určuje procento z výnosu, které náleží určitému článku rozpočtové soustavy (v našem případě obcím). Mezi daně sdílené lze zařadit například: [daň z přidané hodnoty](#) nebo [daň z příjmů fyzických osob](#) ze závislé činnosti.

problémy způsobit porušení dotačních podmínek a následné krácení dotace. U investičních záměrů, které jsou spolufinancované z dotačních prostředků, je inkaso těchto dotací většinou zcela nezbytné. Budoucí hospodaření obce je potom nutné velmi dobře ošetřit v úvěrových závazcích. Úvěrová angažovanost je ve většině případů vždy nezajištěna. Poskytují se úvěry provozního a zejména investičního charakteru. Při hodnocení se vychází ze zjednodušeného rozpočtu a rozvahy obce. Stejně jako u analýzy podnikatele jsou zde k dispozici výkazy za poslední 4 roky, k tomu vždy i prognóza na následující 3 roky. Také zde musí obec generovat především dostatečné zdroje pro krytí dluhové služby a mít vytvořené dostatečné finanční rezervy. Pozornost je potřeba věnovat zejména predikčním ekonomickým výsledkům, které vychází z aktuálního RUD, ale je nutné počítat s tím, že aktuálně příznivý vývoj pravděpodobně nebude trvalý a v budoucnu může být stav sdílených daní spíše konstantní a na základě toho posuzovat i vývoj budoucích investic a dluhové služby, aby se hospodaření municipality nestalo dlouhodobě ztrátovým.

Zajištěnost municipálních úvěrů je poměrně nízká, ve valné většině se úvěry zajišťují pouze rozpočtovými prostředky obce. V určitých případech je ovšem zajištění vyžadováno i u municipalit. Jedná se buď o případy, kdy je financován některý „podnikatelský“ záměr obce jako je uvedeno v případě níže, většinou se však jedná o zajištění úvěrů v případě, kdy obec vykazuje slabší ekonomiku ve vztahu k financovanému záměru nebo o financování investičních záměrů obcemi zřízených organizací a společností. Jako zajištění je možné u obcí akceptovat pouze objekty neveřejného zájmu. V žádném případě nelze úvěr zajistit budovami škol, školek apod.

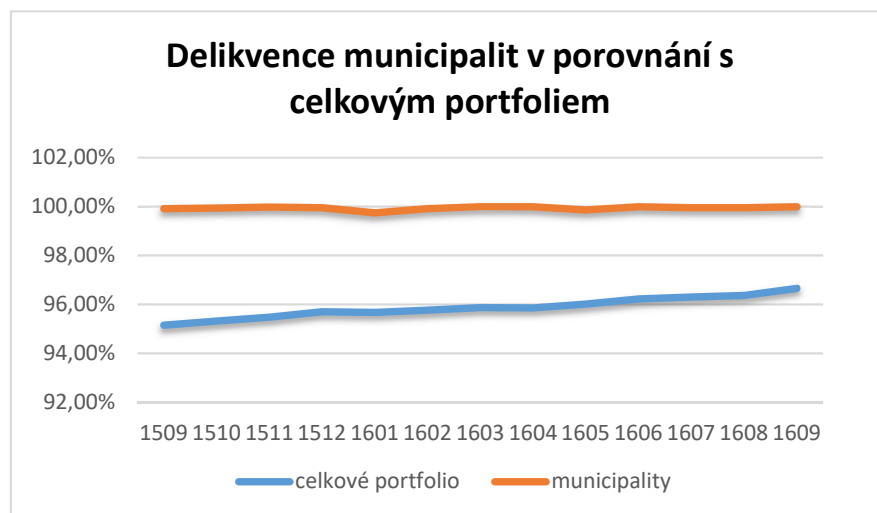
Graf 16: zajištění municipalit

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Delikvence municipalit se meziročně ocitá maximálně na hodnotě 0,13 %, počet úvěrů s dlouhodobou delikvencí je zcela nulový. Jedná se o jediný produkt, který meziročně vykazuje pokles v celkových objemech, z 10002 mil. Kč na 9109 mil. Kč.

Graf 17: delikvence municipalit v porovnání s celkovým portfoliem

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Fungování obcí jako podnikatelských subjektů

Ani obce a města však už nefinancují pouze výstavbu ČOV, kanalizace nebo rekonstrukce škol a obecních úřadů. Obce se stále častěji začínají chovat i jako podnikatelské subjekty a snaží se zhodnotit své finanční prostředky či profitovat ze svého majetku. Tento stav bude do budoucna stále častější. Lze tak zřejmě předpokládat, že budoucí delikvence by mohla být vyšší, než je tomu doposud.

Nejčastěji se lze v současné době setkat se situací, kdy obce žádají o financování na vybudování inženýrských sítí na svých pozemcích a jejich následný prodej. Kromě příjmů z prodeje pozemků, si obec od těchto záměrů slibuje i nárůst obyvatel a tím navýšení prostředků plynoucích z RUD. U financování těchto záměrů banka vyžaduje, aby obec byla schopna záměr financovat bez započtení příjmů z prodejů do rozpočtu obce. V opačném případě se postupuje jako u podnikatelských subjektů a obec musí prokázat předprodanost celého projektu.

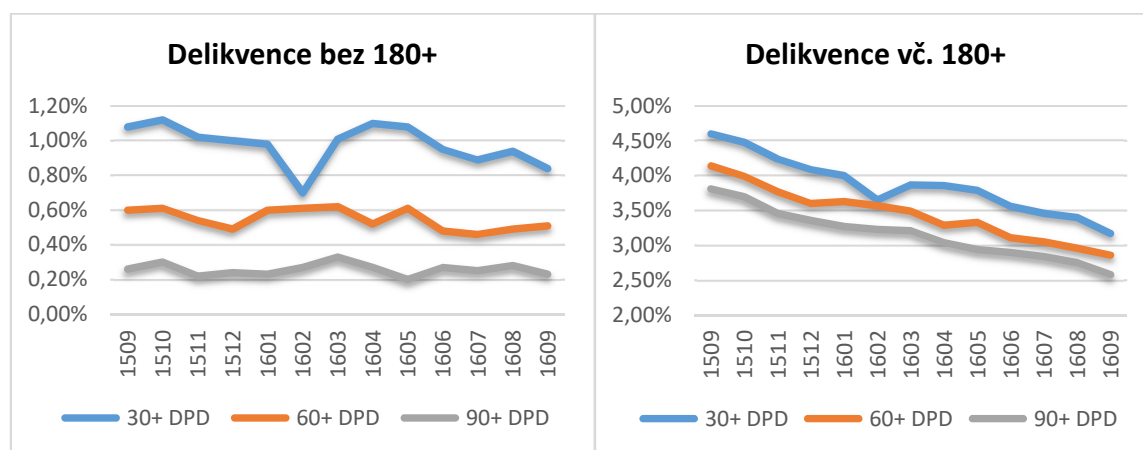
Ještě názornější příklad směřování obcí k podnikatelským aktivitám představuje případ, kdy jistá obec požádala o financování nákupu bytového domu s nájemníky nacházejícím se

ovšem zcela v jiné obci vzdálené přibližně 30 km. Odpověď na otázku, proč tak některé obce začínají jednat, může být, že obecný předpoklad je, že obec bude se svěřenými prostředky nakládat s péčí řádného hospodáře. Tím může být myšleno i zhodnocování těchto prostředků. Jak již bylo uvedeno, podobné případy přestanou v budoucnu s největší pravděpodobností představovat výjimku. V takovém případě však bude potřeba k takovým obchodům, co se hodnocení týče, přistupovat více jako k podnikatelskému financování než k financování municipálnímu.

5.7 Meziroční vývoj celého portfolia

Ve výše uvedených grafech je patrné, že delikvence jednotlivých úvěrů portfolia je buď stabilní, nebo klesající. V těchto grafech je vždy uvažováno procento úvěrů, které jsou bez delikvence. Do delikventních úvěrů jsou ovšem započítány i úvěry více než 180 dní po splatnosti, a to včetně dlouhodobě nesplácených úvěrů s delikvencí více než 360 dní po splatnosti. Bance se daří některé tyto úvěry vymáhat, prodávat nebo je vykázat jako odepsanou pohledávku. Ve sloučeném grafu je patrný procentuální vývoj delikvence u úvěrů s delikvencí 30+, 60+ a 90+ dní po splatnosti, vlevo bez dlouhodobě nesplácených úvěrů 180+ dní po splatnosti, vpravo včetně těchto úvěrů. Je zde tedy jasně patrné, jaký vliv na meziroční vývoj delikvence portfolia mají dlouhodobě defaultní úvěry.

Graf 18: srovnání delikvence dle dní po splatnosti

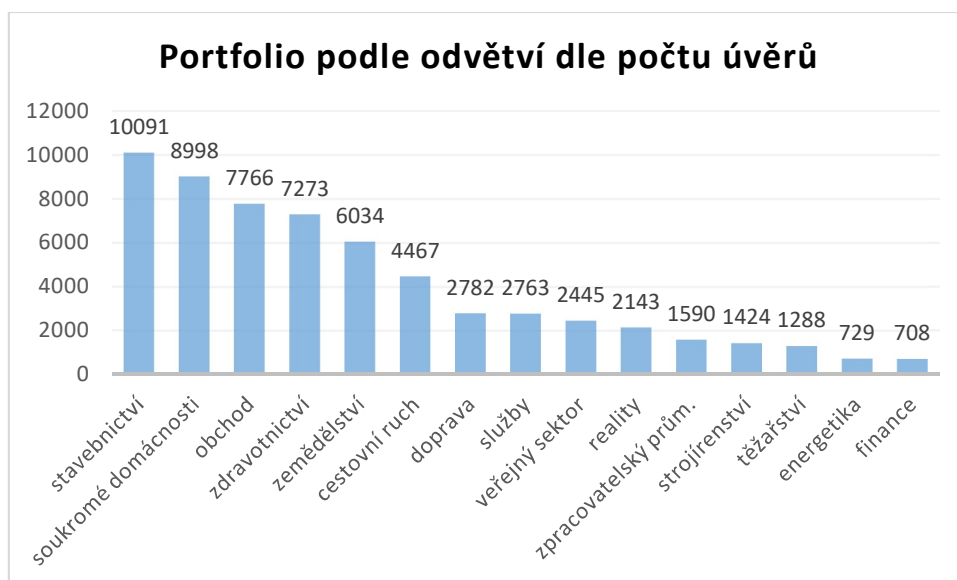

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

5.8 Diverzifikace portfolia z hlediska odvětví

Banka musí svoje portfolio diverzifikovat z důvodu eliminace úvěrového rizika nejen z pohledu úvěrových produktů, ale i z pohledu rozdělení mezi jednotlivá odvětví. Není samozřejmě možné, aby banka své portfolio zaměřila pouze na nízkorizikové produkty a odvětví, jelikož tvorba zisku je přímo úměrná i realizování obchodů v rizikovějších odvětvích, kde je možné riziko oceněno vyšší úrokové sazby. Z dlouhodobého hlediska je zřejmé, že rizikovější je odvětví stavebnictví než odvětví zdravotnictví a doprava než veřejný sektor. Tato část práce se tedy zaměřuje na analýzu hlavních odvětví a jejich podílu na portfoliu banky.

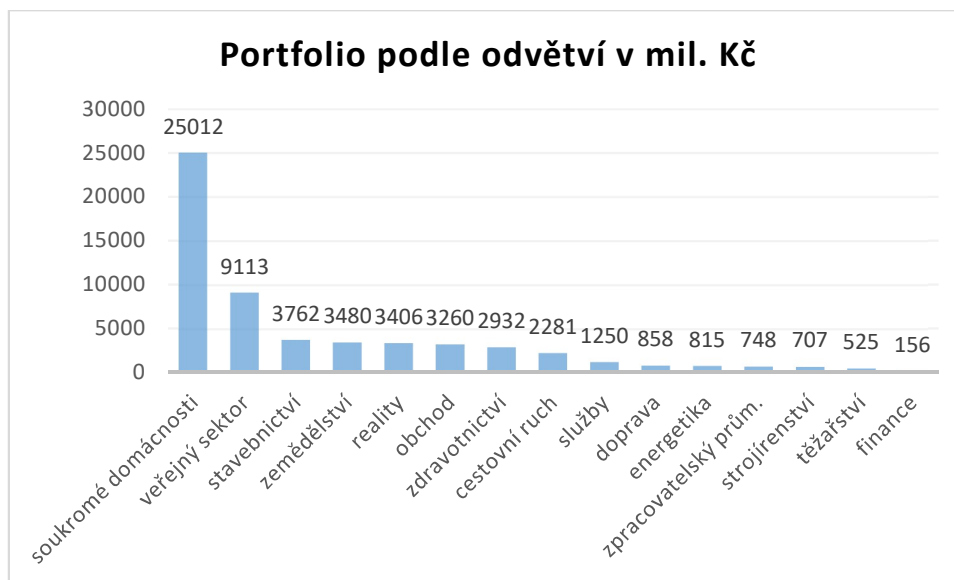
Graf 19: portfolio podle odvětví dle počtu úvěrů

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Graf 19 zobrazuje diverzifikaci portfolia podle počtu úvěrů poskytnutých do jednotlivých odvětví. Nejvyšší počet úvěrů poskytla v meziročním období banka do sektoru stavebnictví, tedy poměrně rizikového odvětví. Nicméně vysoký počet úvěrů je poskytnut i do odvětví soukromých domácností (kam se soustřeďuje především hypoteční financování BD/SVJ a hypotéky business. Jak je uvedeno výše, zde je delikvence na velmi nízké úrovni do 0,5 % zajištěnost úvěrů na hodnotě 68 % je snížena značným objemem poskytnutým především do SVJ, tedy bez zajištění) a také do odvětví zdravotnictví a zemědělství. Jak bude uvedeno, pro tato odvětví je nízká delikvence charakteristická.

Graf 20: portfolio podle odvětví v mil. Kč

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

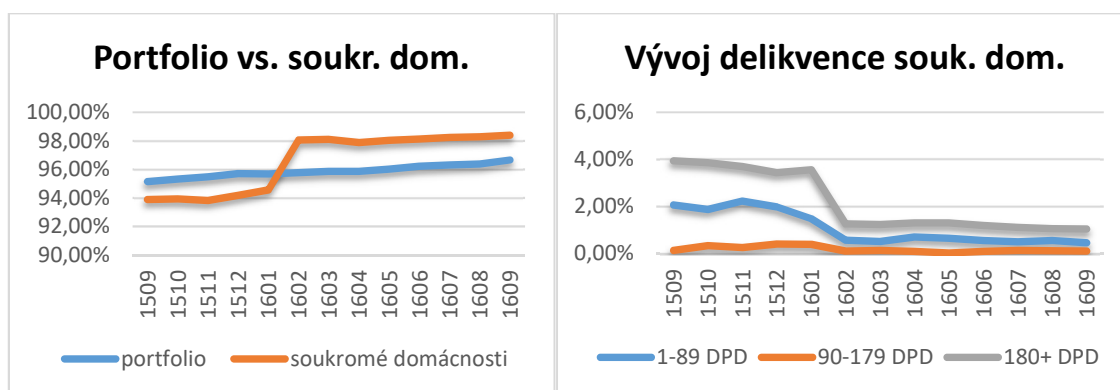
Více než rozdělení portfolia podle počtu úvěrů je z hlediska rizika zásadnější diverzifikace dle poskytnutého objemu. Z grafu 20 je patrné, že zatímco co do počtu úvěrů banka nejvíce úvěrů zaznamenává v odvětví stavebnictví, co do objemu má nejvíce finančních prostředků alokováno v odvětví soukromých domácností následovaném odvětvím veřejného sektoru, a to celých 58 %. To odpovídá skutečnosti, že jsou v těchto odvětvích poskytovány největší úvěrové angažovanosti, zejména hypotečního a investičního charakteru, které jsou ale z části nezajištěné, nicméně obě odvětví se vyznačují velmi nízkou úrovní delikvence.

5.8.1 Odvětví s nízkou delikvencí

Soukromé domácnosti

Soukromé domácnosti tvoří v rámci celé banky i segmentu MSE zdaleka největší podíl co do objemu poskytnutých úvěrů. Do tohoto odvětví lze zařadit zejména financování BD, SVJ a business hypoték. K zařazení tohoto financování do odvětví soukromých domácností došlo k 02/ 2016, a to přesunutím z odvětví reality a bydlení.

Graf 21: delikvence soukromých domácností

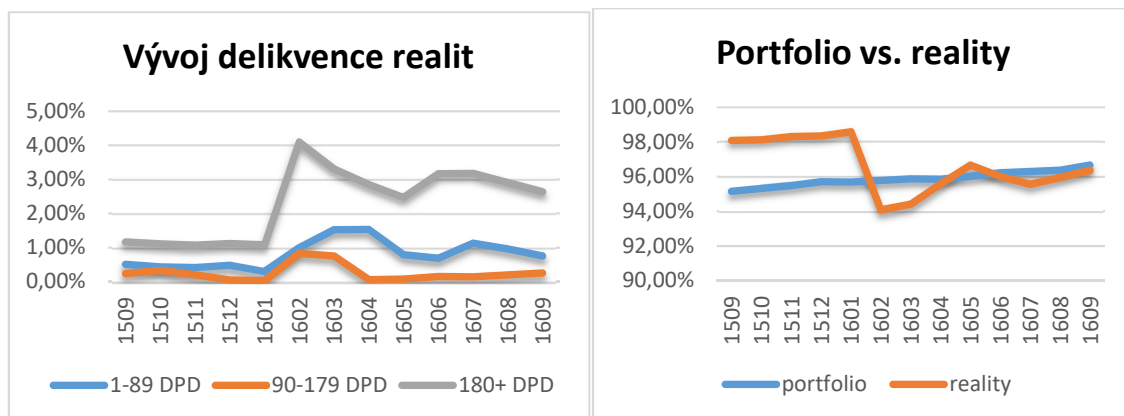
Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Jak je patrné, v 02/2016 dochází k rapidnímu poklesu zejména krátkodobé a dlouhodobé delikvence z 3,56 % až na 1,26 %, to mělo za následek i rapidní zlepšení kvality ve vztahu k celkovému portfoliu až o 2 %. K tomuto datu došlo ke zvýšení objemu odvětví z 6 mld. Kč na téměř 24 mld. Kč, zatímco delikvence v absolutních číslech vzrostla z 342 mil. Kč na 474 mil. Kč. Z pohledu delikvence se jedná tedy o nadprůměrně kvalitní odvětví. Kvalita portfolia v tomto odvětví i v odvětví realit a bydlení vyplývá ze způsobu fungování, kdy prostředky na splácení úvěru jsou generovány z příjmů z nájmu nebo z prostředků z fondu oprav u SVJ. Výpadek nájemníka lze v relativně krátké době překonat, dlouhodobé delikvence jsou minimální. V podstatě odpadá existence klasických pohledávek a závazků z obchodního styku.

Reality a bydlení

Odvětví reality a bydlení je zde hodnoceno především z důvodu přesunu většiny objemu do odvětví soukromých domácností v průběhu roku 2016. Došlo zde tedy k přesně opačnému jevu než v odvětví soukromých domácností. Pokles objemu z 21,3 mld. Kč na 3,2 mld. Kč, měl za následek razantní růst míry delikvence a pokles kvality odvětví.

Graf 22: delikvence realit

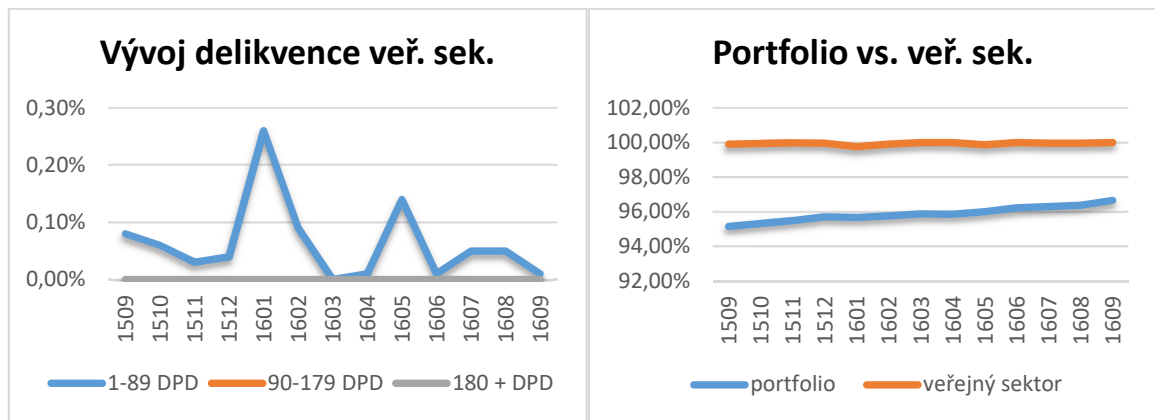
Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Jak si lze všimnout, došlo vzhledem ke zmenšení objemu finančních prostředků v odvětví k růstu delikvence ve všech pásmech, u dlouhodobě nesplácených úvěrů až k 4,10 %, stejně jako k propadu kvality z 98,5 % na 94 %, což znamená, že více problémových úvěrů zůstalo v odvětví realit. Vzápětí se ale tento výkyv podařilo stabilizovat, zejména snížením počtu úvěrů 180+ dní po splatnosti a s úrovní kolem 3,6 % ho lze označit za kvalitní.

Veřejný sektor

Veřejný sektor coby odvětví v podstatě odpovídá municipalitám, které již byly hodnoceny výše z pohledu zajištěnosti a delikvence. Jedná se o nejkvalitnější a nejméně rizikové odvětví, ovšem zároveň s vysokým podílem ve výši přes 9 mld. Kč. Delikvence se pohybuje max. v úrovni setin až desetin procenta, a charakteristická je jeho stabilita. Dlouhodobá a střednědobá delikvence v podstatě neexistuje. Výkyvy v křivce se vyskytují pouze u krátkodobé delikvence, kde meziročně kulminuje na 0,26 %, což odpovídá jednotkám obcí či měst a může být způsobeno např. opožděnou výplatou dotace. Bezpečnost tohoto portfolia se projevuje v nízkých úrokových sazbách hluboko pod úrovní 1 %, navíc často fixovaných i na celou dobu splatnosti úvěru.

Graf 23: delikvence veřejného sektoru

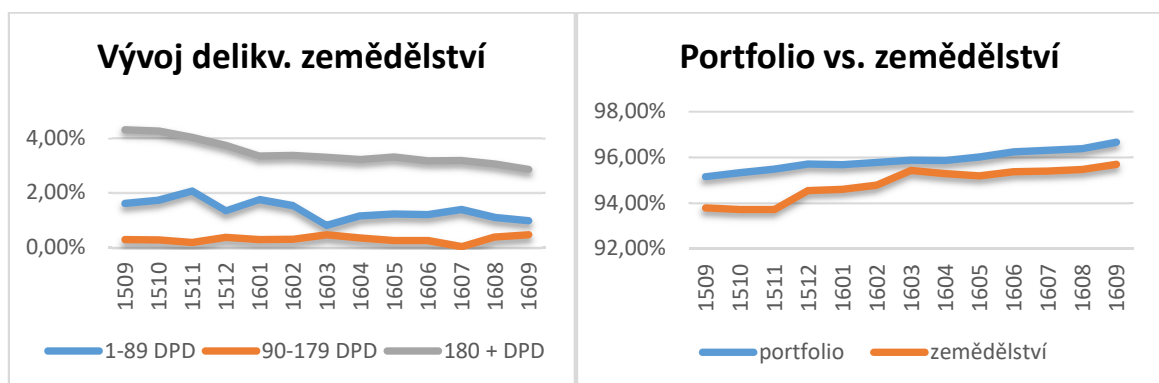

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Zemědělství

Zemědělství tvoří v pořadí třetí nejvíce financované odvětví co do objemu úvěrů. Z dlouhodobého hlediska patří zemědělství mezi méně riziková odvětví. Přestože existuje řada rizik spojených s tímto odvětvím, jako jsou zejména klimatická rizika nebo rizika spojená s výkupními cenami zemědělských komodit vč. zahraničního dovozu za diskontní ceny, zejména řada dotačních titulů pro zemědělce či podpora úrokových nákladů ze strany PGRLF způsobují, že ekonomické výsledky zemědělského odvětví, zejména zemědělských družstev patří k velmi silným a stabilním.

Graf 24: delikvence zemědělství

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

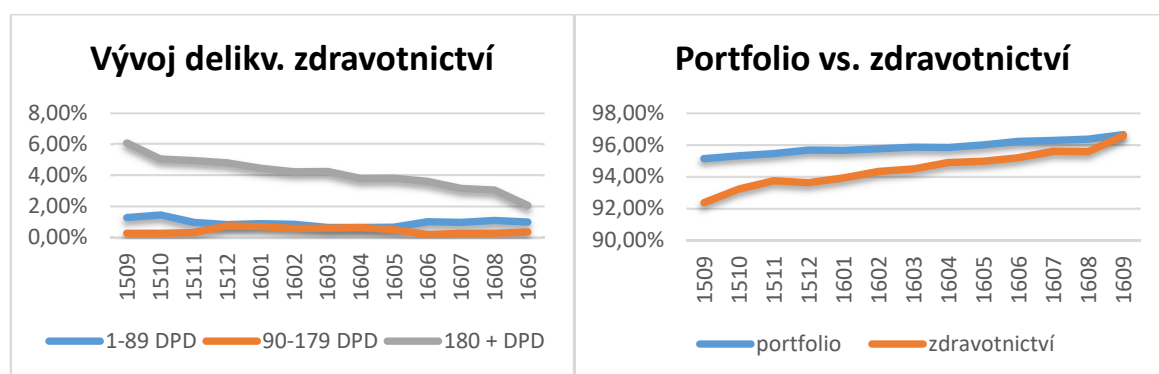
Delikvence se pohybuje mírně pod úrovní celého portfolia se zlepšující se tendencí, plynoucí především ze snižujícího se stavu dlouhodobě nesplácených úvěrů, krátkodobá

delikvence se pohybuje pod úrovní 2 %, nyní spíše až k 1 %. Střednědobá delikvence je minimální (kolem 0,40 % a bance z ní neplynou zásadnější rizika. Z těchto důvodů přistupuje banka k tomuto odvětví relativně vstřícně a bez větších obav z možné ztráty. Otázkou je jaký vliv může mít v budoucnu na vývoj delikvence např. změna dotační politiky, někteří zejména menší zemědělci jsou totiž na pravidelně inkasovaných dotacích přímo závislí. Do delikvence se mohou promítnout i možné klimatické změny, spočívající např. v menším počtu srážek během vegetačního období.

Zdravotnictví, školství a umění

V rámci MSE segmentu představuje největší podíl v tomto odvětví právě zdravotnictví. Struktura financování je zde založena především na úhradách od zdravotních pojišťoven a na hotovostních platbách od pacientů, což lékařům zajišťuje zpravidla stabilní tržby, vysokou ziskovost a dostatečnou EBITDA. Často zde dochází k přebírání stávajících praxí i se základnou pacientů. Rizikově může působit větší koncentrace stejně zaměřených ordinací v jedné lokalitě nebo opožděné úhrady od zdravotních pojišťoven. Z uvedených grafů se portfolio nemusí jevit až jako úplně bezproblémové, což je způsobeno, nemožností vyselektovat k hodnocení pouze samotné zdravotnictví. Vývoj delikvence je tak ovlivněn i odvětvím školství a umění. Ke konci období se však celková delikvence dostává na hodnotu 3,4 %, a lze ho hodnotit jako kvalitní. Lze však předpokládat, že křivka kvality samotného zdravotnictví by byla nad úrovní celkového portfolia.

Graf 25: delikvence zdravotnictví

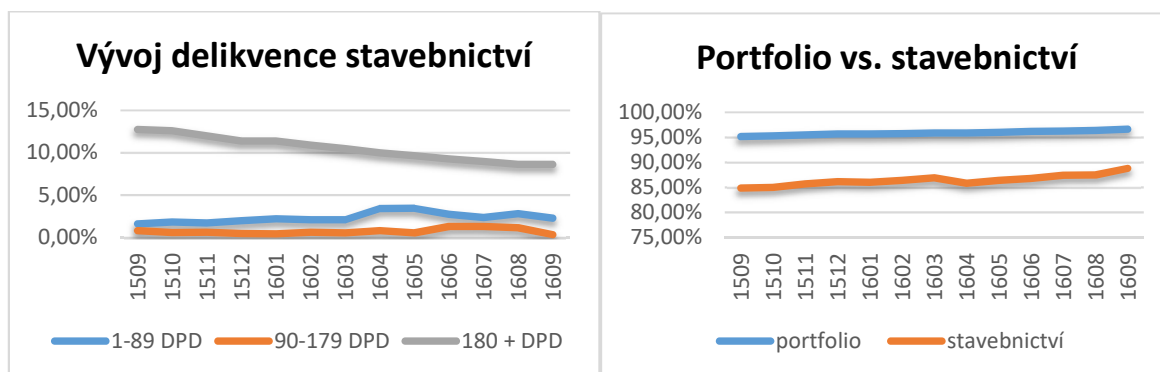
Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

5.8.2 Odvětví s vyšší delikvencí

Stavebnictví

Stavebnictví obecně platí za rizikové odvětví. Jako jinde zde hraje roli vysoká konkurence na trhu. Riziko ve stavebnictví spočívá v tom, že velmi často jsou hrazeny pouze malé zálohové platby a zbytek fakturovaných částek je placen až následně a typicky s velmi dlouhou dobou splatnosti. To pro firmy s nedostatečným kapitálem může být až likvidační. Svoji roli zde sehraje také sezónnost a klimatické podmínky. Dlouhodobě nevlídné počasí, jako deštivé léto nebo dlouhá chladná zima ekonomiku stavebních firem velmi ovlivňují. Zatímco v odvětví zemědělství nebo zdravotnictví je banka, co se týče zajištění úvěrů leckdy dosti benevolentní, v oblasti stavebnictví je často vyžadováno zajištění i relativně nízkých expozic. U financování výstavby bytových projektů nebo projektů s RD banka kromě kvalitního zajištění vyžaduje i určitou úroveň předprodanosti, aby ověřila prodejnost a zároveň, aby klient vygeneroval dostatečný objem vlastních zdrojů. Z pohledu meziročního hodnocení je úroveň delikvence na hodnotě kolem 13 %. Snižováním počtu dlouhodobě nesplácených úvěrů se kvalita odvětví mírně zlepšuje, avšak i tak patří stavebnictví k nejméně kvalitním odvětvím v portfoliu banky.

Graf 26: delikvence stavebnictví

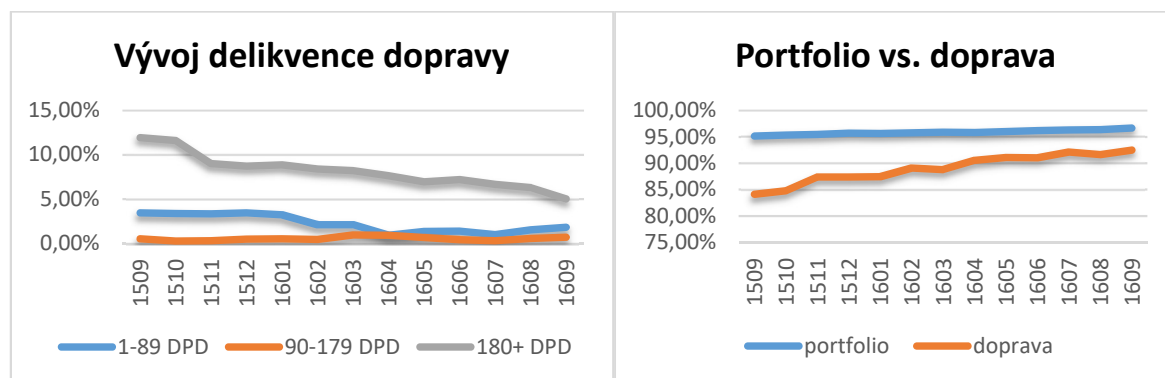
Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

Doprava

Jedná se o jednoznačně rizikové odvětví zahrnující především nákladní a autobusovou přepravu. Primární riziko plyne z enormní konkurence. Pro české nákladní přepravce představují navíc konkurenci i dopravci ze zahraničí. Konkurence tlačí ceny dolů, a především menší dopravci mohou mít problémy tomuto tlaku vzdorovat. Ve snaze udržet krok s konkurencí nákupem moderního vozového parku se tito dopravci často nadměrně

zadluží a při realizaci přepravy za víceméně dumpingové ceny nejsou schopni úvěry řádně splácet. Banka tak pečlivě hlídá ekonomiku těchto dopravců, zakázkovou naplněnost, a to především z dlouhodobého hlediska. Zásadní vliv na fungování nákladní i autobusové dopravy má samozřejmě i vývoj cen pohonných hmot. Změny jejich cen totiž často zvyšují náklady, avšak výnosy se nemění odpovídajícím způsobem, jelikož dopravce vzhledem ke konkurenci nemůže adekvátně zvýšit cenu služeb. V meziročním sledu se daří snižovat dlouhodobou delikvenci o více než 6 %, stejně tak se snižuje i delikvence do 89 dní. Ke konci sledovaného období lze kvalitu odvětví hodnotit i jako dobrou, přesto je toto odvětví vhodné nadále sledovat a přistupovat k němu obezřetně.

Graf 27: delikvence dopravy

Zdroj: Vlastní zpracování – data banky

6 Výsledky a diskuse

Úvěrování je jedním ze základních činností banky a s poskytováním úvěrů je vždy spojeno určité riziko. V posledních letech celosvětový ekonomický vývoj vedl k tomu, že se banky dostaly pod tlak vzájemné konkurence a byly donuceny zásadním způsobem modifikovat svoji činnost. Konkurence a ekonomický vývoj vedl k postupnému snižování úroků a úrokových marží. Aby banky v tomto prostředí udržely svoji ziskovost, byly donuceny reagovat na tyto změny rozšiřováním svého portfolia produktů a modifikovat svůj přístup k rizikům mimo jiné i využíváním nejnovějších technologií a postupů.

Úvěrové riziko i nadále představuje nejvýznamnější riziko, vůči kterému jsou banky exponovány. Řízení úvěrových rizik má zásadní vliv na bankovní podnikání a jeho ziskovost. Ze všech rizik, která banky podstupují, má to úvěrové nejdelší historii, v souvislosti s uvedeným vývojem však za poslední dobu doznalo řady změn. Nejzásadnější je změna přístupu vedení bank v tom smyslu, že zatímco dříve šlo především o to, co nejvíce minimalizovat úvěrové riziko za všech okolností, nyní získává na důležitosti snaha co nejvíce sladit vztah mezi rizikem a výnosem.

Nejdůležitějším krokem k minimalizaci úvěrového rizika je kvalitně nastavený úvěrový a zejména pak schvalovací proces, systém zajišťování úvěrových pohledávek, stanovení úvěrových limitů, monitoring stávajících klientů a také diverzifikace úvěrového portfolia banky.

V rámci úvěrového procesu je potenciální klient v zájmu minimalizace úvěrového rizika pečlivě posouzen, tak aby banka dostala jasnou informaci o tom, zda je žadatel schopen dostát svým úvěrovým závazkům. Banka musí v rámci analýzy žadatele získat dostatečné množství kvalitních informací např. o jeho ekonomice, podnikatelské či úvěrové historii. Též je nutné zjistit případné vazby na jiné ekonomické subjekty a stanovit ekonomickou skupinu a výši hrubé úvěrové angažovanosti. Pro získání těchto informací banka může využít např. informace z bankovních a nebankovních registrů, ze kterých získá informace o klientově stávající a historické úvěrové angažovanosti či o jeho splátkové morálce. Je úkolem schvalovatele úvěru, aby proces úvěrové analýzy žadatele provedl co možná nejdůkladněji, avšak zároveň našel přijatelnou míru rizika, za kterou ještě může v rozhodování jít, aniž by ohrozil zájmy banky. Analýze žadatele předchází ratingový

proces, který pomocí nastavených mechanismů žadatele vyhodnotí a přiřadí mu odpovídající rating, jenž je po případném schválení potvrzen. Je potřeba dbát i na bankou stanovené schvalovací kompetence a provádění pravidelného monitoringu klienta, kterým banka zjišťuje vývoj klienta v čase a může tak předejít případným ztrátám hrozícím z klientova defaultu.

Jak banka realizuje produktovou a odvětvovou diverzifikaci a jak nakládá se zajištěním portfolia, dokládají výsledky **praktické části** diplomové práce.

V rámci **praktické části** bylo analyzováno produktové a odvětvové portfolio v segmentu MSE u konkrétní banky na českém trhu, a to z pohledu expozice, zajištěnosti a rizikovosti. Z výsledků analýzy vyplývá, že dle ratingových stupňů je největší část portfolia, co se týče poskytnutého objemu v Kč do ratingu 5a, což v kontextu segmentu znamená poměrně kvalitní hodnocení. Také vyšlo najevo, že v defaultním ratingu se nacházejí především úvěry s nižší výší poskytované bez zajištění v rámci mikro financování. Co do počtu poskytnutých úvěrů má banka největší část portfolia soustředěnou právě do mikro úvěrů, což by znamenalo relativně vysokou exponovanost vůči riziku, avšak co do objemu má největší část portfolia alokovanou do hypotečního financování, z čehož lze dovodit, že rozložení portfolia je poměrně bezpečné. Přestože hypoteční financování je z pohledu úrokových sazeb spíše méně výnosové, díky vysoké expozici v rámci portfolia je v rámci segmentu zajištěná dostatečná ziskovost. Toto portfolio také disponuje největším poměrem zajištěnosti, a to 96:4. Sektor hypoték a také financování municipalit je vysoce kvalitní z pohledu delikvence, kdy se oba pohybují nad průměrem celého portfolia, téměř bez delikvence je pak sektor municipalit. Naopak dle předpokladů jednoznačně nejvyšší rizikovost vykazují nezajištěné mikro úvěry a start up financování, kdy delikvence dosahuje až 15 %. Analýza, která byla prováděna na základě meziročního hodnocení, též potvrdila, že největší podíl delikventních úvěrů tvoří dlouhodobě nesplácené úvěry, jejichž stav se ovšem bance daří postupně snižovat. Zatímco bez započtení dlouhodobě defaultních úvěrů je meziročně kvalita portfolia stabilní, se započtením těchto úvěrů je zřetelné zlepšování kvality. Za pokus by stálo provést stejnou analýzu např. s dvouletým odstupem. Analýze bylo podrobena i odvětvové portfolio banky. Použito bylo dělení, které používá banka napříč segmenty. Banka nejvíce prostředků koncentruje do odvětví soukromých domácností, které v rámci podnikatelského segmentu MSE soustřeďují financování SVJ, BD a privátní business hypotéky, a do odvětví veřejného sektoru, tedy

především municipalit. Také z pohledu odvětví, je tedy portfolio diverzifikováno poměrně bezpečně. Z dalších odvětví lze jako bezpečné vnímat odvětví zemědělství a zdravotnictví (kde je ovšem celková situace zkrešlena společným hodnocením se školstvím a uměním). V odvětví zemědělství je určitá kvalita do jisté míry způsobena velkým soustředěním dotačních prostředků do tohoto segmentu (otázkou je vývoj v budoucnosti, budou-li dotační programy omezeny), odvětví zdravotnictví vykazuje kvalitu díky platbám od zdravotních pojišťoven nebo přímým platbám od pacientů a zde lze předpokládat kvalitativní stabilitu. Méně kvalitní odvětví pak představují např. stavebnictví či doprava. Zde hrají velký vliv jednak vysoká konkurence, ale též pro tato odvětví typická dlouhá splatnost faktur.

Banka se v segmentu MSE vystavuje úvěrovému riziku jak prostřednictvím poskytovaných produktů, tak i prostřednictvím odvětví do kterých jsou tyto produkty poskytovány. Největší expozice jsou soustředěny do odvětví s poměrně nízkou nebo velmi nízkou rizikovostí, a banka tak postupuje poměrně obezřetně. I v dalších odvětvích se bance daří udržovat stabilní úroveň delikvence, kterou se daří v průměru snižovat především vypořádáváním dlouhodobě nesplácených úvěrů.

Přestože aktuální stav a vývoj portfolia se jeví pozitivně, existuje určitá pravděpodobnost, která by mohla v blízké budoucnosti způsobit zvrát v tomto příznivém vývoji. Jakkoliv banka může disponovat moderními efektivními prostředky k omezení úvěrového rizika, stále je zde potřeba lidského faktoru, a s lidským faktorem souvisí personální riziko. Personální riziko hrozí za situace, kdy s rostoucím objemem obchodních případů, dochází ke zkracování časů, které má schvalovatel k posouzení úvěrových případů. To znamená, že ne vždy může mít schvalovatel dostatek času ke komplexnímu posouzení případu a vycházet musí pouze ze základních informací. Při pohledu do minulosti se lze dozvědět, že během pracovního dne docházelo k posouzení 1-2 případů, v současnosti se jedná o 4-6 i více případů. S vyšším počtem úvěrových případů a větším časovým tlakem roste i riziko chyby schvalovatele. Personální navyšování je však problematické z důvodu úspory personálních nákladů. Je tak na managementu banky, zda upřednostní úspory na personálních nákladech nebo upřednostní možné snížení úvěrového rizika plynoucího z lidského faktoru. S tímto rizikem pak úzce souvisí **riziko plynoucí z obchodu**. Tlak konkurence v oblasti poskytování úvěrů je enormní. Obchodní oddělení banky, je vystavováno neustále rostoucím požadavkům na uzavírání nových obchodů. Na banku je

ze strany jejích akcionářů vytvářen tlak na každoroční opakování příp. zlepšování ekonomických výsledků, což lze považovat za samozřejmé. V praxi se taková situace projevuje tak, že např. v prvním kole zamítnutý případ se vzápětí vrací až do okamžiku, než je schválen. Takový případ však i po řadě úprav může nadále disponovat rizikovými faktory a takový případ je poté potřeba řádně monitorovat.

7 Závěr

- Banka má svoje portfolio diverzifikováno poměrně konzervativně
- 74,4 % produktového portfolia dle objemu prostředků je alokováno v hypotékách a municipalitách
- 58,5 % odvětvového portfolia dle objemu prostředků je alokováno v soukromých domácnostech a veřejném sektoru
- Nejvyšší rizikovitost ze standardních produktů vyplývá z poskytování mikro úvěrů, které i přes poloviční objem poskytnutých prostředků vykazuje v absolutních číslech vyšší delikvenci než provozní financování
- Nejvyšší růst delikvence však vykazuje start-up financování, které za 5 měsíců vykazuje krátkodobou delikvenci 2,11 %
- Kvalita portfolia se přesto zlepšuje zejména díky vypořádávání dlouhodobě delikventních úvěrů, i přes zvyšující se objem poskytnutých úvěrů
- Banka by měla i v současné příznivé době růstu ekonomiky počítat s tím, že úvěrování klientů na hraně jejich ekonomických možností, může v budoucnu způsobit značný růst delikvence (s růstem úrokových tržeb bude spojen i pokles cen nemovitostí)
- Banka by měla také zaměřit pozornost na otázku personálního rizika, kdy aktuální růst portfolia by měl být spojen i s růstem personálních stavů, zanedbávání této otázky může vést k přetěžování pracovníků a možnému růstu delikvence úvěrů

8 Seznam použité literatury

Tištěné monografie

1. DVOŘÁK, P. 1999. Komerční bankovníctví pro bankéře a klienty, Linde, Praha, 475 s. ISBN: 80-7201-141-3.
2. GLOBAL ASSOCIATION OF RISK PROFESSIONALS: 2014. Financial Risk Manager (FRM) Part II: Credit Risk Measurement and Management, Pearson learning solutions, Boston, 492 s. ISBN: 978-1-269-62564-7.
3. JÍLEK, J. 2000. Finanční rizika, Grada Publishing, Praha, 640 s. ISBN: 80-7169-579-3.
4. KAŠPAROVSKÁ, V. a kol. 2006. Řízení obchodních bank, C. H. Beck, Praha, 339 s. ISBN: 80-7179-381-7.
5. KNÁPKOVÁ, A., PAVELKOVÁ, D., ŠTEKER, K. 2013. Finanční analýza, komplexní průvodce s příklady, 2. rozšířené vydání, Grada Publishing, Praha, 240 s. ISBN: 978-80-247-4456-8.
6. ONDER, Š. 2004. Úvěrové riziko a redukované modely (disertační práce).
7. PAVELKA, F., BARDOVÁ, D., Opltová, R. 2008. Úvěrové obchody, Bankovní Institut, Praha, 279 s. ISBN: 978-80-7265-140-5.
8. PETRJÁNOŠOVÁ, B.: 2002. Bankovní management, Masarykova univerzita, Brno, 210 s. 80-210-2979-X.
9. POLIDAR, V. 1999. Management bank a bankovních obchodů, Ekopress, Praha, 450 s. ISBN: 80-86119-11-4.
10. PRICE WATERHOUSE COOPERS 1994. Zásady řízení úvěrů, přel. Navrátil, V., Praha, Management Press, 315 s. ISBN: 80-85603-49-7.
11. PŮLPÁNOVÁ, S. 2000. Vývoj řízení rizik v českých bankách, Acta Carolina, Praha.
12. REVENDA, Z., MANDEL, M., KODERA, J., Musílek, P., Dvořák, P. 2012. Peněžní ekonomie a bankovníctví, Management Press, Praha, 423 s. ISBN: 978-80-7261-240-6.
13. ULRICH, M., PFEIFEROVÁ, D. 2005. Bankovníctví, ČZU, Praha, 264 s. ISBN: 80-213-0815-X.

Webové stránky

Česká národní banka [online]. Dostupné na <<http://www.cnb.cz>>

Českomoravská záruční a rozvojová banka [online]. Dostupné na <<http://www.cmzrb.cz>>

Česká spořitelna www.csas.cz [online]. Dostupné na <<http://www.csas.cz>>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Pojetí PriceWaterhouseCoopers	16
Obrázek 2: Pojetí Ing. Půlpánové	16
Obrázek 3: Pojetí prof. Jílka	17
Obrázek 4: Zjednodušené schéma úvěrového procesu	39
Obrázek 5: Příklad schématu ekonomicky spjaté skupiny	42
Obrázek 6: Příklad schématu schvalovacích kompetencí.....	43
Obrázek 7: Koncept BASEL II princip tři pilířů	47
Obrázek 8: Schéma ratingového procesu.....	50

Seznam grafů

Graf 1: rozdělení portfolia (podle počtu případů).....	59
Graf 2: rozdělení portfolia (objem v mil. Kč).....	59
Graf 3: portfolio podle počtu schválených úvěrových produktů	60
Graf 4: portfolio podle aktuálního zůstatku v mil. Kč.....	61
Graf 5: zajištěnost investičních úvěrů.....	67
Graf 6: delikvence investičních úvěrů v porovnání s celkovým portfoliem.....	68
Graf 7: zajištěnost provozního financování	69
Graf 8: delikvence provozního financování v porovnání s celkovým portfoliem	69
Graf 9: zajištění mikro úvěrů	70
Graf 10: delikvence mikro úvěrů v porovnání s celkovým portfoliem.....	71
Graf 11: delikvence start-up financování.....	72
Graf 12: zajištění hypotečních úvěrů	73
Graf 13: delikvence hypoték v porovnání s celkovým portfoliem	74
Graf 14: zajištění BD/SVJ	75
Graf 15: delikvence BD/SVJ v porovnání s celkovým portfoliem.....	76
Graf 16: zajištění municipalit	77
Graf 17: delikvence municipalit v porovnání s celkovým portfoliem	78
Graf 18: srovnání delikvence dle dní po splatnosti.....	79
Graf 19: portfolio podle odvětví dle počtu úvěrů	80
Graf 20: portfolio podle odvětví v mil. Kč	81
Graf 21: delikvence soukromých domácností	82
Graf 22: delikvence realit	83
Graf 23: delikvence veřejného sektoru	84
Graf 24: delikvence zemědělství.....	84
Graf 25: delikvence zdravotnictví.....	85
Graf 26: delikvence stavebnictví	86
Graf 27: delikvence dopravy.....	87

Seznam použitých zkratk

NHZ	-	nominální hodnota zajištění
RHZ	-	realizovatelná hodnota zajištění
CRÚ	-	Centrální registr úvěrů
CCB	-	Czech Credit Bureau
MSE	-	Micro Small Enterprise
SME	-	Small Medium Enterprise
VNS	-	veřejný neziskový sektor
IRB	-	internal rating based
z.s.	-	zapsaný spolek
o.p.s.	-	obecně prospěšná společnost
RUD	-	rozpočtové určení daní

Přílohy

Příloha 1

TABULKA ratingových stupňů v segmentu MSE

Rating	Název	Popis
1	Extrémně silný	extrémně dobrá situace v oblasti výnosů, bilance a likvidity. Vyznačuje se proto mimořádně vysokou stabilitou stejně jako neomezeným přístupem na peněžní a kapitálové trhy.
2	Velmi silný	Výborné finanční výsledky, likvidita, velikost podniku a solidní postavení na trhu umožňuje podniku bezproblémový přístup na peněžní a kapitálové trhy.
3	Silný	s velmi dobrou mírou výnosů, finanční stability a velmi dobrým kapitálovým vybavením. Vyznačuje se vysokou hospodářskou stabilitou, může být však ovlivněn cyklickými výkyvy nebo zhoršenou situací v odvětví. Za normálních tržních podmínek má přístup na peněžní a kapitálové trhy.
4a	Dobry	Disponuje dobrou mírou výnosnosti, finanční stability a dostatečným kapitálovým vybavením. Je schopen zabezpečit řádné a včasné splácení úroků a jistiny. Míra výnosnosti může být ovlivněna cyklickými výkyvy, která však neovlivní platební morálku. Žádné negativní kvalitativní informace. Snadný přístup k bankovnímu financování.
4b	Velmi uspokojivý	Disponuje dobrou mírou výnosnosti, finanční stability a dostatečným kapitálovým vybavením. Je schopen zabezpečit řádné a včasné splácení úroků a jistiny. Vyšší citlivost na cyklické výkyvy. Žádné negativní kvalitativní informace. Přístup k bankovnímu financování bez omezení.
4c	Uspokojivý	Výnosová situace a likvidita jsou dobré. Těžkosti způsobené externími vlivy neohrožují platební schopnost. Splátky úroků a jistiny jsou ze střednědobého hlediska zabezpečeny. Žádné negativní kvalitativní informace. Přístup k bankovnímu financování ještě bez omezení.
5a	Nižší střední riziko	Uspokojivé výsledky v oblasti výnosů, bilance a likvidity. Řádné splácení úroků a jistiny je zabezpečeno alespoň v krátkodobém horizontu. Negativní vývoj v malém rozsahu nenaruší platební schopnost subjektu. Při výhledu na 1 rok nelze očekávat žádné významné negativní změny. Žádné negativní kvalitativní informace. Přístup k poskytnutí (nezajištěného) úvěru může být omezen.
5b	Střední riziko	Dát pryč Výsledky v oblasti výnosů, bilance a likvidity jsou akceptovatelné. Splátky úroků a jistiny jsou zajištěny v krátkodobém horizontu. Vykazuje takovou finanční stabilitu, která zajistí překlenutí menších krizí. Při výhledu na 1 rok nelze očekávat žádné významné negativní změny. Žádné závažné kvalitativní informace. Přístup k poskytnutí (nezajištěného) úvěru může být omezen.
5c	Vyšší střední riziko	Výsledky v oblasti výnosů, bilance a likvidity jsou natolik dostatečné, že jsou schopny zajistit alespoň krátkodobě finanční stabilitu a úvěruschopnost. Ze střednědobého hlediska je jen v omezené míře odolný vůči krizi. Při výhledu na 1 rok nelze očekávat žádné významné negativní změny. Žádné závažné kvalitativní informace. Omezený přístup k poskytnutí (nezajištěného) úvěru.

6a	Zranitelný	Výsledky v oblasti výnosů, bilance a likvidity jsou natolik dostatečné, že jsou schopny zajistit alespoň krátkodobě finanční stabilitu a úvěruschopnost. Řádné splácení úroků a jistiny je ještě možné. Nepříznivý hospodářský vývoj může krátkodobě ohrozit likviditu. Dodržování úvěrových podmínek je ze střednědobého hlediska nejisté. Negativní kvalitativní informace. Přístup k poskytnutí úvěru je možný jen v případě dostatečného zajištění.
6b	Velmi zranitelný	Výsledky v oblasti výnosů, bilance a likvidity jsou natolik dostatečné, že jsou schopny zajistit alespoň krátkodobě finanční stabilitu a úvěruschopnost. Řádné splácení úroků a jistiny je ještě možné, ale riziko možného nesplácení se oproti stupni 6a zvyšuje. Dodržování úvěrových podmínek je ze střednědobého hlediska velmi nejisté. Negativní kvalitativní informace. Přístup k poskytnutí úvěru je možný jen v případě dostatečného zajištění.
7	Slabý	Nedostatečné výsledky v oblasti výnosů, bilance a likvidity. Nemá žádné rezervy pro případ negativního externího vývoje. Již z krátkodobého hlediska se zvyšuje riziko platebních problémů; Splátky úroků a zvláště jistiny mohou být přerušeny. Splátky nejsou po splatnosti více než 60 dní. Podstatné negativní kvalitativní informace. Přístup k poskytnutí úvěru je možný jen v případě dostatečného zajištění.
8	Riziko ztráty	Problematické hospodářské poměry nebo zhoršená likvidita. Bez provedení sanačních opatření existuje riziko selhání při splátkách úroků a jistiny. Splátky nejsou po splatnosti více než 90 dní. Závažné negativní kvalitativní informace. Přístup k poskytnutí úvěru je možný jen v případě dostatečného zajištění.
R	Selhání (default)	Případy selhání (defaultní události): R1 úplné splacení nejisté, částečné splacení je vysoce pravděpodobné, zahájení insolvenčního řízení klienta automaticky na základě informace z Insolvenčního rejstříku, pohledávka byla poskytnuta na základě podvodného jednání R2 prodlení se splátkami 90 a více dnů po splatnosti R3 restrukturalizace klienta v selhání/Forbearance with default v posledních 6 měsících R4 ztráta z úvěru (plný nebo částečný odpis pohledávky) R5 Vydání rozhodnutí v rámci insolvenčního řízení o úpadku klienta nebo rozhodnutí o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku klienta. Za ztrátovou se také považuje pohledávka za dlužníkem, na jehož majetek byl prohlášen konkurz, ledaže jde o pohledávku za majetkovou podstatou vzniklou po prohlášení konkurzu.